

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΒΑΛΚΑΝΙΚΩΝ, ΣΛΑΒΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΩΝ ΠΟΥΔΩΝ
ΑΝΩΤΑΤΗ ΔΙΑΚΛΑΔΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΠΟΛΕΜΟΥ

ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Οι επιδιώξεις-στόχοι της αμερικανικής πολιτικής στην Ανατολική Μεσόγειο από την «Αραβική Άνοιξη» (2011) μέχρι και σήμερα.

Υπό την επίβλεψη του:

Δρ. Γεωργίου Χρηστίδη (Αναπληρωτή Καθηγητή Συγκριτικής Πολιτικής στα Βαλκάνια του Τμήματος Βαλκανικών, Σλαβικών και Ανατολικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Μακεδονίας)

Σύνταξη:

Νεόφυτος Κήλης

Θεσσαλονίκη, Δεκέμβριος 2021

Ευχαριστίες,

Με την ολοκλήρωση της μεταπτυχιακής διπλωματικής μου εργασίας, θα ήθελα να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες σε όλους όσους συνέβαλλαν στην εκπόνησή της.

Ευχαριστώ θερμά τον επιβλέπων καθηγητή μου, κύριο Γεώργιο Χρηστίδη, για την εμπιστοσύνη που μου έδειξε εξ' αρχής, αναθέτοντάς μου το συγκεκριμένο θέμα, την επιστημονική του καθοδήγηση και τις υποδείξεις του.

«Δηλώνω υπευθύνως ότι όλα τα στοιχεία σε αυτήν την εργασία τα απέκτησα, τα επεξεργάστηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία. Δηλώνω επίσης υπευθύνως ότι, όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δεν συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου».

Νεόφυτος Κήλης

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ	5
1.1 Η ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΩΝ ΗΠΑ ΣΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 1945-1989	5
1.2 Η ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΩΝ ΗΠΑ ΣΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 1989-2010	13
1.3 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ	16
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. Η ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΩΝ ΗΠΑ ΣΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 2011-2021	18
2.1 Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΠΡΟΕΔΡΙΑΣ ΤΟΥ ΟΒΑΜΑ (2009-2017)	18
2.1.1 Γενικά στοιχεία της εξωτερικής πολιτικής του Obama	18
2.1.2 Εξωτερική πολιτική του Obama στην Ανατολική Μεσόγειο	20
2.1.3 Αποτίμηση της εξωτερικής πολιτικής του Obama	28
2.2 Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΠΡΟΕΔΡΙΑΣ ΤΟΥ ΤΡΑΜΠ (2017-2021)	35
2.2.1 Γενικά στοιχεία της εξωτερικής πολιτικής του Trump	35
2.2.2 Εξωτερική πολιτική του Trump στην Ανατολική Μεσόγειο	37
2.2.3 Αποτίμηση της εξωτερικής πολιτικής του Trump	47
2.3 Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΠΡΟΕΔΡΙΑΣ ΤΟΥ ΒΙΔΕΝ (2021-)	50
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. ΣΥΖΗΤΗΣΗ	55
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	61
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ	63

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η αεροπορική επίθεση των Ιαπώνων στη ναυτική, στρατιωτική και αεροπορική βάση των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής (ΗΠΑ) στο Pearl Harbor στις 07.12.1941 αποτελεί κομβικό σημείο στην εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ, αλλά και συνολικά στην παγκόσμια σκηνή, δεδομένου ότι σηματοδότησε την ανάμειξη της χώρας στις παγκόσμιες υποθέσεις (Henriksen, 2016, σελ. 6). Η περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου (τόσο με τη στενή έννοιά της όσο και ευρύτερα περιλαμβάνοντας και χώρες της Μέσης Ανατολής) είναι χαρακτηριστικό παράδειγμα πεδίου εφαρμογής της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής διαχρονικά.

Η Ανατολική Μεσόγειος κατέχει ιδιαίτερης σημασίας γεωπολιτική θέση, δεδομένου ότι συνδέει τρεις ηπείρους - Ευρώπη, Ασία και Αφρική - ενώ παράλληλα περιλαμβάνει μεγάλο μέρος της Μέσης Ανατολής (Hadjiravlis, 2015, σελ. 45; Linehan, 2018, σελ. 2). Ως εκ τούτου αποτελούσε πάντοτε μία περιοχή με έντονο οικονομικό και γεωπολιτικό ανταγωνισμό (Elez, 2015, σελ. 86). Περαιτέρω, το γεγονός ότι αποτελεί ενεργειακό κόμβο ως διάδρομος μεταφοράς πετρελαίου από τη Μέση Ανατολή συμβάλλοντας στην ενεργειακή ασφάλεια την καθιστά ακόμα περισσότερο πεδίο σύγκρουσης των συμφερόντων διαφόρων δρώντων και χωρών (Hadjiravlis, 2015, σελ. 47; Stergiou, 2019, σελ. 16). Τέλος, η εύρεση κοιτασμάτων φυσικού αερίου και υδρογονανθράκων στην περιοχή έχει προκαλέσει ακόμα περισσότερο το ενδιαφέρον των χωρών παγκοσμίως, αναζητώντας πρόσβαση στους ενεργειακούς πόρους της περιοχής, αλλά και συμμετοχή στην εφοδιαστική αλυσίδα μεταφοράς ενέργειας (Karbuz, 2018, σελ. 237; Tziarras, 2019, σελ. 5; İşeri & Bartan, 2019, σελ. 113). Υπό αυτό το πρίσμα, η ενέργεια δεν αποτελεί μόνο ζήτημα ενεργειακής ασφάλειας και οικονομικών συμφερόντων, αλλά και σημαντικό εργαλείο και παράλληλα στόχο της εξωτερικής πολιτικής των κρατών (İşeri & Bartan, 2019, σελ. 113).

Για τις ΗΠΑ, η περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου υπήρξε πεδίο δοκιμών για τις πολιτικές ιδεολογίες, τα οικονομικά συστήματα και την ηγεμονική υπεροχή τόσο από μέρους της, όσο και από μέρους της ΕΣΣΔ. Εκτός από το Βερολίνο στην Κεντρική Ευρώπη και την Κούβα στην Καραϊβική, είναι η μόνη περιοχή στην οποία πραγματικές ή απειλούμενες τοπικές συγκρούσεις κινδύνευσαν να κλιμακωθούν σε πυρηνικό πόλεμο. Κατά συνέπεια, η γεωπολιτική της περιοχής της Ανατολικής

Μεσογείου αποτελούσε σημείο τομής για τους συγκρουσιακούς παράγοντες των πολιτικών και στρατιωτικών σχέσεων Ανατολής-Δύσης και των οικονομικών και πολιτικών σχέσεων Βορρά-Νότου κατά το παρελθόν (Zorpo, 1982, σελ. 69-70).

Επιπλέον, η εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ στη Μέση Ανατολή αποτελεί μέρος μιας ευρύτερης στρατηγικής στην περιοχή της Μεσογείου (Moss, 2000). Ο Ψυχρός Πόλεμος, η ανεξαρτησία του Ισραήλ, η φθίνουσα βρετανική και γαλλική ισχύς στην περιοχή και η εξάρτηση από το πετρέλαιο της Μέσης Ανατολής ενίσχυσαν την τάση των ΗΠΑ να θεωρούν την Ανατολική Μεσόγειο ως σημαντική διαδρομή από τη Δύση στην Ανατολή. Τα Δόγματα Truman και Eisenhower διακήρυξαν την ευθύνη των ΗΠΑ για την προστασία της Ανατολικής Μεσογείου και της Μέσης Ανατολής από τη σοβιετική επέκταση. Για να εξυπηρετήσουν αυτήν την αποστολή, καθώς και για να στείλουν στρατεύματα και προμήθειες μέσω της νότιας Ευρώπης για να εκπληρώσουν τις δεσμεύσεις τους στο ΝΑΤΟ, οι Ηνωμένες Πολιτείες διαπραγματεύτηκαν μια σειρά από συμφωνίες βάσεων με χώρες τόσο στην ευρωπαϊκή όσο και στη μεσογειακή πλευρά της Μεσογείου. Η επέκταση των σχέσεων των ΗΠΑ με το Ισραήλ, ειδικά μετά τους πολέμους του 1967 και του 1973, ενίσχυσε τη σημασία αυτών των βάσεων, παρόλο που οι Ηνωμένες Πολιτείες άρχισαν να χάνουν την πρόσβαση ή να αντιμετωπίζουν περιορισμούς στη χρήση ορισμένων εγκαταστάσεων. Η διεύρυνση του ρόλου των ΗΠΑ στη Μέση Ανατολή ως εγγυητής της σταθερότητας προσέθεσε στη σημασία των υπόλοιπων βάσεων. Από το 1945, πάνω από το 40% των στρατευμάτων των ΗΠΑ διήλθαν από τη Μεσόγειο, ενώ κατά τη διάρκεια του Πολέμου του Κόλπου του 1991 περίπου το 90% των δυνάμεων και του εξοπλισμού που αναπτύχθηκε πέρασε από την περιοχή της Μεσογείου (Moss, 2000). Τα στοιχεία αυτά καταδεικνύουν περαιτέρω τη σημασία της Ανατολικής Μεσογείου για τις ΗΠΑ.

Έπειτα από την ανακάλυψη αποθεμάτων φυσικού αερίου στην περιοχή, η Ανατολική Μεσόγειος θεωρείται ακόμα πιο σημαντική στρατηγική περιοχή για τις ΗΠΑ, οι οποίες έχουν αρχίσει να καταβάλουν περισσότερες προσπάθειες και να επενδύουν περισσότερο περιουσιακά στοιχεία για να διαφυλάξουν τα συμφέροντά τους, πόσο μάλλον που θεωρούν την Ευρώπη ως μια κερδοφόρα αγορά για τις νέες εξαγωγές ενέργειας από μέρους τους. Η διατήρηση της προβολής ισχύος των ΗΠΑ σε αυτή την περιοχή είναι ζωτικής σημασίας στο πλαίσιο της μεγάλης στρατηγικής της Ουάσιγκτον να περιορίσει την αναβίωση της Ρωσικής ηγεμονίας

στην ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής. Ταυτόχρονα, είναι μια ευκαιρία για τις ΗΠΑ να αναδιαμορφώσουν τον χάρτη των συμμαχιών σύμφωνα με τους τρέχοντες γεωπολιτικούς μετασχηματισμούς, που επέτρεψαν στη Ρωσία και την Τουρκία να επεκτείνουν την επιρροή τους στην περιοχή μέσα από τις συγκρούσεις στη Συρία και τη Λιβύη, αλλά και περιοχές όπως το Κατάρ και η Σομαλία (Edelman, 2020; Alzawawy, 2021, σελ. 32). Αυτή η περιοχή είναι επίσης ζωτικής σημασίας για τις προσπάθειες των ΗΠΑ να περιορίσουν το Ιράν, το οποίο προσπαθεί να επεκτείνει τη γεωστρατηγική του εμβέλεια στις συριακές ακτές. Και για αυτόν τον σκοπό, οι ΗΠΑ επιθυμούν να διατηρήσουν και να ενισχύσουν τις αμυντικές τους ικανότητες γύρω από τη Μεσόγειο, μέσω στρατιωτικών βάσεων και στρατιωτικού εξοπλισμού (Alzawawy, 2021, σελ. 32).

Ήδη από τη δεκαετία του 1980 τονίζεται πως οι ΗΠΑ διαδραματίζουν βασικό ρόλο για τη δυτική ασφάλεια στην Ανατολική Μεσόγειο. Ήταν η μόνη χώρα που μπορούσε να φέρει επαρκή αντισταθμιστική στρατιωτική ισχύ για να εξισορροπήσει την προβολή της σοβιετικής στρατιωτικής ισχύος στην περιοχή και να ασκήσει το ρόλο του διαχειριστή συγκρούσεων. Επιπλέον, είναι η μόνη δυτική χώρα, η οποία στο ορατό μέλλον, έχει την πολιτική ικανότητα, μέσω του δικτύου διμερών της σχέσεων, εντός και εκτός NATO, με μεσογειακές χώρες, να επιφέρει συνοχή στην άμυνα της περιοχής. Καμία ευρωπαϊκή δύναμη, συμπεριλαμβανομένης της Γαλλίας, δεν μπορεί να υποκαταστήσει τις Ηνωμένες Πολιτείες στη δημιουργία της απαιτούμενης πολιτικής συνοχής μεταξύ των ευρωπαϊκών εθνών της Μεσογείου. Και ειδικά στη Μεσόγειο, κανένας πολυμερής βιώσιμος διπλωματικός και στρατιωτικός μηχανισμός δεν είναι πολιτικά υποσχόμενος (Zorpo, 1982, σελ. 70).

Ο παραπάνω ισχυρισμός μπορεί να είναι παρωχημένος ή και ακραίος υπό το φως των πρόσφατων εξελίξεων, αλλά αντανάκλα τη σημασία της Αμερικής για την επίτευξη σταθερότητας στην περιοχή, καθώς και τη σημασία της περιοχής για τη διασφάλιση των συμφερόντων των ΗΠΑ. Το Δόγμα Truman μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο έθεσε τα θεμέλια για τη διαμόρφωση μίας εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ που θα προσανατολιζόταν στην ευρύτερη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου. Η αμερικανική στρατιωτική παρουσία στη Μεσόγειο και το αμερικανικό ενδιαφέρον στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου σηματοδότησαν παράλληλα

τη μετατροπή των Ηνωμένων Πολιτειών σε παγκόσμια στρατιωτική δύναμη με μόνιμη διεθνιστική εξωτερική πολιτική.

Στη βάση των ανωτέρω, σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να παρουσιαστούν και να αναλυθούν οι στόχοι και οι επιδιώξεις των ΗΠΑ στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου από το 2011 έως σήμερα. Απώτεροι στόχοι της εργασίας αυτής είναι οι κάτωθι: α) να προσδιοριστεί η εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου υπό τις προεδρίες του Obama και του Trump, β) να αξιολογηθούν οι ενέργειες των ΗΠΑ στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου ως προς την επίτευξη των στόχων της Αμερικής, γ) να προσδιοριστεί το ευρύτερο πλαίσιο διαμόρφωσης της εξωτερικής πολιτικής της τρέχουσας προεδρίας του Biden.

Η παρούσα εργασία διαρθρώνεται σε τέσσερα κεφάλαια. Το πρώτο περιλαμβάνει μία ιστορική αναδρομή των στόχων και ενεργειών των ΗΠΑ στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου (περιλαμβάνοντας και τη Μέση Ανατολή), προκειμένου να κατανοηθεί το ευρύτερο πλαίσιο διαμόρφωσης του ενδιαφέροντος της χώρας για την εν λόγω περιοχή και το υπόβαθρο της προεδρίας Obama και Trump. Το δεύτερο κεφάλαιο εξετάζει τους στόχους, τις επιδιώξεις και τις ενέργειες των ΗΠΑ στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου και της Μέσης Ανατολής υπό τις προεδρίες Obama και Trump, αλλά και με σύντομη αναφορά στην προεδρία Biden. Η συζήτηση επί αυτών των στόχων και ενεργειών των ΗΠΑ λαμβάνει χώρα στο τρίτο κεφάλαιο. Το τέταρτο κεφάλαιο συνοψίζει τα κυριότερα συμπεράσματα της εργασίας και καταθέτει προτάσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Προκειμένου να είναι περισσότερο κατανοητή η ανάλυση σχετικά με τις επιδιώξεις και τους στόχους των ΗΠΑ στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου κρίνεται σκόπιμη μία σύντομη αναφορά στο πώς διαμορφώθηκε η εξωτερική πολιτική της χώρας από το τέλος του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου έως το 2010. Με τον τρόπο αυτό είναι δυνατή η κατανόηση των ευρύτερων επιδιώξεων των ΗΠΑ στην περιοχή διαχρονικά και το κατά πόσο η εξωτερική πολιτική που ακολουθεί η χώρα διαμόρφωσε την πολιτική της την περίοδο μετά το 2011 ή όχι. Για τους σκοπούς αυτής της ανάλυσης το κεφάλαιο αυτό διακρίνεται σε δύο ενότητες. Η πρώτη αφορά την περίοδο 1945-1989 και η δεύτερη την περίοδο 1990-2010. Το έτος 1989 διακρίνει τις δύο περιόδους καθώς τότε σηματοδοτείται η κατάρρευση του σοσιαλιστικού καθεστώτος και το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, ο οποίος διήρκεσε από το τέλος του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου έως την κατάρρευση της ΕΣΣΔ.

1.1 Η εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ στην Ανατολική Μεσόγειο την περίοδο 1945-1989

Μετά το τέλος του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, στον οποίον συμμετείχαν οι ΗΠΑ από το 1941, το Δόγμα Truman από τον πρόεδρο Truman (1945-1953) ορίζει μεταξύ άλλων την πολιτική των ΗΠΑ για την Ανατολική Μεσόγειο. Πιο συγκεκριμένα, ενώ ανακοινώνει ουσιαστικά την έναρξη του Ψυχρού Πολέμου (Ari, 2020, σελ. 48), παράλληλα προσπαθεί να βοηθήσει τόσο την Ελλάδα όσο και την Τουρκία να επιτύχουν ένα υψηλό επίπεδο γεωπολιτικής και οικονομικής ασφάλειας (Evered, 2010, σελ. 51). Απώτερος στόχος ήταν η αναχαίτιση του κομμουνισμού και των Σοβιετικών στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου. Η Μεγάλη Βρετανία επίσης ώθησε την Αμερική να στηρίξει την Ελλάδα μέσω χρηματοδότησης, ούτως ώστε να την απομονώσει από την επιρροή της ΕΣΣΔ (McGhee, 1990, σελ. 19). Ουσιαστικά, το εν λόγω Δόγμα αποτελεί το πρώτο μίας σειράς Δογμάτων της Αμερικής έως το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, βάσει των οποίων η πολιτική της χώρας στην Ανατολική Μεσόγειο βασίζεται σε οικονομική βοήθεια προκειμένου να μειώσει τη σοβιετική επιρροή και να επιτύχει ένα επίπεδο ασφαλείας στην περιοχή (Evered, 2010, σελ. 51). Το πολιτικό και στρατιωτικό σκεπτικό του Δόγματος Truman και η διμερής διπλωματική προσέγγισή του, με την

έκδοση χωριστών συνθηκών ασφαλείας με την Ελλάδα και την Τουρκία, καθόρισε επίσης τον μελλοντικό προσανατολισμό των σχέσεων των ΗΠΑ με τις χώρες της Ανατολικής Μεσογείου (Zorro, 1982, σελ. 71).

Σε έκθεση του Συμβουλίου Εθνικής Ασφαλείας στον Πρόεδρο Truman στις 12.02.1948 αναφέρεται χαρακτηριστικά ότι η «ασφάλεια της Ανατολικής Μεσογείου και της Μέσης Ανατολής είναι ζωτικής σημασίας για την ασφάλεια των Ηνωμένων Πολιτειών. Η ασφάλεια ολόκληρης της Ανατολικής Μεσογείου και της Μέσης Ανατολής θα τεθεί σε κίνδυνο εάν η Σοβιετική Ένωση επιτύχει στις προσπάθειές της να αποκτήσει τον έλεγχο οποιασδήποτε από τις ακόλουθες χώρες: Ιταλία, Ελλάδα, Τουρκία ή Ιράν». Ενόψει των προαναφερθέντων, η πολιτική των Ηνωμένων Πολιτειών, σύμφωνα με τις αρχές και το πνεύμα του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, θα έπρεπε να είναι η υποστήριξη της ασφαλείας της Ανατολικής Μεσογείου και της Μέσης Ανατολής. Ως συνέπεια αυτής της πολιτικής, οι Ηνωμένες Πολιτείες θα πρέπει να βοηθήσουν στη διατήρηση της εδαφικής ακεραιότητας και της πολιτικής ανεξαρτησίας της Ιταλίας, της Ελλάδας, της Τουρκίας και του Ιράν. Κατά την εφαρμογή αυτής της πολιτικής, οι Ηνωμένες Πολιτείες «θα πρέπει να είναι έτοιμες να κάνουν πλήρη χρήση της πολιτικής, οικονομικής και, εάν είναι απαραίτητο, στρατιωτικής ισχύος τους με τρόπο που μπορεί να κριθεί πιο αποτελεσματικός». Μάλιστα, στο Public Law 75 το Κογκρέσο υπογραμμίζει ότι η εθνική ακεραιότητα και η επιβίωση της Ελλάδας και της Τουρκίας είναι σημαντικές για την ασφάλεια των Ηνωμένων Πολιτειών και για τον λόγο αυτό αποφασίστηκε η στρατιωτική και οικονομική βοήθεια στην Ελλάδα έως τις 30 Ιουνίου 1948. Όπως συνέστησε το Συμβούλιο Εθνικής Ασφαλείας, «ο Πρόεδρος έχει εξουσιοδοτήσει την επέκταση της στρατιωτικής βοήθειας των ΗΠΑ στην Ελλάδα ώστε να περιλαμβάνει την παροχή επιχειρησιακών συμβουλών στον Ελληνικό Εθνικό Στρατό, έχει αναγνωρίσει την ανάγκη εκτροπής για στρατιωτικούς σκοπούς μέρους της βοήθειας που προηγουμένως χορηγούνταν σε οικονομικά έργα και συμφώνησε ότι πρέπει να γίνει ισχυρή σύσταση στο Κογκρέσο ότι η βοήθεια προς την Ελλάδα θα συνεχιστεί και μετά τη λήξη του προγράμματος που λήγει στις 30 Ιουνίου 1948» (Office of the Historian, 1948).

Το 1957 παρουσιάστηκε το Δόγμα Eisenhower από τον πρόεδρο Eisenhower (1953-1961) (Αγι, 2020, σελ. 48), το οποίο αφορούσε συνολικά την περιοχή της Μέσης Ανατολής, αλλά και πάλι με αναφορά στη σοβιετική επιρροή

και στη διείσδυση της ΕΣΣΔ στην εν λόγω περιοχή, πλούσια σε κοιτάσματα πετρελαίου (The Round Table, 1957, σελ. 141). Οι ΗΠΑ είχαν στηρίξει την κυριαρχία και την ανεξαρτησία κρατών της Μέσης Ανατολής στο πλαίσιο της ειρήνης και της αυτοδιοίκησής τους από τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο και έπειτα, αλλά υπήρχε ο φόβος ότι αυτή η αυτονομία απειλείτο από τη σοβιετική επιρροή (Eisenhower, 1957). Για τον λόγο αυτό, το Δόγμα Eisenhower προέβλεπε στρατιωτική εμπλοκή και στρατιωτική βοήθεια σε χώρες της Μέσης Ανατολής που απειλούνταν από τον ρωσικό κομμουνισμό (The Round Table, 1957, σελ. 142).

Οι ΗΠΑ πίστευαν ότι η κατάσταση στη Μέση Ανατολή χειροτέρευσε το 1956 και ο ηγέτης της Αιγύπτου Gamal Abdel Nasser θεωρήθηκε σε μεγάλο βαθμό υπεύθυνος. Οι ΗΠΑ χρησιμοποίησαν τον αντιδυτικό εθνικισμό του Nasser και τις ολοένα και πιο στενές σχέσεις του με τη Σοβιετική Ένωση ως δικαιολογία για την απόσυρση της αμερικανικής υποστήριξης για την κατασκευή του φράγματος του Aswan στον ποταμό Νείλο τον Ιούλιο του 1956. Λιγότερο από ένα μήνα αργότερα, ο Nasser κατέλαβε τον έλεγχο της διώρυγας του Σουέζ. Αυτή η ενέργεια προκάλεσε, στα τέλη Οκτωβρίου, μια συντονισμένη επίθεση από Γάλλους, Βρετανούς και Ισραηλινούς στρατούς στην Αίγυπτο (History, 2021). Ωστόσο, στον πόλεμο του Σουέζ στα τέλη του 1956, η Βρετανία απέτυχε να ανατρέψει την εθνικοποίηση της Εταιρείας της Διώρυγας του Σουέζ από την Αίγυπτο. Φάνηκε πως η Βρετανία είχε απολέσει τη θέση της ως η εξέχουσα δυτική δύναμη στην περιοχή. Ο Πρόεδρος Eisenhower και ο υπουργός Εξωτερικών John Foster Dulles πίστευαν ότι η αποτυχία της Βρετανίας είχε αφήσει ένα κενό εξουσίας στην περιοχή, το οποίο φοβόντουσαν ότι θα κάλυπταν οι Σοβιετικοί με αυξημένη οικονομική και στρατιωτική βοήθεια και στενότερους πολιτικούς δεσμούς, εκτός και εάν οι Ηνωμένες Πολιτείες αναλάμβαναν δράση (Yaquib, n.a., σελ. 111).

Ως απάντηση σε αυτές τις ανησυχητικές εξελίξεις, ο Eisenhower ζήτησε κοινή δράση από το Κογκρέσο και την Εκτελεστική εξουσία για την αντιμετώπιση του αυξημένου κινδύνου από τον Διεθνή Κομμουνισμό στη Μέση Ανατολή. Συγκεκριμένα, ζήτησε εξουσιοδότηση για την έναρξη νέων προγραμμάτων οικονομικής και στρατιωτικής συνεργασίας με φιλικά έθνη της περιοχής. Ζήτησε επίσης την άδεια να χρησιμοποιήσει τα στρατεύματα των ΗΠΑ για να εξασφαλίσει και να προστατεύσει την εδαφική ακεραιότητα και την πολιτική ανεξαρτησία αυτών των εθνών. Το Δόγμα Eisenhower έλαβε την πρώτη έκκληση για δράση το

καλοκαίρι του 1958, όταν οι εμφύλιες διαμάχες στον Λίβανο οδήγησαν τον πρόεδρο αυτού του έθνους να ζητήσει τη βοήθεια των ΗΠΑ. Σχεδόν 15.000 στρατιώτες των ΗΠΑ στάλθηκαν για να βοηθήσουν στην καταστολή των ταραχών. Με το Δόγμα Eisenhower και την πρώτη δράση που έγινε στο όνομά του, οι Ηνωμένες Πολιτείες έδειξαν το ενδιαφέρον τους για τις εξελίξεις στη Μέση Ανατολή (History, 2021).

Επομένως, ως απάντηση στην ολοένα και πιο τεταμένη κατάσταση στη Μέση Ανατολή, ο Πρόεδρος Eisenhower υπέβαλε το 1957 μια πρόταση στο Κογκρέσο που ζητούσε μια νέα και πιο προορατική πολιτική των ΗΠΑ στην περιοχή. Ως αποτέλεσμα, το εν λόγω Δόγμα καθιέρωσε τη Μέση Ανατολή ως πεδίο μάχης Ψυχρού Πολέμου (History, 2021). Συνολικά, το δόγμα συνίστατο σε μια σημαντική δέσμευση των Ηνωμένων Πολιτειών για την ασφάλεια και τη σταθερότητα της Μέσης Ανατολής και σηματοδοτούσε ένα νέο επίπεδο αποφασιστικότητας των ΗΠΑ να ασκήσουν επιρροή στις διεθνείς υποθέσεις. Με την έκδοση του δόγματος, ο Eisenhower έθεσε την προοπτική άμεσης στρατιωτικής εμπλοκής των ΗΠΑ στη Μέση Ανατολή και αποδέχθηκε ευθύνες στην περιοχή που οι Ηνωμένες Πολιτείες θα διατηρούσαν για τις επόμενες δεκαετίες (Hahn, 2006, σελ. 38).

Ο Nixon (1969-1974) ανέλαβε την εξουσία το 1969 με σημαντικές γνώσεις σχετικά με τα ζητήματα της Μέσης Ανατολής. Διετέλεσε αντιπρόεδρος κατά τη διάρκεια της κρίσης του Σουέζ του 1956, μιας περιόδου έντασης μεταξύ των Ηνωμένων Πολιτειών και του Ισραήλ και των Αμερικανών υποστηρικτών του. Είχε επίσης προσωπικά αντιμετωπίσει την οργή και τον πολιτικό αντίκτυπο των εβραϊκών ομάδων, όταν του ανατέθηκε να τους εξηγήσει τις πολιτικές του Eisenhower, οι οποίες θεωρήθηκαν ευρέως ως αντι-Ισραηλινές. Ο Nixon είχε επίσης ταξιδέψει στην περιοχή και γνώριζε μερικούς από τους ηγέτες της, ενώ τέλος δεν είχε «πολιτικά χρέη» προς τον ισχυρό εγχώριο υποστηρικτή του Ισραήλ, τους αμερικανοεβραίους (Neff, 1990, σελ. 121).

Το Δόγμα Nixon που ακολούθησε το 1969 συνέχισε την παρεμβατική εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ, στην περίπτωση που η Αμερική ένιωθε ότι απειλείται η ασφάλειά της (Agi, 2020, σελ. 48). Πιο συγκεκριμένα, σε αυτό το Δόγμα προβλεπόταν ότι οι ΗΠΑ θα παρείχαν οικονομική και στρατιωτική βοήθεια σε

οποιοδήποτε κράτος-σύμμαχο ή σε κράτος του οποίου διακυβευόνταν η ασφάλεια, η οποία ταυτόχρονα αφορούσε την ασφάλεια της Αμερικής (Nixon, 1969; The Nixon doctrine, 1975, σελ. 16). Ο Nixon προσπάθησε να αναπτύξει μια ολοκληρωμένη προσέγγιση στη χάραξη εξωτερικής πολιτικής που θα λάμβανε υπόψη την εσωτερική φύση των συμφερόντων των ΗΠΑ παγκοσμίως. Από τον πόλεμο των Έξι Ημερών του Ιουνίου του 1967 οι ΗΠΑ είχαν υποστεί μεγάλες πολιτικές, οικονομικές και στρατιωτικές απώλειες στη Μέση Ανατολή, που απειλούσαν τα συμφέροντα της χώρας στην Ανατολική Μεσόγειο και τον Περσικό Κόλπο, περιοχές με ζωτικούς ρόλους για τη διατήρηση της ηγεμονίας των ΗΠΑ. Το Δόγμα του βασιζόταν στη διαπραγμάτευση (π.χ. με τα λαϊκά κινήματα ώστε να μην στραφούν στην ΕΣΣΔ και την Κίνα), στη συνεργασία (π.χ. χρησιμοποιώντας φίλια καθεστώτα) και στη δύναμη (π.χ. μείωση της άμεσης στρατιωτικής συμμετοχής των ΗΠΑ και αντ' αυτής παροχή στρατιωτικής βοήθειας και τεχνολογίας) (Merip Staff, 1975, σελ. 4). Το εν λόγω Δόγμα αφορούσε και την Ανατολική Μεσόγειο και την ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής.

Σε επιστολή του Πρέσβη των ΗΠΑ στην Ελλάδα προς τον Πρόεδρο Nixon στις 13.10.1972 αναφέρεται πως υπό την καθοδήγηση του Nixon έχουν ενισχυθεί οι διμερείς σχέσεις ασφαλείας με την Ελλάδα, καθώς και η ακεραιότητα της νότιας πλευράς του NATO στην Ανατολική Μεσόγειο. Ταυτόχρονα, τέθηκε σαφώς με κάθε τρόπο η υποστήριξη των ΗΠΑ για την επιστροφή της Ελλάδας σε κάποια μορφή σταθερής, δημοκρατικής και αντιπροσωπευτικής κυβέρνησης. Η επιστολή επισημαίνει ακόμα πως «η σημερινή μας στάση στην Ελλάδα είναι τέτοια που όποιες αλλαγές και αν επέλθουν στην εσωτερική πολιτική εικόνα, δεν υπάρχουν πιθανές εξελίξεις, κατά την άποψή μου, που θα έθεταν σε κίνδυνο τα ζωικά μας συμφέροντα σε αυτή τη χώρα» (Office of the Historian, 1972).

Ιδιαίτερη έμφαση στην ασφάλεια της Μέσης Ανατολής, που θα αποτελούσε ταυτόχρονα απειλή για τα συμφέροντα των ΗΠΑ, έδωσε το επόμενο δόγμα που ακολούθησε το 1980, το Δόγμα Carter (Ari, 2020, σελ. 48), υπό την προεδρία του Jimmy Carter (1977-1981). Ουσιαστικά δόθηκε ιδιαίτερη προσοχή στη διασφάλιση της δυτικής κυριαρχίας στην περιοχή της Μέσης Ανατολής και ειδικότερα στον Περσικό Κόλπο, ώστε να μην παρουσιαστούν προβλήματα στη διάθεση του πετρελαίου στον δυτικό κόσμο. Υπό αυτό το πρίσμα, μία επίθεση στα κράτη της περιοχής αυτής θα ισοδυναμούσε με μία επίθεση στα συμφέροντα της Αμερικής, η

οποία θα χρησιμοποιήσει στρατιωτικές δυνάμεις για να τα προασπίσει (Klare, 2011).

Στην άμεση περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου, αποστασιοποιημένη από την πολιτική του Kissinger, η κυβέρνηση Carter ανέλαβε τα καθήκοντά της σταθερά προσηλωμένη στην επίλυση της Κυπριακής κρίσης και κατά τον πρώτο χρόνο της προεδρίας του ο Carter προσπάθησε να εκπληρώσει αυτή την υπόσχεση. Μέχρι τις αρχές του 1978, ωστόσο, κορυφαίοι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι η επιδείνωση των ενόπλων δυνάμεων της Τουρκίας λόγω του εμπάργκο όπλων των ΗΠΑ έθεσε σε κίνδυνο την ασφάλεια της Ανατολικής Μεσογείου και τη συμμαχία του NATO (Goode, 2015).

Το Κογκρέσο ενέκρινε το εμπάργκο μετά τη χρήση αμερικανικών όπλων από την Τουρκία στις εισβολές της στην Κύπρο τον Ιούλιο και τον Αύγουστο του 1974. Η νομοθεσία, η οποία τέθηκε σε ισχύ στις 5 Φεβρουαρίου, 1975, όριζε ότι το εμπάργκο δεν θα αίρονταν έως ότου έχει σημειωθεί ουσιαστική πρόοδος προς τη συμφωνία σχετικά με τις στρατιωτικές δυνάμεις στην Κύπρο και ο πρόεδρος πιστοποιεί ότι η Τουρκία συμμορφώνεται με τους νόμους των ΗΠΑ. Η Τουρκία, ισχυριζόμενη ότι είχε ενεργήσει μόνο για να προστατεύσει τους Τουρκοκύπριους και να αποτρέψει μια ελληνική προσπάθεια να πραγματοποιήσει την ένωση με την Ελλάδα, αντέδρασε τον επόμενο Ιούλιο αναστέλλοντας τη λειτουργία των βάσεων των ΗΠΑ στην Τουρκία. Το εμπάργκο στη συνέχεια τροποποιήθηκε για να επιτρέψει στην Τουρκία να αγοράσει στρατιωτικό εξοπλισμό αξίας έως και 125 εκατομμυρίων δολαρίων τα έτη 1976 και 1977 και 175 εκατομμυρίων δολαρίων το έτος 1978. Η Τουρκία αντιστάθηκε στις αμερικανικές προσπάθειες να συνδέσει την επίλυση του προβλήματος στην Κύπρο με την κατάργηση του εμπάργκο. Οι δηλώσεις του υπουργού Εξωτερικών Cyrus R. Vance σε μια υποεπιτροπή για τις πιστώσεις της Γερουσίας στις 9 Μαρτίου, συνδέοντας την πρόοδο στη Συμφωνία Αμυντικής Συνεργασίας ΗΠΑ-Τουρκίας με την Κύπρο, προκάλεσαν την οργή του Πρωθυπουργού της Τουρκίας Bulent Ecevit (Costello, 1978).

Καθώς τα περιφερειακά προβλήματα εντάθηκαν και οι σχέσεις ΗΠΑ-Τουρκίας επιδεινώθηκαν, ο Πρόεδρος Carter αποφάσισε να υποβαθμίσει το Κυπριακό και να επικεντρωθεί στην αποκατάσταση ισχυρών διμερών σχέσεων με την Άγκυρα. Έτσι, τον Μάρτιο του 1978, ο Πρόεδρος επέστρεψε στην πολιτική του

προκατόχου του. Η κυβέρνηση άσκησε πιέσεις στο Κογκρέσο για να άρει το εμπάργκο, γνωρίζοντας ότι αυτή η αλλαγή πολιτικής, ελλείψει οποιασδήποτε προόδου για την Κύπρο, θα αποξένωνε την Ελλάδα και την επιρροή της ελληνοαμερικανικής κοινότητας, η οποία είχε υποστηρίξει σθεναρά τον Carter στις εκλογές του 1976 (Goode, 2015), όπως και συνέβη (Costello, 1978).

Ο επόμενος πρόεδρος των ΗΠΑ, ο Reagan (1981-1989), δεν εξέδωσε κάποιο νέο δόγμα, αλλά ακολούθησε του προκατόχου του. Όσον αφορά στη Μέση Ανατολή, τα κυριότερα χαρακτηριστικά του Δόγματος Reagan είναι: α) η ειρήνη δεν μπορεί να επιτευχθεί ούτε με βάση το σχηματισμό ενός ανεξάρτητου παλαιστινιακού κράτους, ούτε με βάση την ισραηλινή κυριαρχία ή τον μόνιμο έλεγχο της Δυτικής Όχθης και της Λωρίδας της Γάζας, β) η τελική επίλυση του παλαιστινιακού προβλήματος πρέπει να επιδιωχθεί σε συνεργασία με την Ιορδανία, η οποία ορίζεται ως εκπρόσωπος του παλαιστινιακού λαού στις διαπραγματεύσεις, γ) η αποχώρηση του Ισραήλ στο πλαίσιο του ψηφίσματος 242 του Συμβουλίου Ασφαλείας ισχύει για όλα τα μέτωπα, αλλά τα τελικά σύνορα θα καθορίζονται από την έκταση της πραγματικής ειρήνης και εξομάλυνσης και τις ρυθμίσεις ασφάλειας που προσφέρονται σε αντάλλαγμα (Aaruri & Moughrabi, 1983, σελ. 11).

Το εν λόγω Δόγμα έλαβε υπόψη του τις διαρθρωτικές αλλαγές που είχαν λάβει χώρα σε τομείς που επηρέαζαν τη σχέση μεταξύ της ΕΣΣΔ και των Ηνωμένων Πολιτειών και των συμμάχων τους, καθώς και μεταξύ των υπερδυνάμεων και των χωρών του Τρίτου Κόσμου στις αρχές της δεκαετίας του 1980. Αυτές οι αλλαγές, που οδηγούσαν σε σημαντικά ερωτήματα σχετικά με τη διεθνή πολιτική σταθερότητα και τη διεθνή ασφάλεια, περιλάμβαναν πολιτικές και στρατιωτικές σχέσεις μεταξύ μεγάλων βιομηχανικών χωρών (ΗΠΑ, ευρωπαϊκών χωρών και Ιαπωνίας) και αναπτυσσόμενων χωρών πλούσιων σε πόρους, ιδίως αραβικά, πετρελαιοπαραγωγικά κράτη. Σε αυτόν τον πολιτικό και οικονομικό δυναμισμό πρέπει να προστεθεί ο αντίκτυπος των εξελισσόμενων τότε στρατιωτικών τεχνολογιών (πυρηνικών και συμβατικών) στην επίλυση συγκρούσεων (Zorbo, 1982, σελ. 69).

Σύμφωνα με τον Lawson (1984), υπό την κυβέρνηση Reagan οι ΗΠΑ διεξήγαγαν «τον δεύτερο Ψυχρό Πόλεμο» με ιδιαίτερη δυναμική στη Μέση

Ανατολή. Οι στρατιωτικές επιχειρήσεις της Αμερικής στην περιοχή απομάκρυναν τις ΗΠΑ από την έμφαση στις στενές σχέσεις με τα «μετριοπαθή» αραβικά καθεστώτα υπέρ των στενότερων στρατηγικών δεσμών με το Ισραήλ. Από τη σκοπιά της κυβέρνησης, τέτοιες πολιτικές προσέφεραν μια συνοχή στις αμερικανικές σχέσεις με αυτό το μέρος του κόσμου που έλειπε κατά την προεδρία του Carter. Αλλά αυτές οι πολιτικές συνέβαλαν επίσης στη δημιουργία μιας κατάστασης στη Μέση Ανατολή ακόμη πιο επικίνδυνη από αυτή που αντιμετώπισε η κυβέρνηση Carter στα τέλη της δεκαετίας του 1970. Δύο γενικές τάσεις στη διεθνή οικονομική τάξη επηρέασαν τη μορφή της πολιτικής των ΗΠΑ προς τη Μέση Ανατολή υπό τον Reagan. Η πρώτη ήταν η θέση του εμπορίου των ΗΠΑ στις περιφερειακές αγορές. Οι ΗΠΑ βρέθηκαν σε σχετικά καλή εμπορική θέση σε αυτόν τον τομέα στα τέλη της δεκαετίας του 1970, αλλά δεν μπόρεσαν να αυξήσουν το μερίδιό τους στην αναπτυσσόμενη περιφερειακή αγορά βιομηχανικών εισαγωγών. Η δεύτερη τάση αφορούσε αλλαγές στη ζήτηση πετρελαίου της Μέσης Ανατολής στις βιομηχανικές χώρες. Οι εισαγωγές από την περιοχή στις χώρες του ΟΟΣΑ αυξήθηκαν σημαντικά στα τέλη της δεκαετίας του 1970, καθιστώντας τη σταθερότητα στη Μέση Ανατολή βασική προτεραιότητα για την οικονομία των ΗΠΑ. Αυτές οι δύο συνθήκες χαρακτήρισαν το οικονομικό διακύβευμα των ΗΠΑ στην περιοχή, όταν η κυβέρνηση Reagan ανέλαβε τα καθήκοντά της τον Ιανουάριο του 1981. Οι αλλαγές στη διεθνή οικονομική τάξη έδωσαν τη γενική ώθηση για έναν πιο ενεργό προσανατολισμό των ΗΠΑ προς τη Μέση Ανατολή κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1980. Η ιδιαίτερη μορφή που πήρε αυτός ο προσανατολισμός από το 1981 ήταν σε μεγάλο βαθμό συνάρτηση της ιδιόμορφης προσέγγισης της κυβέρνησης Reagan στα περιφερειακά ζητήματα. Αυτή η προσέγγιση βασίζονταν σε τέσσερις βασικές προϋποθέσεις, που αντικατόπριζαν τη γενική άποψη της διοίκησης για τις εξωτερικές σχέσεις (Lawson, 1984): α) ο σοβιετικός επεκτατισμός αποτελεί την πρωταρχική απειλή για την ειρήνη και τη σταθερότητα, β) οι ΗΠΑ πρέπει να προσπαθήσουν να καταπολεμήσουν αυτήν την απειλή κινητοποιώντας έναν αντισοβιετικό συνασπισμό στην περιοχή που να έχει όσο το δυνατόν ευρύτερη βάση, γ) μια ενεργή και άμεση αμερικανική στρατιωτική παρουσία πρέπει να συμπληρώνει κάθε περιφερειακό αντισοβιετικό συνασπισμό και δ) ένας συνδυασμός ανοιχτού εμπορίου και επενδύσεων, εγχώριων ιδιωτικών επιχειρήσεων και αμερικανικής

βοήθειας μπορεί να προσφέρει την πιο αποτελεσματική λύση στα οικονομικά προβλήματα της περιοχής.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η άποψη που εκφράζεται από τον Kaufman (2011, σελ. 6, 11) πως, η συνέχιση της πολιτικής του Carter βασίζονταν στην πεποίθηση του Reagan πως το σοβιετικό καθεστώς ήταν αποδυναμωμένο και ιδιαίτερα ευαίσθητο σε επίπεδο όχι μόνο πολιτικό και οικονομικό, αλλά και στρατιωτικό. Ως εκ τούτου, υιοθετώντας φιλελεύθερες πολιτικές, φιλικές προς την οικονομία της αγοράς, αλλά και πολιτικές που προσπαθούσαν να εδραιώσουν τις ΗΠΑ έναντι άλλων ηγεμονικών κρατών, όπως την ηγεμονία της ΕΣΣΔ, ο Reagan συνέβαλε σε μεγάλο βαθμό στην κατάρρευση του υπαρκτού σοσιαλισμού.

1.2 Η εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ στην Ανατολική Μεσόγειο την περίοδο 1989-2010

Ο G.H.W. Bush (1989-1993) διαμόρφωσε μία νέα εξωτερική πολιτική για τις ΗΠΑ, βασιζόμενη στην πολυμερή δράση, δίνοντας εξίσου έμφαση στη διασφάλιση των αμερικανικών συμφερόντων στη Μέση Ανατολή (O'Reilly & Renfro, 2006, σελ. 22-23). Κατά τη διάρκεια της προεδρίας του αφιέρωσε μεγάλο μέρος του χρόνου του στις εξωτερικές υποθέσεις και προσέγγισε την εξωτερική πολιτική με τον χαρακτηριστικό συντηρητισμό και πραγματισμό του. Η νέα παγκόσμια τάξη του Προέδρου Bush περιλάμβανε τη συλλογική ασφάλεια με πολυεθνική συνεργασία, καταρρίπτοντας τις αντιλήψεις του Ψυχρού Πολέμου και δημιουργώντας νέους συμμάχους. Συζητήθηκε αρκετά εάν η νέα παγκόσμια τάξη ήταν ένα ρεαλιστικό δόγμα εξωτερικής πολιτικής ή απλώς μια ιδεαλιστική προσέγγιση για το μέλλον. Οι επικριτές ισχυρίστηκαν ότι η κυβέρνηση Bush δεν διατύπωσε πλήρως τους στόχους της Νέας Παγκόσμιας Τάξης και τον τρόπο με τον οποίο ήλπιζε να τους επιτύχει. Μερικοί δεν ήταν βέβαιοι εάν ο όρος προοριζόταν ως μια νέα προσέγγιση ή απλώς ως συνθηματική φράση. Οι ρεαλιστές αντέταξαν ότι ήταν δύσκολο να δικαιολογηθεί η εμπλοκή των ΗΠΑ σε καταστάσεις χωρίς σαφές εθνικό συμφέρον. Άλλοι θεώρησαν ότι μόλις τελείωσε ο Ψυχρός Πόλεμος, οι ΗΠΑ έπρεπε να αναλάβουν μεγάλο ρόλο ως παγκόσμιος ηγέτης για να υπερασπιστούν τα δημοκρατικά καθεστώτα και να ηγηθούν των ανθρωπιστικών προσπαθειών. Ένα παράδειγμα του μεταβαλλόμενου τοπίου της εξωτερικής πολιτικής ήταν εμφανές στην ειρηνευτική διαδικασία στη Μέση Ανατολή, δεδομένου ότι είχαν αποκτήσει

νέα νομιμότητα στην περιοχή μετά τον πόλεμο του Περσικού Κόλπου: τον Οκτώβριο του 1991, η κυβέρνηση Bush, μαζί με τη Σοβιετική Ένωση και την Ισπανία, συνέταξαν μια διάσκεψη στη Μαδρίτη, για να προσπαθήσουν να επιτύχουν συναίνεση για την προώθηση της ειρηνευτικής διαδικασίας (Knott, n.a.).

Η Νέα Στρατηγική Αντίληψη του 1991 που υιοθετήθηκε από το NATO κατά τη δεκαετία του 1990 αντανakλούσε την αυξανόμενη ανησυχία για τις εξελίξεις στην Ανατολική Μεσόγειο (ισλαμισμός, εξτρεμισμός, όπλα μαζικής καταστροφής), τονίζοντας την ανάγκη να προστατευθεί η νότια πλευρά της Ευρώπης και να ελεγχθεί η διάδοση των τεχνολογιών όπλων στην περιοχή, ανησυχίες που επανέλαβε η συμμαχία τον Ιούνιο του 1994. Άλλες ανησυχίες περιελάμβαναν τη σχέση Τουρκίας-Ευρώπης (δεδομένης της σημασίας της Τουρκίας για το NATO), τη σχέση Τουρκίας-Ελλάδας, την έκρυθμη κατάσταση στα Βαλκάνια, αλλά και τη διείσδυση των ευρωπαϊκών κρατών στην περιοχή, δεδομένων και των γεωγραφικών και ιστορικών / πολιτιστικών δεσμών. Το NATO ξεκίνησε τον Μεσογειακό του διάλογο με έξι μέλη εκτός συμμαχίας στις αρχές του 1995 για να παρέχει ανταλλαγή πληροφοριών και συζήτηση για θέματα κοινού ενδιαφέροντος (Moss, 2000).

Η εξωτερική πολιτική, και μάλιστα η παρεμβατική εξωτερική πολιτική, των προηγούμενων ετών δεν αποτέλεσε το επίκεντρο του ενδιαφέροντος του Clinton, κατά την περίοδο της προεδρίας του (1993-2001). Το τέλος του Ψυχρού Πολέμου αποτελεί έναν ακόμη λόγο για αυτή τη μεταστροφή της εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ (Massari, 2000, σελ. 94). Ο Clinton πίστευε στη διατήρηση του ρόλου της Αμερικής ως «αστυνόμου», όπως χαρακτηριστικά αναφέρει η Gill (2017, σελ. 1). Αυτό ήταν για την τήρηση των αρχών των προκατόχων του, του Wilsonian φιλελευθερισμού και τη συνέχιση του ρόλου της Αμερικής ως παγκόσμιου αστυνομικού. Αυτό έδωσε την εντύπωση ότι ο Clinton ήταν έτοιμος να υιοθετήσει ένα σθεναρό δόγμα παρεμβατισμού των ΗΠΑ. Ωστόσο, οι επικριτές του υποστήριξαν ότι δεν ενδιαφερόταν καθόλου για τις εξωτερικές υποθέσεις, με τη χώρα να δρα σε μεμονωμένα γεγονότα, χωρίς ουσιαστικό όραμα (Gill, 2017, σελ. 1).

Σε παρόμοιο πλαίσιο, επισημαίνεται από τον Massari (2000, σελ. 103-104) πως η ηγεσία των ΗΠΑ την περίοδο της προεδρίας του Clinton ήταν

καθοδηγούμενη σε μεγάλο βαθμό, όχι από κάποιο όραμα, όπως οι προκάτοχοί του, αλλά από τα μεμονωμένα γεγονότα που λάμβαναν χώρα, ενώ πρόσθεσε και το συγκεντρωτικό μοντέλο λήψης αποφάσεων που υιοθετήθηκε, με τις αρμοδιότητες του Υπουργείου Εξωτερικών να μετατίθενται (άτυπα) στον Λευκό Οίκο. Ωστόσο, ο Clinton έπρεπε να διαχειριστεί το Κυπριακό. Το πρόβλημα, όμως, ήταν πως τα μέλη της ομάδας εξωτερικής πολιτικής του Clinton με την Υπουργό Albright, τον Πρέσβη των Ηνωμένων Εθνών Holbrooke, τον Υπουργό Cohen και τον Πρόεδρο Clinton είχαν μάλλον διαφορετικές ιδέες για τους στόχους της ισχύος των ΗΠΑ στη Μέση Ανατολή και την Ανατολική Μεσόγειο. Όπως σημείωσε η Υπουργός Albright στον χαιρετισμό του Κύπριου Υπουργού Εξωτερικών Γιάννη Κασουλίδη στις 6 Ιουνίου 1997, *«Ο στόχος των Ηνωμένων Πολιτειών παραμένει να ενθαρρύνουν μια διευθέτηση του Κυπριακού που εγκαθιδρύει μια σταθερή, διζωνική ομοσπονδία, με επαρκείς εγγυήσεις ασφάλειας για όλους»*. Σημείωσε περαιτέρω: *«Αυτό που επιδιώκουμε είναι η επανένωση της Κύπρου. Πιστεύουμε ότι η διαίρεση του νησιού είναι απαράδεκτη»* (Camp, 2002, σελ. 39).

Σε αντίθεση με την εξωτερική πολιτική του Clinton βρίσκεται η εξωτερική πολιτική του G.W. Bush (2001-2009), καθώς όχι μόνο επανέφερε την παρεμβατική πολιτική της χώρας, αλλά ήρε και την πολιτική του πρώην προέδρου G.H.W. Bush ως προς την πολυμερή δράση. Με φόντο τον Πόλεμο κατά της Τρομοκρατίας έπειτα από τα γεγονότα της 9/11, ο Bush διακήρυξε ουσιαστικά την πεποίθησή του ότι οι ΗΠΑ μπορούν να δρουν μονομερώς, χωρίς να λαμβάνουν υπόψη της άλλες δυνάμεις (Ari, 2020, σελ. 45). Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στη Μέση Ανατολή, όπως φάνηκε από τις ενέργειές του, ιδίως τον Πόλεμο στο Ιράκ. Η έμφαση μετά την 11η Σεπτεμβρίου στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας, μαζί με τον πόλεμο στο Ιράκ, επιτάχυναν τη μετατόπιση της προσοχής από την ευρωπαϊκή ασφάλεια στη Μέση Ανατολή. Ως αποτέλεσμα, υπήρχε μια σαφής έμφαση προς τη Μεσόγειο και την ενδοχώρα της, από το Μαγκρέμπ μέχρι τη Μαύρη Θάλασσα και τον Κόλπο (Lesser, 2005, σελ. 6).

Η ισχυρή πίστη της κυβέρνησης Bush στην πρωτοκαθεδρία των ΗΠΑ καταδείχθηκε στην ομιλία του στο West Point το 2002, όταν δήλωσε ότι «η Αμερική έχει, και σκοπεύει να διατηρήσει στρατιωτικές δυνάμεις πέρα από κάθε πρόκληση», καθιστώντας άσκοπους τους αποσταθεροποιητικούς αγώνες εξοπλισμών άλλων εποχών και περιορίζοντας τους ανταγωνισμούς στο εμπόριο.

Αυτός ο ισχυρισμός κατέδειξε ότι ο Bush σκόπευε να δημιουργήσει μια στρατιωτική υπερ-δύναμη. Ωστόσο, ασκείται και κριτική στην εξωτερική του πολιτική, υποστηρίζοντας ότι η εν λόγω κυβέρνηση είχε περιορισμένη κατανόηση της θεωρίας των διεθνών σχέσεων, ιδίως περί του «διλήμματος ασφαλείας», το οποίο υπαγορεύει ότι όταν μια χώρα αναπτύσσει τη στρατιωτική της ικανότητα για να ενισχύσει την άμυνά της, ένας αντίπαλος μπορεί να δει αυτή τη συσσώρευση ως επιθετική απειλή και να αυξήσει τις δικές της στρατιωτικές δυνατότητες, πυροδοτώντας έτσι μια κούρσα εξοπλισμών, στην οποία και οι δύο χώρες γίνονται λιγότερο ασφαλείς (Gill, 2017, σελ. 4).

Αντίθετο προσανατολισμό επέλεξε ο επόμενος πρόεδρος των ΗΠΑ, ο Obama (2009-2017), ο οποίος επανέφερε την πολυμερή δράση, δίνοντας σημασία στις περιφερειακές συμμαχίες και συνεργασίες, καθώς και στη μείωση των στρατιωτικών επεμβάσεων από μέρους των ΗΠΑ. Αυτό, ωστόσο, είχε ως συνέπεια να δημιουργηθεί ένα κενό εξουσίας, ιδίως στη Μέση Ανατολή, το οποίο και αξιοποίησε η Ρωσία (Ari, 2020, σελ. 46).

1.3 Συμπεράσματα κεφαλαίου

Συνολικά, μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου και την κατάρρευση της ΕΣΣΔ, η εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ έπαψε να βασίζεται στη σοβιετική-κομμουνιστική απειλή, όπως την προηγούμενη περίοδο (1945-1989). Η αμερικανική πολιτική ηγεσία έχει προσδιορίσει με συνέπεια τα εθνικά συμφέροντα των ΗΠΑ στη Μεσόγειο κυρίως μέσα σε ένα πλαίσιο στρατιωτικής ασφάλειας. Βασικές επιδιώξεις των ΗΠΑ στην περιοχή αυτή την περίοδο ήταν να διατηρηθεί μια ισορροπία δυνάμεων με τη Σοβιετική Ένωση (με έμφαση στην ανάπτυξη του Έκτου Στόλου των ΗΠΑ και του δικτύου των αμερικανικών βάσεων στις μεσογειακές χώρες), να αποτραπεί η σοβιετική επιρροή στα κράτη της Μέσης Ανατολής και της Ανατολικής Μεσογείου, να συμβάλει στη διασφάλιση της ροής πετρελαίου στη Δυτική Ευρώπη, να συνεισφέρει στην επίτευξη περιφερειακής σταθερότητας στην περιοχή.

Έτσι, ενώ την περίοδο 1945-1989 η εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ βασιζόταν στη μείωση της σοβιετικής επιρροής στην Ανατολική Μεσόγειο και την ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής, σε συνδυασμό και με τα κοιτάσματα πετρελαίου της

τελευταίας, την περίοδο 1990-2010 διαμορφώθηκε μία νέα εξωτερική πολιτική που εστίασε στη διατήρηση της ηγεμονίας των ΗΠΑ υπό το φως μίας νέας τάξης πραγμάτων, αλλά όχι αποκλειστικά με τη χρήση στρατιωτικών επεμβάσεων. Το τέλος του Ψυχρού Πολέμου οδήγησε σε έναν κατακερματισμένο κόσμο με την κατάρρευση της παλιάς διπολικής τάξης των ΗΠΑ και της ΕΣΣΔ. Ως αποτέλεσμα δημιουργήθηκε ένα πιο ασταθές περιβάλλον, με τις ΗΠΑ να διεκδικούν την απόλυτη ηγεμονία. Ωστόσο, ο πόλεμος κατά της τρομοκρατίας και τα γεγονότα της 9/11 επανέφεραν στο προσκήνιο τη χρήση στρατιωτικής επέμβασης στην περίπτωση απειλής των συμφερόντων και της ασφάλειας των ΗΠΑ. Πάντως, ο Obama ήταν ο κυριότερος εκφραστής της νέας πολιτικής, ιδίως ως προς τις μειωμένες στρατιωτικές επιχειρήσεις των ΗΠΑ σε ξένο έδαφος.

Συνολικά, την περίοδο από το τέλος του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου και έως το 2010 η αμερικανική διπλωματία έχει επιδιώξει δύο ρόλους απέναντι στην Ανατολική Μεσόγειο: α) ως ο στρατηγικός εγγυητής της ασφάλειας στην περιοχή έναντι των σοβιετικών / ρωσικών στρατιωτικών και πολιτικών απειλών, β) ως διαχειριστής κρίσεων και μεσολαβητής σε περιφερειακές συγκρούσεις, που θα μπορούσαν να κλιμακωθούν σε σύγκρουση Ανατολής-Δύσης ή να υπονομεύσουν σοβαρά την πολιτική συνοχή του NATO και να θέσουν σε κίνδυνο ζωτικά (οικονομικά και ασφαλείας) συμφέροντα των ΗΠΑ. Είτε με μονομερείς είτε με πολυμερείς ενέργειες, είτε μέσω ήπιας δύναμης (soft power) είτε μέσω στρατιωτικών επεμβάσεων, οι ΗΠΑ προσπάθησαν να επιτύχουν αυτούς τους στόχους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. Η ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΩΝ ΗΠΑ ΣΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 2011-2021

Η περίοδος 2011-2021 που εξετάζεται σε αυτό το κεφάλαιο ως προς τις επιδιώξεις και τους σκοπούς των ΗΠΑ στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου διακρίνεται στη βάση της προεδρίας της χώρας. Ως εκ τούτου διακρίνονται τρεις περίοδοι: α) η περίοδος διακυβέρνησης του Obama, β) η περίοδος διακυβέρνησης του Trump, γ) η περίοδος διακυβέρνησης του Biden, η οποία και συνεχίζεται.

2.1 Η περίοδος προεδρίας του Obama (2009-2017)

2.1.1 Γενικά στοιχεία της εξωτερικής πολιτικής του Obama

Πριν εξεταστεί η πολιτική του Obama θα πρέπει να εξεταστούν συνοπτικά οι πεποιθήσεις του που διαμόρφωσαν την εξωτερική του πολιτική. Η πρώτη είναι η πίστη του στο «exceptionalism» (Croucher, 2015, σελ. 12; Gilmore et al., 2016, σελ. 505), η οποία υποδηλώνει πως οι ΗΠΑ είναι μία δύναμη ανώτερη των υπολοίπων (εξαιρετική), ενώ παράλληλα θα πρέπει να δρα με τρόπο πατριωτικό. Ουσιαστικά, όπως αναφέρεται από τον Croucher (2015, σελ. 12), ναι μεν οι ΗΠΑ είναι ένα πολυπολιτισμικό, κοσμοπολίτικο έθνος, αλλά στη σημερινή παγκοσμιοποιημένη εποχή η συλλογικότητα διαμορφώνεται μέσω της εθνικότητας και του πατριωτισμού. Η δεύτερη είναι η πίστη του Obama στη χρήση της ήπιας δύναμης (soft power) έναντι των στρατιωτικών παρεμβάσεων (Agi, 2020, σελ. 61). Υπό αυτό το πρίσμα, ο Obama πίστευε στην πολιτική που καθοδηγείται από πολυμερείς συνεργασίες και όχι από μεμονωμένες ενέργειες που οδηγούσαν τις ΗΠΑ στην απομόνωση, όπως επίσης και στον «ιδεαλιστικό και νεοφιλελεύθερο διεθνισμό», όπως χαρακτηριστικά επισημαίνει ο Agi (2020, σελ. 61). Άλλωστε, ο ρεαλισμός ήταν η θεωρία στην οποία πίστευε ο Obama στο πλαίσιο της εξωτερικής πολιτικής (Charountaki, 2014, σελ. 138). Η πίστη στη χρήση της ήπιας δύναμης (soft power) και στις πολυμερείς συνεργασίες έναντι των στρατιωτικών επεμβάσεων ήταν και η πεποίθηση των δημοκρατικών εκλογέντων του. Μέσα από το παράδειγμα προηγούμενων στρατιωτικών επεμβάσεων των ΗΠΑ, ακόμα και μονομερώς, ο Obama διαπίστωσε πως στο νέο παγκόσμιο πλαίσιο που διαμορφώνεται, αυτή η πολιτική δεν είναι ούτε κατάλληλη, ούτε επαρκής για να διασφαλίσει τα συμφέροντα των ΗΠΑ.

Μία τέταρτη πεποίθηση του Obama, όπως επισημαίνεται από τον Ari (2020, σελ. 61), ήταν η «στρατηγική υπομονή», η οποία χρησιμοποιήθηκε το 2015 και η οποία δε σήμαινε πλήρη ανοχή, αλλά χαρακτηριζόταν από ένα στρατηγικό νόημα. Η εν λόγω πεποίθηση καθόρισε σε σημαντικό βαθμό την εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ υπό την προεδρία του Obama. Επί της ουσίας, οι ΗΠΑ θα συνέχιζαν να διατηρούν τον παγκόσμιο ηγετικό τους ρόλο, αλλά πλέον δεν θα έπρεπε να αναμενόταν η παρέμβασή τους σε όλα τα παγκόσμια ζητήματα. Θα πρέπει, ωστόσο, να σημειωθεί πως αυτή η πολιτική, σύμφωνα με επικριτές του, διαμόρφωσε ένα κενό ισχύος, το οποίο εκμεταλλεύθηκε τόσο η Ρωσία, όσο και ο ISIS. Μία τελευταία πεποίθηση του Obama που αναφέρεται από την Charountaki (2014, σελ. 137) είναι το δίπολο «ατομικιστικός ρεαλισμός» και «ευκαιριακός ανθρωπισμός». Το χαρακτηριστικό του ατομικισμού συνάδει με τον εγωκεντρισμό, δηλαδή τη διασφάλιση των συμφερόντων των ΗΠΑ, ανεξάρτητα από τις συνθήκες που υπάρχουν στο εξωτερικό τους περιβάλλον. Το χαρακτηριστικό του ευκαιριακού συνάδει με τη συνέχεια αυτής της πολιτικής. Τέλος, το χαρακτηριστικό του ανθρωπισμού συνδέεται με την αξιοποίηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, προκειμένου να προωθηθούν συγκεκριμένες δράσεις από μέρους των ΗΠΑ, με στόχο τη διασφάλιση των ζωτικών τους συμφερόντων.

Το 2008 ο Obama διεξήγαγε μία προεκλογική εκστρατεία ως μετριοπαθής στην εξωτερική πολιτική, επιφυλακτικός απέναντι στον επιθετικό παρεμβατισμό της κυβέρνησης του George Bush, αλλά πρόθυμος να αναλάβει ηγετικό ρόλο για την Αμερική στην καταπολέμηση ιδιαίτερα δυσοίωνων απειλών. Ενώ υποσχέθηκε να αποσύρει τις υπόλοιπες αμερικανικές δυνάμεις από το Ιράκ, δεσμεύθηκε να στείλει επιπλέον στρατεύματα στο Αφγανιστάν. Δήλωσε ότι θα συνεργαζόταν με άλλα έθνη σε μεγαλύτερο βαθμό από τον Bush, αλλά ταυτόχρονα σημείωσε ότι θα ενεργούσε μονομερώς όταν διακυβεύονταν ζωτικά συμφέροντα των ΗΠΑ. Κατά τα πρώτα του χρόνια ως πρόεδρος, ο Obama συμμορφώθηκε γενικά με αυτές τις δεσμεύσεις. Ενέκρινε αρκετές αυξήσεις στη στρατιωτική παρουσία των ΗΠΑ στο Αφγανιστάν. Άρχισε να αποσύρει τις δυνάμεις των ΗΠΑ από το Ιράκ, αν και με πιο αργό ρυθμό από ότι είχε υποσχεθεί στην προεκλογική εκστρατεία του, αλλά παρά όλα αυτά έθεσε την αμερικανική διοίκηση σε μια πορεία πλήρους αποχώρησης. Συνεργάστηκε με ξένους συμμάχους σε εμπορικές συμφωνίες και χρησιμοποίησε μη επανδρωμένα αεροσκάφη (drones) μονομερώς εναντίον

εξτρεμιστών στο Πακιστάν. Η εξωτερική πολιτική του Obama υπέστη βαθιές αλλαγές το 2011. Κατά τη διάρκεια του 2011, ο Obama πίεσε το Κογκρέσο να προβεί σε σημαντικές περικοπές στον αμυντικό προϋπολογισμό, ενώ ταυτόχρονα διαμόρφωσε μια νέα στρατηγική εθνικής ασφάλειας, που υποσχόταν να υπερασπιστεί το έθνος με σημαντικά λιγότερους πόρους. Σύμφωνα με τη νέα στρατηγική, οι Ηνωμένες Πολιτείες δεν θα διεξάγουν πλέον μεγάλους πολέμους κατά όποιων εξεγέρσεων, όπως στο Ιράκ και το Αφγανιστάν, αλλά αντίθετα θα βασίζονται σε δυνάμεις ειδικών επιχειρήσεων και drones για να νικήσουν τους εναπομείναντες τρομοκράτες. Ως εκ τούτου, ο Στρατός και το Σώμα Πεζοναυτών θα οδηγούνταν σε μείωση 100.000 στρατιωτών. Η νέα στρατηγική απαιτούσε επίσης μια «στροφή προς την Ασία», την ήπειρο στην οποία φαινομενικά εξαρτιόταν το μέλλον της Αμερικής, όπου η αμερικανική αεροπορική και ναυτική δύναμη καθιστούσαν περιττή μια μεγάλη χερσαία παρουσία. Ο Obama θεώρησε τη μεγαλύτερη εξάρτηση από τη στρατιωτική δύναμη των συμμάχων ως μέσο αντιστάθμισης για τη μείωση της αμερικανικής στρατιωτικής δύναμης, μία πολιτική που χαρακτηρίζεται «leading from behind» (Moyar, 2016, σελ. 1).

2.1.2 Εξωτερική πολιτική του Obama στην Ανατολική Μεσόγειο

«Πριν από δύο χρόνια στο Κάιρο, άρχισα να διευρύνω τη δέσμευσή μας με βάση τα αμοιβαία συμφέροντα και τον αμοιβαίο σεβασμό. Πίστευα τότε, και πιστεύω τώρα, ότι έχουμε συμφέρον όχι μόνο στη σταθερότητα των εθνών, αλλά και στην αυτοδιάθεση των ατόμων. Το status quo δεν είναι βιώσιμο. Οι κοινωνίες που συγκρατούνται από φόβο και καταστολή μπορεί να προσφέρουν την ψευδαίσθηση της σταθερότητας για κάποιο χρονικό διάστημα, αλλά χτίζονται πάνω σε ρήγματα που τελικά θα διαλυθούν. Αντιμετωπίζουμε λοιπόν μια ιστορική ευκαιρία. Έχουμε την ευκαιρία να δείξουμε ότι η Αμερική εκτιμά την αξιοπρέπεια του «πλανόδιου πωλητή» στην Τυνησία περισσότερο από την ωμή δύναμη του δικτάτορα. Δεν πρέπει να υπάρχει αμφιβολία ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής καλωσορίζουν την αλλαγή που προωθεί την αυτοδιάθεση και τις ευκαιρίες. Ναι, θα υπάρξουν κίνδυνοι που θα συνοδεύουν αυτή τη στιγμή της υπόσχεσης. Αλλά μετά από δεκαετίες αποδοχής του κόσμου όπως είναι στην περιοχή, έχουμε την ευκαιρία να κυνηγήσουμε τον κόσμο όπως θα έπρεπε να είναι».

- Πρόεδρος Ομπάμα, State Department, 19 Μαΐου 2011

«Για την Αμερική, η επιλογή είναι ξεκάθαρη: Επιλέγουμε την ελπίδα αντί του φόβου. Βλέπουμε το μέλλον όχι ως κάτι έξω από τον έλεγχό μας, αλλά ως κάτι που μπορούμε να διαμορφώσουμε προς το καλύτερο μέσω συντονισμένης και συλλογικής προσπάθειας. Απορρίπτουμε τη μοιρολατρία ή τον κυνισμό όταν πρόκειται για ανθρώπινες υποθέσεις. Επιλέγουμε να εργαστούμε για τον κόσμο όπως θα έπρεπε να είναι, όπως το αξίζουν τα παιδιά μας».

- Πρόεδρος Obama, Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών, 24 Σεπτεμβρίου 2014

Κατά την προεδρία του Obama έλαβαν χώρα σημαντικοί μετασχηματισμοί στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου. Ίσως ο κυριότερος ήταν η Αραβική Άνοιξη το 2011. Επιπλέον μετασχηματισμοί στην αρχή της ανάληψης της προεδρίας υπό τον Obama στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου περιελάμβαναν την οικονομική κρίση, κυρίως της Ελλάδας,

Το πρώτο γεγονός που θα εξεταστεί είναι η Αραβική Άνοιξη. Η Αραβική Άνοιξη αποτελούσε μία γενική κοινωνική και ιδεολογική εξέγερση των πολιτών έναντι των οικονομικών και πολιτικών θεσμών και διαδικασιών που είχαν εγκαθιδρυθεί στην περιοχή από το τέλος του Ψυχρού Πολέμου. Οικονομικές πολιτικές που δεν οδήγησαν στην ευημερία των πολιτών, η διαφθορά των ανωτάτων αξιωματούχων, η αυταρχικότητα των καθεστώτων, η μειωμένη κρατική υποστήριξη των πολιτών και συνολικά η αναποτελεσματικότητα των πολιτικών που είχαν εφαρμοστεί τις τελευταίες δεκαετίες αποτέλεσαν την πηγή της εξέγερσης που οδήγησε στην Αραβική Άνοιξη. Δεδομένης και της επιρροής του Ισλάμ στην περιοχή, η Αραβική Άνοιξη σύντομα αποτέλεσε ένα πεδίο σύγκρουσης μεταξύ των φιλελεύθερων και προοδευτικών ομάδων των αραβικών κοινωνιών και των πιο φανατικών και συντηρητικών ομάδων των Μουσουλμάνων (Litsas, 2020, σελ 111-112).

Κατά την εμφάνιση των πρώτων εξεγέρσεων, ο Obama εφάρμοσε την πολιτική «leading from behind», βάσει της οποίας υποστήριξε την προσπάθεια των πολιτών για την ανατροπή των αυταρχικών και διεφθαρμένων καθεστώτων, την αυτοδιάθεση των αραβικών λαών, καθώς και την πίστη στις αξίες της

δημοκρατίας και του φιλελευθερισμού, δηλώνοντας ωστόσο ότι το μέλλον των αραβικών κρατών εξαρτάται από τους ίδιους τους πολίτες του (DeCastro & TavaresTeixeira, 2015, σελ. 134). Κατά την εξάπλωση της Αραβικής Άνοιξης, δηλαδή έως τα μέσα του 2011, ο Obama ανέφερε πως η πολιτική των ΗΠΑ θα ήταν η προώθηση των μεταρρυθμίσεων στην περιοχή και η υποστήριξη των κρατών στη μετάβασή τους σε ένα δημοκρατικό καθεστώς, δηλώνοντας ουσιαστικά ότι δεν θα ήταν σημαντικός ενεργός παράγοντας στις συγκρούσεις που υπήρχαν στην περιοχή (Isaac & Kares, 2017, σελ. 7).

Σε μία αποτίμηση της πολιτικής του Obama στα γεγονότα της Αραβικής Άνοιξης, ο Litsas (2020, σελ. 116) δηλώνει με σαφήνεια ότι ήταν «αποτυχία», που οδήγησε στην υπονόμηση της αμερικανικής ισχύος στην Ανατολική Μεσόγειο. Ο συγγραφέας αναφέρει πως οι ΗΠΑ δεν έδωσαν τη δέουσα προσοχή στις εξεγέρσεις και υποτίμησαν το βάθος, την εξάπλωσή τους, αλλά και τη σημασία τους. Επομένως, οι ΗΠΑ το θεώρησαν ως ένα μεμονωμένο γεγονός, αγνοώντας στην ουσία ότι επρόκειτο για ένα φαινόμενο με κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές προεκτάσεις, αλλά και αρκετή πολυπλοκότητα. Πάντως, οι ΗΠΑ διαπίστωσαν ότι τα συμφέροντά τους στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου θα διασφαλιζόνταν καλύτερα μέσω των δημοκρατικών καθεστώτων. Έτσι, ενώ οι ΗΠΑ υποστήριζαν κατά το παρελθόν αυταρχικά καθεστώτα, πλέον ο Obama συνειδητοποίησε πως έπρεπε να προσανατολιστεί προς τη διατήρηση μίας δημοκρατικής σταθερότητας στον αραβικό κόσμο, προκειμένου να επιτύχει περιφερειακή ισορροπία, ζωτική για τα συμφέροντα της Αμερικής. Στο πλαίσιο αυτό, η Charountaki (2014, σελ. 138) προβαίνει σε μία ενδιαφέρουσα επισήμανση σχετικά με την πολιτική του Obama: από τη μία πλευρά διαφαινόταν μία ρεαλιστική εξωτερική πολιτική, ή αλλιώς ένας ατομικιστικός ρεαλισμός από μέρους του Προέδρου, ενώ από την άλλη η ρητορική των ΗΠΑ ήταν μάλλον ιδεαλιστική, ή αλλιώς χαρακτηριζόταν από έναν ευκαιριακό ανθρωπισμό.

Εκτός της Αραβικής Άνοιξης, ο Obama έπρεπε να αντιμετωπίσει και τον συριακό εμφύλιο. Η πολιτική του στη Συρία χαρακτηριζόταν μάλλον από μία παθητικότητα. Αρχικά, ζήτησε την αποχώρηση του Assad από την εξουσία για ανθρωπιστικούς λόγους επικαλούμενος τα ανθρώπινα δικαιώματα, χωρίς ωστόσο να ενεργήσει με τρόπο παρεμβατικό στα εσωτερικά της χώρας, ώστε να τον απομακρύνει από την εξουσία (Goldberg, 2016; Litsas, 2020, σελ. 145). Δεύτερον,

οι ΗΠΑ δεν ενήργησαν ούτε και το 2013 όταν το συριακό καθεστώς προέβη στη χρήση χημικών όπλων στην περιοχή Gouta στη Δαμασκό. Τρίτον, ο Obama ήταν ενάντια στη ρίψη βομβών στην περιοχή. Ο Obama δήλωσε σαφώς τη πρόθεσή του να μη χρησιμοποιήσει το μέσο της στρατιωτικής παρέμβασης, χωρίς, ωστόσο να αποκλείσει εντελώς αυτό το ενδεχόμενο (Goldberg, 2016). Η εν λόγω πολιτική του Obama μάλλον εντάσσεται στην πεποίθησή του για «στρατηγική υπομονή», καθώς μία στρατιωτική παρέμβαση από μέρους των ΗΠΑ θα ήταν δικαιολογημένη μόνο στην περίπτωση που υπήρχε απειλή για τα ζωτικά συμφέροντα της χώρας. Το καθεστώς Assad δε θεωρήθηκε από τις ΗΠΑ ότι αποτελεί απειλή για τα συμφέροντα της Αμερικής. Οι De Castro και Tavares Teixeira (2015, σελ. 136) επίσης τονίζουν πως οι ΗΠΑ χρησιμοποίησαν τη διπλωματική πίεση προκειμένου να πείσουν τον Assad να εγκαταλείψει την εξουσία, χωρίς να προβούν σε περαιτέρω ενέργειες. Οι συγγραφείς, ωστόσο, προσθέτουν πως αυτή η απόφαση του Obama ενδεχομένως να επηρεάστηκε από την υποστήριξη της Κίνας και της Ρωσίας στο καθεστώς του Assad, κάτι το οποίο οδήγησε σε βέτο ως προς την ανάληψη δράσης εναντίον του σε σχετική ψηφοφορία του ΟΗΕ. Ο Ari (2020, σελ. 57) επίσης τονίζει τη μετριοπαθή υποστήριξη των ΗΠΑ στην αντιπολίτευση της χώρας, κάτι το οποίο ενδεχομένως να αποδίδεται στο ότι προτεραιότητα για τον Obama ήταν η καταπολέμηση του ISIS και η πυρηνική απειλή από το Ιράν.

Σε μία αξιολόγηση της πολιτικής του Obama στη Συρία προέβη και ο Litsas (2020, σελ. 143, 145). Ο συγγραφέας επισημαίνει τρία κύρια και ενδιαφέροντα στοιχεία. Το πρώτο είναι ότι η παθητικότητα των ΗΠΑ δημιούργησαν ένα κενό ισχύος στην περιοχή το οποίο εκμεταλλεύτηκαν επί της ουσίας η Ρωσία και το Ιράν. Το δεύτερο είναι πως αυτή η στάση των ΗΠΑ ήταν μία διεθνής αποτυχία για τον Obama και μία από τις μεγαλύτερες ήττες της εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ στην Ανατολική Μεσόγειο. Το τρίτο είναι πως ο Obama μετέφερε την ευθύνη απομάκρυνσης του Assad στον συριακό λαό. Πάντως, όπως επισημαίνει ο συγγραφέας, ο Obama προχώρησε σε αποκλεισμό των περιουσιακών στοιχείων της κυβέρνησης της Συρίας εκτός των συνόρων της, σε αποκλεισμό νέων επενδύσεων, αλλά και σε απαγόρευση εξαγωγής υπηρεσιών από φυσικά και νομικά πρόσωπα των ΗΠΑ προς τη Συρία.

Οι αναταράξεις στη Λιβύη και την Αίγυπτο αποτέλεσαν ακόμα ένα πρόβλημα με το οποίο ήρθε αντιμέτωπος ο Obama κατά την πρώτη του θητεία.

Αναφορικά με τη Λιβύη και την Αίγυπτο μία γενική διαπίστωση είναι πως ο Obama ήλπιζε πως η στρατιωτική επέμβαση από μέρους των συμμάχων θα μειώσει την αναγκαιότητα στρατιωτικής παρέμβασης από μέρους των ΗΠΑ. Αυτό φάνηκε χαρακτηριστικά στη Λιβύη, όπου ο Obama και μεν υποστήριξε τους βομβαρδισμούς από μέρους της Γαλλίας και της Βρετανίας, αλλά δήλωσε παράλληλα και την περιορισμένη ενεργό συμμετοχή των ΗΠΑ και μάλιστα χωρίς στρατεύματα, παρά το γεγονός ότι οι ΗΠΑ επιθυμούσαν και ασκούσαν πιέσεις (π.χ. εμπάργκο όπλων, κυρώσεις) να απομακρυνθεί ο Gadhafi από την εξουσία (De Castro και Tavares Teixeira, 2015, σελ. 135; Mojar, 2016, σελ. 2). Για μία ακόμη φορά ο Obama επέλεξε τη στρατηγική «leading from behind» στην περίπτωση της Λιβύης. Ωστόσο, έχει ιδιαίτερη σημασία να αναφερθεί πως ο Obama εν τέλει παραδέχθηκε ότι η αποτυχία των ΗΠΑ να διασφαλίσουν στη Λιβύη την ειρήνη ήταν το μεγαλύτερο λάθος που έκανε ως Πρόεδρος των ΗΠΑ (Mojar, 2016, σελ. 2).

Ο Obama και η ομάδα εθνικής ασφάλειάς του υποστήριξαν ότι χρησιμοποιούσαν μια νέα προσέγγιση στον πόλεμο που βασιζόταν σε πολυεθνικές και όχι μονομερείς ενέργειες, αεροπορικές επιδρομές ακριβείας και ειδικές δυνάμεις, παρά σε μαζικές αναπτύξεις στρατευμάτων. Ωστόσο, η εξάρτηση της διοίκησης από τους βομβαρδισμούς αντί των χερσαίων στρατευμάτων στη Λιβύη, της στέρησε κάθε μέσο για να μειώσει την αναταραχή που ακολούθησε μετά τη δολοφονία του Qaddafi. Μια ατυχής συνέπεια ήταν μια ριζοσπαστική επίθεση όχλου στο αμερικανικό διπλωματικό συγκρότημα στη Βεγγάζη της Λιβύης, κατά την οποία σκοτώθηκαν τέσσερις Αμερικανοί αξιωματούχοι (Nelson, 2020).

Η πολιτική «leading from behind» επιλέχθηκε και στην περίπτωση της Αιγύπτου. Οι ΗΠΑ δεν κινητοποιήθηκαν έπειτα από την πτώση του Mubarak από την εξουσία, ενώ παράλληλα δεν προέβησαν σε οποιαδήποτε παροχή στρατιωτικής βοήθειας προς την Αίγυπτο. Οι ΗΠΑ δε θεώρησαν ότι η Αίγυπτος θα μπορούσε να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην περιοχή σε επίπεδο εξυπηρέτησης των αμερικανικών συμφερόντων. Επίσης, οι ΗΠΑ ήταν περισσότερο απασχολημένες με τις διαπραγματεύσεις για την ειρήνη μεταξύ του Ισραήλ και της Παλαιστίνης. Εκτός των ανωτέρω, η αμερικανική εξωτερική πολιτική εστίαζε σε εκείνη την περίοδο στο να μπορέσει να επιτύχει μία συμφωνία με το Ιράν σε επίπεδο πυρηνικών όπλων (Satloff, 2017).

Εκτός των ανωτέρω, θα πρέπει επίσης να εξεταστούν και άλλα ζητήματα που αποσταθεροποιούσαν την περιοχή στην Ανατολική Μεσόγειο κατά την πρώτη θητεία του Obama: η οικονομική κρίση και οι ανακαλύψεις φυσικού αερίου, σε συνδυασμό με την τουρκική εξωτερική πολιτική στην περιοχή, αλλά και σε συνάρτηση με τη σημασία της Τουρκίας για τις ΗΠΑ.

Το μεγαλύτερο μέρος της περιοχής της Ανατολικής Μεσογείου βρισκόταν σε βαθιά νομισματική και οικονομική κρίση, με το μεγαλύτερο πρόβλημα να παρουσιάζεται στην Ελλάδα, και την Ευρωπαϊκή Ένωση να προσεγγίζει μονοδιάστατα την ελληνική κρίση δημόσιου χρέους, δηλαδή σχεδόν αποκλειστικά από χρηματοπιστωτική και οικονομική οπτική. Θεωρώντας τη συνέχιση της ένταξης της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση αποκλειστικά στο πλαίσιο της ικανότητάς της να αντιμετωπίσει την κρίση χρέους, δεν ελήφθη υπόψη η γεωστρατηγική σημασία της σε τρία κρίσιμα γεωπολιτικά γεγονότα που αποσταθεροποιούσαν την Ανατολική Μεσόγειο. Πρώτον, το μεγαλύτερο μέρος της περιοχής βρισκόταν ήδη σε βαθιά νομισματική και οικονομική κρίση. Δεύτερον, η Αραβική Άνοιξη προκάλεσε χάος στη Μέση Ανατολή και στο Μαγκρέμπ. Η Αίγυπτος, η Συρία και η Λιβύη βρίσκονταν σε αναταραχή και στα νέα κράτη παρατηρούνταν αστάθεια. Τρίτον, οι ανακαλύψεις φυσικού αερίου και πετρελαίου, εάν δεν αντιμετωπίζονταν σωστά, θα μπορούσαν να αποσταθεροποιήσουν περαιτέρω την περιοχή. Επιπλέον, η αραβο-ισραηλινή σύγκρουση δεν έδειχνε σημάδια ύφεσης, ενώ η ιρανική πυρηνική κρίση αποσταθεροποιούσε ολόκληρη την περιοχή. Ως εκ τούτου, οι γεωπολιτικές συνέπειες ενός Grexit θα ήταν εξίσου βαθιές με τις χρηματοπιστωτικές και οικονομικές προεκτάσεις, δεδομένου ότι η Ελλάδα βρίσκεται στο γεωστρατηγικό σταυροδρόμι μεταξύ της Μαύρης Θάλασσας και της Μεσογείου, και μεταξύ της Ευρώπης και της Μέσης Ανατολής και μπορεί να καταστεί μια σημαντική οδός διέλευσης για φυσικό αέριο και πετρέλαιο από τη Ρωσία, την Κασπία και τις νέες πηγές ενέργειας που ανακαλύφθηκαν στην Ανατολική Μεσόγειο (Noprens, 2013, σελ. 1-2). Άλλωστε, οι ΗΠΑ απέδιδαν διαχρονικά πολύ μεγάλη σημασία στον ρόλο της Ελλάδας εξαιτίας της γεωγραφικής της θέσης και κυρίως σε επίπεδο ενεργειακής ασφάλειας, αλλά και σε επίπεδο διατήρησης της ειρήνης και της ασφάλειας στην ευρύτερη περιοχή των Βαλκανίων (Isaac & Kares, 2017, σ. 5).

Επιπλέον, οι μεγάλες δυνάμεις ανταγωνίζονται για μια ανακατανομή της εξουσίας στην Ανατολική Μεσόγειο. Οι Ηνωμένες Πολιτείες ήταν ο βασικός δρών τα τελευταία 60 χρόνια. Η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν ενεργεί ως σημαντικός παράγοντας καθώς δε διαθέτει μια γενική στρατηγική ή ένα αποτελεσματικό πολιτικό σχέδιο για την Ανατολική Μεσόγειο, αλλά μεμονωμένα μέλη, όπως η Γαλλία, προσπαθούν να έχουν ενεργό ρόλο στην περιοχή, με το ενδιαφέρον να εντείνεται εξαιτίας των ενεργειακών πόρων. Επιπλέον, η Ρωσία επιχειρεί μια επιστροφή, έχοντας εγκαταλείψει τη Μεσόγειο πριν από δύο δεκαετίες μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης, ενώ και η Τουρκία επιστρέφει επίσης μετά από σχεδόν έναν αιώνα από την πτώση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας (Norpens, 2013, σελ. 1).

Εκτός των ανωτέρω, η κυβέρνηση των ΗΠΑ αντιμετωπίζει βραχυπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες προκλήσεις όσον αφορά την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της ανακάλυψης φυσικού αερίου στην περιοχή. Η άμεση πρόκληση είναι να ενθαρρυνθούν τα άμεσα εμπλεκόμενα μέρη, ιδίως το Ισραήλ, ο Λίβανος, η Κύπρος και η Τουρκία, να αποφύγουν την κλιμάκωση των εντάσεων σχετικά με τις διαφορές οριοθέτησης, τις γεωτρήσεις και συναφή ζητήματα. Οι εξεγέρσεις στη Συρία, ο κίνδυνος πολέμου μεταξύ Ισραήλ και Ιράν, η αβεβαιότητα στο Ιράκ, η αμερικανική αποχώρηση από το Αφγανιστάν, σε συνδυασμό με τις ημιτελείς μεταβάσεις στην Τυνησία, τη Λιβύη, την Αίγυπτο και την Υεμένη καθιστούν δύσκολο για την Αμερική να ιεραρχήσει τις ευκαιρίες και τις προκλήσεις που σχετίζονται με τις ανακαλύψεις φυσικού αερίου. Στα προαναφερθέντα θα πρέπει να αναφερθούν και προκλήσεις που σχετίζονται άμεσα με την ανακάλυψη ενεργειακών πόρων στην περιοχή. Πιο συγκεκριμένα, το ενδιαφέρον του Ισραήλ να εξάγει φυσικό αέριο στην Ευρώπη, όταν είναι διαθέσιμο σε επαρκείς ποσότητες, χωρίς να εξαρτάται από τις οδούς εφοδιασμού μέσω Τουρκίας, έχει ενθαρρύνει τη συνεργασία των ΗΠΑ με την Ελλάδα και την Κύπρο. Ενώ οι ΗΠΑ υποστηρίζουν τη συνεργασία μεταξύ του Ισραήλ, της Κύπρου και της Ελλάδας, εάν συμβάλλει στην περιφερειακή ασφάλεια, αυτό δεν πρέπει να αποκλείει την τουρκική ανάμειξη, όταν το επιτρέπουν οι πολιτικές συνθήκες. Όσο οι εντάσεις μεταξύ Τουρκίας από τη μια πλευρά και Ισραήλ και Κύπρου από την άλλη δεν οδηγούν σε ένοπλες συγκρούσεις, οι Ηνωμένες Πολιτείες θα παραμείνουν απρόθυμες να πιέσουν την Άγκυρα στο ενεργειακό ζήτημα. Άλλωστε, δεν θα

πρέπει να παραβλεφθεί ο κεντρικός ρόλος που διαδραματίζει η Τουρκία σε σχέση με τη Συρία και το Ιράν. Επίσης, οι ΗΠΑ δεν επιθυμούν ανάμειξη των ρωσικών εταιρειών (Mankoff, 2012, σελ. 1-2).

Το φυσικό αέριο από την Ανατολική Μεσόγειο έχει τη δυνατότητα να προωθήσει μια σειρά από προτεραιότητες εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ: υποστήριξη της ενεργειακής ασφάλειας του Ισραήλ, παροχή κινήτρου για πολιτική συμφιλίωση μεταξύ των κρατών της περιοχής και προώθηση της διαφοροποίησης του ενεργειακού εφοδιασμού στην Ευρώπη. Οι ΗΠΑ επιδιώκουν να αποφύγουν τον κίνδυνο η εξερεύνηση και η παραγωγή φυσικού αερίου να επιδεινώσουν τις περιφερειακές εντάσεις. Η συνεργασία για την ασφάλεια και την ενέργεια μεταξύ Ισραήλ, Κύπρου και Ελλάδας μπορεί να συμβάλει στην περιφερειακή σταθερότητα, κάτι το οποίο δεν αντιτίθεται στα συμφέροντα των ΗΠΑ. Ωστόσο, οποιαδήποτε ευθυγράμμιση μεταξύ αυτών των τριών χωρών, με σιωπηρή ρωσική υποστήριξη, δεν θα είναι ευπρόσδεκτη εάν αποξενώσει περαιτέρω την Τουρκία. Ομοίως, οι Ηνωμένες Πολιτείες είναι σε εγρήγορση για κάθε προσπάθεια της Ρωσίας να ελέγξει την παραγωγή φυσικού αερίου στην Ανατολική Μεσόγειο και τη μεταφορά του φυσικού αερίου στην Ευρώπη. Αντίθετα, δεν εγείρονται ανησυχίες σχετικά με την εμπλοκή των Κινέζων στην περιοχή, διότι αν διατεθεί επαρκές φυσικό αέριο και η μεταφορά στην Ασία αποδειχθεί οικονομικά βιώσιμη, οι επενδύσεις των κινεζικών εταιρειών για την προμήθεια της κινεζικής αγοράς δεν θα αποδυναμώσουν τις προσπάθειες προώθησης της διαφοροποίησης των πηγών ενέργειας της Ευρώπης (Mankoff, 2012, σελ. 6).

Επιπλέον, από το 2013 έχουν αυξηθεί οι εντάσεις μεταξύ του Καΐρου και της Άγκυρας. Η Τουρκία υποστηρίζει τη Μουσουλμανική Αδελφότητα, με τα μέλη της να χρησιμοποιούν την Τουρκία ως βάση για τηλεοπτικούς και ραδιοφωνικούς σταθμούς που στοχεύουν την κυβέρνηση της Αιγύπτου. Από την πλευρά της, η Αίγυπτος επιδίωξε να εμβαθύνει τη δέσμευσή της με την Ελλάδα και την Κύπρο, μακροχρόνιους αντιπάλους της Άγκυρας, σε αντίθεση με τις φιλοδοξίες της Τουρκίας στην Ανατολική Μεσόγειο. Σε σχέση με τις περιφερειακές στρατηγικές προτεραιότητες της Τουρκίας, η διασφάλιση των νότιων συνόρων της από κουρδικές μαχητικές ομάδες και οι νέες εισροές Σύριων προσφύγων και η προβολή ισχύος στην Ανατολική Μεσόγειο αποτελούν βασικές προτεραιότητες. Ωστόσο, ο κύριος στόχος της Τουρκίας όλα αυτά τα χρόνια ήταν να τοποθετηθεί

ως ο αδιαμφισβήτητος ηγέτης του σουνιτικού μουσουλμανικού κόσμου, σε αντίθεση με την ηγεμονία της Σαουδικής Αραβίας (Ghafar, 2021, σελ. 5). Οι ΗΠΑ, όμως, διαχρονικά θεωρούν την Τουρκία ως σημαντικό εταίρο για τη διασφάλιση της σταθερότητας στην περιοχή, δεδομένου ότι συνορεύει με τη Συρία, το Ιράν και το Ιράκ, αλλά και δεδομένης της στρατηγικής συνεργασίας των ΗΠΑ με το Ισραήλ (Isaac & Kares, 2017, σελ. 6).

Αυτό είναι το γενικότερο πλαίσιο εντός του οποίου διαμορφώνεται η εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου. Δεδομένων αυτών των απειλών και προκλήσεων, η στρατηγική καθοδήγηση που εκδόθηκε από την κυβέρνηση Obama τον Ιανουάριο του 2012 προσδιορίζει ότι οι πρωταρχικοί τόποι των απειλών για τις ΗΠΑ είναι η Νότια Ασία και η Μέση Ανατολή. Για να υποστηρίξουν τους στόχους τους στη Μέση Ανατολή, οι Ηνωμένες Πολιτείες θα συνεχίσουν να δίνουν προτεραιότητα στη στρατιωτική παρουσία των ΗΠΑ και τη στρατιωτική υποστήριξη των συμμάχων και εταίρων τους εντός και γύρω από αυτήν την περιοχή (Norens, 2013, σελ. 4). Κατά τη δεύτερη θητεία του, ο Obama ασχολήθηκε περισσότερο με τα γεγονότα της Ουκρανικής κρίσης και της εισβολής της Ρωσίας, την κλιματική αλλαγή και το Brexit, αλλά κυρίως με ζητήματα που αφορούσαν την εσωτερική πολιτική (κίνημα «Black Lives Matter», το σκάνδαλο της διαρροής e-mail από την Hillary Clinton) (Rodrigues, 2017).

2.1.3 Αποτίμηση της εξωτερικής πολιτικής του Obama

Εξετάζοντας συνολικά την εξωτερική πολιτική του Obama κατά την πρώτη του θητεία, ο Gerges (2013, σελ. 299-300) προέβη σε μία συνολική αποτίμηση, καταλήγοντας σε ορισμένα ενδιαφέροντα συμπεράσματα. Το πρώτο συμπέρασμα είναι επί της ουσίας ότι ο Obama δεν προέβη σε κάποια αλλαγή του ρεαλιστικού δόγματος της διαχρονικής εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ, καθώς συνέχισε να ακολουθεί αυτόν τον προσανατολισμό, επιδιώκοντας τη διατήρηση του status quo. Το δεύτερο είναι πως η εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ συνέχισε επί Προεδρίας Obama να χαρακτηρίζεται από την επιρροή (άσκησης πίεσης) ομάδων συμφερόντων, καθώς και από γραφειοκρατία και θεσμικά εμπόδια, κυρίως σε ότι αφορά την υποστήριξη του Ισραήλ στις διαπραγματεύσεις με την Παλαιστίνη. Το τρίτο είναι πως ο Obama είχε ως προτεραιότητα περισσότερο ζητήματα

εσωτερικής πολιτικής, όπως η φορολογική μεταρρύθμιση και η οικονομική ανάπτυξη. Επίσης, παρατηρείται και μία μετατόπιση του ενδιαφέροντος των ΗΠΑ προς την περιοχή Ασίας-Ειρηνικού, καθώς οι ΗΠΑ θεωρούν ότι το επίκεντρό τους για το μέλλον δεν θα πρέπει να είναι η ευρύτερη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου, αλλά ο Ειρηνικός. Το τέταρτο είναι πως η Αμερική δεν είχε πλέον και τόσο μεγάλο περιθώριο κινήσεων ως παγκόσμια ηγέτιδα δύναμη, εξαιτίας της εκ νέου κατανομής ισχύος στην περιοχή.

Η Rogodda (2011, σελ. 55) υποστηρίζει πως οι πολιτικές των ΗΠΑ στην ευρύτερη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου αποδείχθηκαν ανεπαρκώς ευέλικτες για να προσαρμοστούν σε ένα ταχέως μεταβαλλόμενο πολιτικό τοπίο. Ως εκ τούτου, η ασυμφωνία μεταξύ των αναγκών και των φιλοδοξιών των κοινωνιών της Μέσης Ανατολής και της Βόρειας Αφρικής από τη μια πλευρά και των παραδοσιακών αμερικανικών αντιλήψεων εξωτερικής πολιτικής από την άλλη φαίνεται να διευρύνθηκε. Αυτό μπορεί να δώσει χώρο στις περιφερειακές δυνάμεις να επεκτείνουν την επιρροή τους στον αραβικό κόσμο, ειδικά στην αραβο-ισραηλινή ειρηνευτική μεσολάβηση.

Σε μια ενδιαφέρουσα αποτίμηση της εξωτερικής πολιτικής του Obama σε συνάρτηση με τη μουσουλμανική κοινότητα προβαίνει ο Gardner (2018, σελ. 1). Ο συγγραφέας υποστηρίζει ότι ο Obama προώθησε την εξομάλυνση των συγκρούσεων μεταξύ των Ηνωμένων Πολιτειών και της διεθνούς μουσουλμανικής κοινότητας μετά από οκτώ χρόνια στρατιωτικοποιημένης επέμβασης των ΗΠΑ στη Μέση Ανατολή. Ωστόσο, υποστηρίζει ότι η κυβέρνησή του τελικά απέτυχε να λειτουργήσει και να θεσμοθετήσει το πρόγραμμα που είχε υποσχεθεί πιθανότατα λόγω εγχώριων και περιφερειακών επιρροών. Σύμφωνα με τον Gardner (2018, σελ. 12-13, 15), γεγονότα που καταδεικνύουν αυτόν τον ισχυρισμό είναι τα εξής:

α) Ο Obama ήταν απρόθυμος να προωθήσει τη δημοκρατία στη Μέση Ανατολή και τη Βόρεια Αφρική. Κατά τη διάρκεια της θητείας του, άσκησε μέτρια μόνο κριτική σε αντιδημοκρατικές κυβερνήσεις όπως η Αίγυπτος και η Σαουδική Αραβία. Ταυτόχρονα, μείωσε δραματικά τη χρηματοδότηση των ΗΠΑ για την προώθηση της δημοκρατίας στη Μέση Ανατολή. Οι επικριτές υποστηρίζουν ότι ο Obama έπρεπε να υποστηρίξει μεταρρυθμίσεις, να προσφέρει πόρους και να ασκήσει πολιτική πίεση, ώστε να παραμείνει πιστός στις δημοκρατικές αρχές που

προώθησε ρητορικά. Για παράδειγμα, όταν ξεκίνησε η λαϊκή εξέγερση της Αραβικής Άνοιξης το 2011 στην Αίγυπτο και την Τυνησία, οι επικριτές υποστηρίζουν ότι ο Obama έπρεπε να είχε βοηθήσει τα κινήματα. Αντίθετα, όμως, αποστασιοποιήθηκε από τα κινήματα και προέβη σε γενικές αναφορές στην αναγκαιότητα πολιτικής και κοινωνικής μεταρρύθμισης. Καθώς οι αραβικές επαναστάσεις εξαπλώθηκαν και εντάθηκαν, οι μελετητές εικάζουν ότι ο Obama φοβόταν ότι τα γεγονότα θα μπορούσαν να φέρουν αντιαμερικανούς ηγέτες στην εξουσία σε όλη τη Μέση Ανατολή και τη Βόρεια Αφρική. Κατά συνέπεια, ο Πρόεδρος απάντησε ασυνεπώς. Για παράδειγμα, αρχικά υποστήριξε τους ηγέτες της Αιγύπτου και της Τυνησίας, ενώ αργότερα υποστήριξε τη δημοκρατική μετάβαση. Σε περιπτώσεις αλλαγής του πολιτικού status quo, ο Obama δίσταζε να ασπαστεί τις δημοκρατικές αρχές. Για παράδειγμα, αργότερα απέρριψε τις δημοκρατικά εκλεγμένες ισλαμιστικές κυβερνήσεις στην Αίγυπτο και την Παλαιστίνη από φόβο ότι θα αποτελέσουν απειλή για τα συμφέροντα των ΗΠΑ ή θα αποσταθεροποιήσουν την περιοχή. Την ίδια στιγμή, το Συμβούλιο Συνεργασίας του Κόλπου παρουσίασε επίσης διακυμάνσεις στην απάντησή του στην Αραβική Άνοιξη. Μερικές φορές υποστήριζε τις μεταρρυθμίσεις, ενώ άλλες φορές παρέμενε σιωπηλό καθώς οι κυβερνήσεις ανέπτυξαν στρατιωτική καταστολή για να υπονομεύσουν τις εξεγέρσεις.

β) Είναι πιθανό ότι η εγχώρια και διεθνής γνώμη ήταν παράγοντες για τη ανταπόκριση του Obama έναντι της μουσουλμανικής κοινότητας στη βάση της αρχικής ρητορικής του. Από τη μία πλευρά, η εγχώρια υποστήριξη των ΗΠΑ, η οποία είναι απαραίτητη για την αξιοποίηση των πόρων των ΗΠΑ για την προώθηση της δημοκρατίας στο εξωτερικό, απουσίαζε. Στα τέλη του 2012, ενώ βρισκόταν σε εξέλιξη η Αραβική Άνοιξη, η Pew Research διαπίστωσε ότι το 60% των πολιτών θεωρούσε ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες δεν έπρεπε να εμπλακούν άμεσα στην εξέγερση και ένα ελαφρώς μεγαλύτερο ποσοστό αντιτάχθηκε στον οπλισμό αντικυβερνητικών πολιτοφυλακών στη Συρία. Η τάση παρέμεινε σχετικά σταθερή όταν διεξήχθη ξανά δημοσκόπηση στις αρχές του 2013. Υπάρχουν αρκετές εξηγήσεις για την απροθυμία του κοινού των ΗΠΑ. Πρώτον, οι Αμερικανοί ερωτηθέντες δεν πίστευαν ότι τυχόν πολιτικές αλλαγές που έγιναν από την Αραβική Άνοιξη θα ήταν επωφελείς μακροπρόθεσμα. Επιπλέον, μια μικρή πλειοψηφία συμφώνησε ότι τα σταθερά, αντιδημοκρατικά καθεστώτα προτιμώνται

περισσότερο από την περιφερειακή αστάθεια. Αυτά τα ευρήματα προσδίδουν αξιοπιστία στις υποθέσεις ότι το κοινό των ΗΠΑ ήταν απρόθυμο να υποστηρίξει την προώθηση της δημοκρατίας διεθνώς όταν το κόστος είναι υψηλό και η πιθανότητα επιτυχίας θεωρείται περιορισμένη. Επομένως, ενδεχομένως η εγχώρια κοινή γνώμη να επηρέασε την προσέγγιση του Obama για την Αραβική Άνοιξη.

γ) Από την άλλη πλευρά, οι ερωτηθέντες από τις ευρωπαϊκές χώρες και τις χώρες της MENA (Middle East and North Africa) ήταν εξίσου απρόθυμοι να υποστηρίξουν τη δυτική παρέμβαση στις εξεγέρσεις της Αραβικής Άνοιξης. Συγκεκριμένα, η Pew Research διαπίστωσε ότι οι πολίτες μόνο σε μία από τις έξι χώρες που ερωτήθηκαν στη Μέση Ανατολή υποστήριξαν τη δυτική επέμβαση στη Συρία. Κατά συνέπεια, διαπιστώνεται ότι η διεθνής μουσουλμανική κοινότητα φαίνεται να αντιπύεται στην εξωτερική παρέμβαση. Σε τέτοιες περιπτώσεις, οι ξένες κυβερνήσεις κινδυνεύουν να καταδικαστούν και να αντιδράσουν αν εμπλακούν. Ωστόσο, υπάρχει μία διαφωνία στη βάση των μελετητών στο πλαίσιο της διεθνούς βιβλιογραφίας. Οι Άραβες ήθελαν οι ΗΠΑ να προωθήσουν τη δημοκρατία και να βοηθήσουν τη διάδοσή της στην περιοχή της MENA. Ο Obama τελικά παρενέβη στη Συρία και τη Λιβύη με περιορισμένο τρόπο. Εκ των υστέρων, η σχετική χρησιμότητα της εμπλοκής των ΗΠΑ αποδείχθηκε ότι θα ήταν ελάχιστη, ενώ η αξία της πιθανότατα να οδηγούσε στο να παραταθούν εν τέλει οι εσωτερικές βίαιες συγκρούσεις αντί στο να επισπεύσει τη δημοκρατική μετάβαση. Στη Λιβύη, η Αμερική παρείχε περιορισμένη βοήθεια με άλλα μέλη του NATO που δρούσαν στη χώρα και στη συνέχεια αποχώρησε γρήγορα. Στη Συρία, ο Obama άργησε να απαντήσει, ενώ παράλληλα στην αρχή απείλησε τον Πρόεδρο της Συρίας Assad για τη χρήση χημικών όπλων, στη συνέχεια δεν προέβη σε καμία ενέργεια, παρά τις χημικές επιθέσεις που έλαβαν χώρα. Επίσης, υποστηρίζεται πως η πολιτική του Obama έδωσε την αντίληψη της αδυναμίας των ΗΠΑ. Αν και αυτή η κριτική μπορεί να απευθύνεται στους ψηφοφόρους των ΗΠΑ, έχει μικρότερη απήχηση στους μουσουλμάνους. Ο Obama θα έπρεπε να είχε εξασφαλίσει ότι η ρητορική του για την προώθηση της δημοκρατίας θα υποστηριζόταν έμπρακτα από την πολιτική του. Οι ασυνέπειές του κινδύνευαν να υπονομεύσουν την περιφερειακή εμπιστοσύνη και τη νομιμότητα των ΗΠΑ ως διαμεσολαβητή για τη δημοκρατία. Υπογραμμίζεται επίσης ότι τα γεωπολιτικά συμφέροντα των ΗΠΑ συνέχισαν να υπερισχύουν των αρχών όταν έπρεπε να γίνουν συγκριμένες επιλογές.

δ) Η χρήση μη επανδρωμένων drones ως μέθοδος αντιμετώπισης της τρομοκρατίας στο εξωτερικό ξεκίνησε από την κυβέρνηση του George Bush. Ωστόσο, ο Obama υπερδιπλασίασε τη χρήση επιθέσεων με drones κατά τη διάρκεια της θητείας του. Η αυξημένη εξάρτηση από drones θεωρείται ότι ήταν συνέπεια της αδύναμης οικονομίας των ΗΠΑ και της απροθυμίας των πολιτών των ΗΠΑ να αποδεχτούν την ανάπτυξη στρατευμάτων, όπου είναι πιθανές απώλειες. Η χρήση drones, επομένως, έγινε ο προτιμώμενος τρόπος αντιμετώπισης της τρομοκρατίας που υποστηρίζεται σθεναρά από το κοινό των ΗΠΑ ανεξαρτήτως πολιτικών πεποιθήσεων. Ωστόσο, η διεθνής κοινή γνώμη καταδικάζει τη χρήση μη επανδρωμένων drones. Ειδικότερα, η προτίμηση του Ομπάμα για χρήση drones σε χώρες όπως το Πακιστάν αντιτιθόταν ξεκάθαρα στη λαϊκή γνώμη των μουσουλμάνων, ενισχύοντας τον θυμό και την απογοήτευση της μουσουλμανικής κοινότητας. Η χρήση drones στις χώρες της MENA έδινε μόνο την εντύπωση ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες εμπλέκονται σε «πόλεμο κατά των μουσουλμάνων».

Έπειτα από το τέλος της θητείας του, ο Obama αναγνώρισε ότι η κυβέρνησή του υποτίμησε τον κίνδυνο των εισβολών του ISIS στη Συρία και το Ιράκ. Η σταθερή προέλαση του αυτοαποκαλούμενου Χαλιφάτου και η ισχυρή δημόσια αντίδραση στη δημοσιοποίηση βίντεο από το ISIS που έδειχναν γραφικά τον αποκεφαλισμό δύο Αμερικανών δημοσιογράφων ώθησαν τον Πρόεδρο να αναλάβει δράση. Σε μια ομιλία του στις 10 Σεπτεμβρίου 2014 προς τους πολίτες, ο Obama ανακοίνωσε ένα σχέδιο «υποβάθμισης και τελικά καταστροφής του ISIS μέσω μιας συνολικής και βιώσιμης αντιτρομοκρατικής στρατηγικής». Δύο εβδομάδες αργότερα, αμέσως μετά την εντολή αεροπορικών επιδρομών σε δεκάδες στόχους του ISIS στη Συρία, ο πρόεδρος απηύθυνε μια ακόμη πιο μαχητική έκκληση για όπλα κατά του αυτοαποκαλούμενου Ισλαμικού Κράτους σε μια ομιλία στη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών. Ο αριθμός των αμερικανικών στρατευμάτων στο Ιράκ με αποστολή να βοηθήσουν στην καταπολέμηση του ISIS αυξήθηκε σε περισσότερους από 5.000 έως το 2016 και η κυβέρνησή του πραγματοποίησε περισσότερες από 10.000 αεροπορικές επιδρομές εναντίον της ριζοσπαστικής οργάνωσης. Σε ομιλία του ο Obama είχε δηλώσει ότι «χαιρετίζει την υποστήριξη του Κογκρέσου για αυτήν την προσπάθεια», ωστόσο επέμεινε ότι έχει «την εξουσία να αντιμετωπίσει την απειλή από το ISIS». Αυτή η αρχή, ισχυρίστηκε, βρισκόταν στο ψήφισμα του Κογκρέσου

το 2001 που εξουσιοδότησε τον Πρόεδρο George Bush να χρησιμοποιήσει στρατιωτική βία εναντίον εκείνων που «σχεδίασαν, εξουσιοδοτούσαν, διέπραξαν ή βοήθησαν» στις επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου. Ο Λευκός Οίκος υποστήριξε ότι το ψήφισμα μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε έναν πόλεμο κατά του ISIS, επειδή η τρομοκρατική οργάνωση είναι «ο αληθινός κληρονόμος του Osama bin Laden, παρά τον πρόσφατο δημόσιο διχασμό μεταξύ της ανώτερης ηγεσίας της al Qaeda και του ISIS» (Nelson, 2020).

Ο Obama κατέβαλε προσπάθειες για να διασφαλίσει ότι η μάχη κατά του ISIS θα ήταν διαφορετική από τους πολέμους στο Ιράκ και το Αφγανιστάν, επειδή «δεν θα εμπλέκονται αμερικανικά μαχητικά στρατεύματα που πολεμούν σε ξένο έδαφος». Ωστόσο, η στρατιωτική δράση δεν περιελάμβανε απλώς «μια συστηματική εκστρατεία αεροπορικών επιδρομών» αλλά την ανάπτυξη πρόσθετων στρατευμάτων «για την υποστήριξη των ιρακινών και κουρδικών δυνάμεων με εκπαίδευση, πληροφορίες και εξοπλισμό». Παρά το έντονο κοινό αίσθημα περί αντεπίθεσης στις φρικαλεότητες του ISIS, η αποτυχία του Κογκρέσου να θέσει όρια σε μια νέα αποστολή στη Μέση Ανατολή ανανέωσε τις ανησυχίες για την εκτελεστική εξουσία (Nelson, 2020).

Ο Unger (2016, σελ. 1) επίσης τονίζει ότι ο Obama έκανε εκστρατεία για την προεδρία το 2008 προαναγγέλλοντας μια θεμελιώδη αλλαγή στην κατεύθυνση της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής. Υποσχέθηκε να αμφισβητήσει και να αλλάξει τις νοοτροπίες και τα ξεπερασμένα δόγματα που είχαν διαμορφώσει τις πολιτικές των πρόσφατων κυβερνήσεων, από τις προσπάθειες «αστυνόμευσης του πλανήτη» έως τις «κακοσχεδιασμένες απόπειρες οικοδόμησης έθνους» σε κοινωνίες που η Αμερική δεν είχε ποτέ ενδιαφέρον να κατανοήσει. Ο Obama ήθελε να αποκαταστήσει τη στρατηγική φερεγγυότητα για να επιτρέψει πιο αποτελεσματικές αμερικανικές παρεμβάσεις στις αρένες που πίστευε ότι μετρούσαν περισσότερο. Γενικότερα, ο Obama προσπάθησε να στρέψει την προσοχή των ΗΠΑ από σχεδόν τρεις δεκαετίες έντονης εμπλοκής στις στρατιωτικές συγκρούσεις της Μέσης Ανατολής για να επικεντρωθεί εκ νέου στην πιο δυναμική οικονομικά περιοχή Ασίας-Ειρηνικού, η οποία διαδραμάτιζε ολοένα και πιο σημαντικό ρόλο στο εμπόριο και τις επενδύσεις των ΗΠΑ. Η εν λόγω επανεστίαση υπονοούσε επίσης μια μετατόπιση από την υψηλή προτεραιότητα που είχε θέσει η Αμερική στις ευρωπαϊκές οικονομικές εξελίξεις και εξελίξεις στην

ασφάλεια κατά τη διάρκεια των μακρών δεκαετιών του Ψυχρού Πολέμου. Μαζί με αυτόν τον νέο ρεαλισμό, ο Obama έδωσε επίσης την υπόσχεση για έναν ανανεωμένο ιδεαλισμό με τη μορφή της απομάκρυνσης από τις «αντιαμερικανικές» πρακτικές, όπως τα βασανιστήρια, και της επιστροφής σε πολιτικές περισσότερο σύμφωνες με τις αμερικανικές αξίες και το αμερικανικό σύνταγμα. Αλλά η εκδοχή του Obama για τον συνταγματισμό περιείχε μια παράλειψη: ενώ η ρητορική του Obama αφορούσε την επιστροφή στο κράτος δικαίου και το σύνταγμα, δεν επεδίωξε να μειώσει τις εξουσίες της προεδρίας, ακόμη και τις σχετικά πρόσφατες επιπλέον αρμοδιότητες ώστε οι ανώτατοι αξιωματούχοι να διεξάγουν μια παγκόσμια στρατιωτική εκστρατεία κατά των ριζοσπαστών ισλαμιστών τρομοκρατών και των συμμάχων τους. Ο Obama φαντάστηκε ότι θα μπορούσε να μετασχηματίσει το περιεχόμενο της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής, χωρίς να μετασχηματίσει τις δομές λειτουργίας της. Εκ των υστέρων διαπιστώνεται ότι οι συνέπειες αυτής της κατανοητής αλλά λανθασμένης πολιτικής περιόρισαν τα επιτεύγματά του στην εξωτερική πολιτική (Unger, 2016, σελ. 2).

Σε μία αξιολόγηση της πολιτικής του Obama για την πρώτη του θητεία, ο Satloff (2012) καταλήγει σε δύο ενδιαφέροντα συμπεράσματα. Το πρώτο είναι ότι οι ΗΠΑ δεν θα μετατοπιστούν από τη Μέση Ανατολή προς την περιοχή Ασίας-Ειρηνικού, δεδομένων των απειλών και των προκλήσεων αυτής της περιοχής, ιδίως στο πλαίσιο της τρομοκρατίας. Το δεύτερο είναι πως η πολιτική της Μέσης Ανατολής βασιζόταν σε δύο απειλές: τις φιλοδοξίες ενός ηγεμονικού Ιράν και την εξάπλωση του βίαιου σουνιτικού εξτρεμισμού. Σε αυτό το πλαίσιο, άλλα ζητήματα είναι δευτερεύοντα σε σχέση με τα συμφέροντα των ΗΠΑ. Η ισραηλινοπαλαιστινιακή σύγκρουση, για παράδειγμα, είναι πολύ σημαντική για τους Ισραηλινούς και τους Παλαιστίνιους (και, για αυτούς τους λόγους, σημαντική για τις Ηνωμένες Πολιτείες), αλλά η συνέχιση ή η επίλυσή της θα έχει μικρό αντίκτυπο στη μεγαλύτερη δυναμική που ορίζεται από αυτές τις δύο απειλές.

2.2 Η περίοδος προεδρίας του Trump (2017-2021)

2.2.1 Γενικά στοιχεία της εξωτερικής πολιτικής του Trump

Η εξωτερική πολιτική του Trump βασίστηκε εν πολλοίς στο βασικό του δόγμα που έγινε σκλόγκαν κατά την προεκλογική του εκστρατεία: «America First». Στην εναρκτήρια ομιλία του στις 20 Ιανουαρίου 2017 ο Πρόεδρος Trump ανακοίνωνε μια προσέγγιση «America First» για την εξωτερική πολιτική και το εμπόριο, η οποία επικεντρωνόταν στη μείωση των εμπορικών ελλειμμάτων των ΗΠΑ και στην εξισορρόπηση του επιμερισμού του βάρους εντός των συμμαχιών. Ο Trump υποσχόταν να «ενώσει τον πολιτισμένο κόσμο ενάντια στη ριζοσπαστική ισλαμική τρομοκρατία» και τόνιζε ότι «είναι δικαίωμα όλων των εθνών να θέτουν πρώτα τα δικά τους συμφέροντα» (Council on Foreign Relations, 2021).

Στη βάση του συνθήματος «America First», ο Trump υιοθέτησε μία εξωτερική πολιτική που βασιζόταν στην αποχώρηση από κάθε είδους πολυμερή συμφωνία και θεσμό (π.χ. Συμφωνία του Παρισίου για το κλίμα, Πυρηνικής Συμφωνίας του Ιράν του 2015, Συνθήκη για τις πυρηνικές δυνάμεις μέσου βεληγκεούς (INF), Συμβούλιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ), οδηγώντας την Αμερική στον απομονωτισμό, αλλά και στις μονομερείς ενέργειες, στο όνομα της Αμερικής. Έτσι, ο Trump έδειχνε πίστη στην ατομική έναντι της συλλογικής δράσης, καθώς πίστευε ότι η απόσυρση θα αύξανε τις επιλογές των ΗΠΑ και θα παρείχε μόχλευση στις μελλοντικές διαπραγματεύσεις (Haass, 2020).

Σύμφωνα με τον Kanat (2017) υπάρχουν δύο παράγοντες προσδιορισμού της εξωτερικής πολιτικής του Trump. Πρώτον, το διευθυντικό σύστημα του Προέδρου Trump αποτέλεσε παράγοντα επιρροής στον καθορισμό της εξωτερικής πολιτικής της κυβέρνησης. Ο μηχανισμός λήψης αποφάσεων στη διοίκηση θα καθορίσει τον καλύτερο τρόπο διαχείρισης αυτών των διαφορετικών απόψεων για στρατηγικά ζητήματα. Λαμβάνοντας υπόψη την ποικιλομορφία των απόψεων μεταξύ των διαφόρων μελών της διοίκησης, ήταν πρόκληση η διαχείριση αυτών των συζητήσεων εντός της διοίκησης. Δεύτερον, οι εξωτερικοί παράγοντες διαμόρφωσαν την εξωτερική πολιτική του Trump, κυρίως σε επίπεδο αντίδρασης άλλων κρατών στις πολιτικές του Προέδρου. Οι αντιδράσεις αυτών των κρατών είναι σημαντικές για τον καθορισμό του τόνου και της πολιτικής της διοίκησης στο

επόμενο βήμα, αλλά και για τη δημιουργία του κλίματος στις συνόδους κορυφής μεταξύ των ηγετών και την πιθανή τύχη των διαπραγματεύσεων.

Εκτός των ανωτέρω, αξίζει να αναφερθεί πως η προεκλογική ρητορική του Προέδρου Trump πρότεινε μια επαναστατική προσέγγιση στην εξωτερική πολιτική και την πολιτική ασφάλειας, αμφισβητώντας βασικά στοιχεία του κανόνα της διεθνούς πολιτικής. Ο τρόπος επικοινωνίας του, όμως, αν και αντισυμβατικός, δεν είναι σε καμία περίπτωση πρωτόγνωρος: οι διεθνείς ηγέτες στρέφονται όλο και περισσότερο στη δημόσια διπλωματία ως όχημα για διακηρύξεις της πολιτικής τους (Lesser, 2017, σελ. 101). «Το στυλ έχει σημασία στην εξωτερική πολιτική», όπως σημειώνει ο Lesser (2017, σελ. 101), προσθέτοντας ότι «το ύφος της νέας κυβέρνησης ήταν μια εντυπωσιακή απόκλιση από τη μετρημένη προσέγγιση των περισσότερων, αλλά όχι όλων των Αμερικανών ηγετών», κάνοντας αναφορά στον George W. Bush. Η προσωπικότητα και οι προσωπικές σχέσεις έχουν επίσης σημασία, και οι πρώτες συναντήσεις του με ξένους ηγέτες υποδηλώνουν μεγάλη έμφαση σε αυτό το στοιχείο.

Ένα ακόμη χαρακτηριστικό της εξωτερικής πολιτικής του Trump είναι ο λαϊκισμός, ή αλλιώς ο Jacksonian λαϊκισμός, από τον Andrew Jackson, τον πρόεδρο που στη δεκαετία του 1830 χρησιμοποίησε λαϊκιστικά επιχειρήματα για να συγκεντρώσει την υποστήριξη του κοινού για την ανανέωση του κομματικού συστήματος στις Ηνωμένες Πολιτείες. Η άνοδος του Trump υποκινείται ουσιαστικά από τη χρήση της ρητορικής του Jackson και την ευρύτερη προώθηση ορισμένων βασικών ιδεών της πλατφόρμας του Tea Party¹. Η σύγχρονη άνοδος της υποστήριξης του κινήματος του Tea Party γίνεται καλύτερα κατανοητή ως μια τρέχουσα οπτική του Jackson ενάντια στις διεφθαρμένες ελίτ. Μέσα στο Tea Party, κυριαρχούν δύο κύριες φωνές: από τη μια πλευρά, η εσωστρεφής, νεο-απομονωτιστική προσέγγιση που προωθείται από τον Ron Paul και τους υποστηρικτές του και, από την άλλη, η ομάδα που υποστηρίζει τη Sarah Palin και την ισχυρότερη προτίμησή της για τις Ηνωμένες Πολιτείες, να κερδίσει πολέμους

¹ Το Κίνημα του Τσαγιού (αγγλικά: Tea Party movement, αρχικά του "Taxed Enough Already") είναι αμερικανικό λαϊκό πολιτικό κίνημα, που γενικά χαρακτηρίζεται ως συντηρητικό (σε κοινωνικά θέματα) και φιλελεύθερο (σε οικονομικά ζητήματα). Έχει γίνει ανάδοχος διαμαρτυριών, και έχει υποστηρίξει υποψηφίους από το 2009. Υποστηρίζει τις μειωμένες κυβερνητικές δαπάνες, την αντίθεση στη φορολόγηση σε διάφορους βαθμούς, τη μείωση του εθνικού χρέους και του ομοσπονδιακού ελλείμματος του προϋπολογισμού, και στροφή προς μια πρωτότυπη ερμηνεία του Συντάγματος των Ηνωμένων Πολιτειών.

αντί να αποσυρθεί εντελώς από τη διεθνή σύγκρουση. Επιπλέον, υποστηρίζοντας ορισμένες από τις κύριες ιδέες που προτείνονται από το Tea Party, ο δημόσιος λόγος του Trump προωθεί μια έντονα αρνητική άποψη για τον Obama και τις πολιτικές του (Lacatus, 2021, σελ. 36).

Η επικοινωνία με το εκλογικό σώμα, μέσω των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και των δημόσιων συγκεντρώσεων, έπειτα από δύο χρόνια προεδρίας καταδεικνύει σημάδια αυξανόμενης ασυνέπειας μεταξύ της λαϊκιστικής ρητορικής στην επικοινωνία και των ενεργειών της κυβέρνησης Trump στη σφαίρα της στρατιωτικής επέμβασης και των απόψεών του για τον φιλελεύθερο διεθνισμό. Μία από τις μεγαλύτερες προκλήσεις των Αμερικανών προέδρων ήταν να κερδίσουν εσωτερική υποστήριξη για πρωτοβουλίες εξωτερικής πολιτικής. Για τον σκοπό αυτό, ο Πρόεδρος Trump συνέχιζε να παρουσιάζεται ως καλύτερη εναλλακτική λύση έναντι των τρεχουσών πολιτικών και να χρησιμοποιεί λαϊκιστική ρητορική για να αποκτήσει την υποστήριξη για τις ενέργειές του από μέρους των πολιτών, ενέργειες υποκινούμενες αποκλειστικά από το βέλτιστο συμφέρον του αμερικανικού λαού (Lacatus, 2021, σελ. 39). Η επίσημη ρητορική του Trump επικεντρώθηκε στην ανάγκη να βελτιωθούν άμεσα οι τρεις κύριοι τομείς ανησυχίας της εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ: επαναδιαπραγμάτευση υφιστάμενων εμπορικών συμφωνιών με τους κύριους εμπορικούς εταίρους, ενίσχυση της στρατιωτικής θέσης των ΗΠΑ στον κόσμο και περιορισμός της παράνομης μετανάστευσης. Αμφισβητώντας τη σημασία των παλαιών αμερικανικών δεσμεύσεων για τη δημιουργία και τη διατήρηση μιας φιλελεύθερης τάξης, ο Πρόεδρος Trump εξέφραζε βαθύ σκεπτικισμό και ακόμη και περιφρόνηση για πολυμερείς οργανισμούς όπως τα Ηνωμένα Έθνη και το NATO καθώς και τους παραδοσιακούς συμμάχους των Ηνωμένων Πολιτειών στις προσπάθειές τους να διαδώσουν τη φιλελεύθερη δημοκρατία. Ο Trump πιστεύει ότι οι διεθνείς προτεραιότητες της Αμερικής όλα αυτά τα χρόνια έχουν ευνοήσει τα ξένα συμφέροντα έναντι των δικών της εσωτερικών συμφερόντων (Lacatus, 2021, σελ. 40).

2.2.2 Εξωτερική πολιτική του Trump στην Ανατολική Μεσόγειο

Κατά το τέλος της Προεδρίας του Obama η περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου είχε αναδειχθεί εκ νέου σε μια περιοχή παγκόσμιας στρατηγικής

σημασίας, όπου οι πολιτικές εντάσεις, οι ένοπλες συγκρούσεις, η οικονομική και κοινωνική αστάθεια και τα διεθνή εγκληματικά δίκτυα απαιτούσαν λύσεις που ξεπερνούσαν τα παραδοσιακά θεσμικά όρια της εγχώριας και διεθνούς χάραξης πολιτικής. Μακροχρόνια ζητήματα όπως η ισραηλινοπαλαιστινιακή σύγκρουση και οι εντάσεις μεταξύ Τουρκίας και Ελλάδας συνεχίζονταν, ενώ νέα προβλήματα αναδύθηκαν έπειτα από την Αραβική Άνοιξη του 2011. Οι αραβικές εξεγέρσεις του 2011 και η επακόλουθη αποδυνάμωση ή κατάρρευση προηγουμένως σταθερών αυταρχικών καθεστώτων μετασχημάτισαν θεμελιωδώς την περιφερειακή πολιτική, σε πολλές περιπτώσεις πολλαπλασιάζοντας τις τζιχαντιστικές ομάδες από το ISIS, στην al-Nusra και στην Al-Qaeda στο Ισλαμικό Μαγκρέμπ. Στα προαναφερθέντα θα πρέπει να προστεθεί και η σύγκρουση στη Συρία και η αστάθεια στη Λιβύη, όπως επίσης και η απειλή που θέτουν οι τζιχαντιστικές ομάδες, η μαζική μετανάστευση και οι συνεπακόλουθοι κίνδυνοι για τον ενεργειακό εφοδιασμό (Chivvis, 2016, σελ. 3).

Η στρατιωτική παρουσία των ΗΠΑ στην περιοχή ήταν αναγκαίο να ενσωματωθεί σε μια συνολική κυβερνητική προσέγγιση. Στη βάση αυτή, λίγο πριν από την ανάληψη της προεδρίας του Trump, στα προβλήματα που υπήρχαν στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου περιλαμβάνονταν (Chivvis, 2016, σελ. 3): α) η πολιτική δυναμική και η δυναμική ασφαλείας της περιοχής της Ανατολικής Μεσογείου συνέχιζαν να εξελίσσονται ως απάντηση στις αραβικές εξεγέρσεις, με τις ΗΠΑ και την Ευρώπη να καταβάλουν προσπάθειες να συμβαδίσουν την εξωτερική τους πολιτική, β) τρεις χώρες κατά μήκος της νότιας ακτής έθεταν τις μεγαλύτερες αλληλένδετες προκλήσεις απαιτώντας συντονισμένη προσέγγιση: η Αίγυπτος, η Τυνησία και η Λιβύη, γ) προβλήματα της μετανάστευσης και της τρομοκρατίας. Στη βάση αυτών, επομένως, στόχος των ΗΠΑ έπρεπε να είναι η αποφυγή περαιτέρω επιδείνωσης της περιφερειακής σταθερότητας λόγω κατάρρευσης των καθεστώτων ή περαιτέρω εισβολής τρομοκρατικών ομάδων.

Σημαντικό στοιχείο που καθορίζει την πολιτική του Trump στην Ανατολική Μεσόγειο είναι η προσωπική του σχέση με τον Τούρκο Πρόεδρο Erdoğan. Κατά τα προηγούμενα χρόνια, ένας από τους κύριους λόγους για την αυξανόμενη απόσταση της Τουρκίας από τις Ηνωμένες Πολιτείες ήταν αναμφισβήτητα αυτή η ολοένα και πιο αυτόνομη εξωτερική πολιτική, που ορίζεται από τη μονομερή στάση και την αυξανόμενη διεκδίκηση. Υπήρξε μια πληθώρα συγκρούσεων όπου οι

τακτικοί και οι στρατηγικοί στόχοι των Ηνωμένων Πολιτειών και της Τουρκίας είχαν αποκλίνει. Πολλές από αυτές τις συγκρούσεις κυκλοφόρησαν στο τουρκικό κοινό ως απόδειξη μιας «κυρίαρχης Τουρκίας», ανεξάρτητης από την ξένη, ειδικά των ΗΠΑ, επιρροή. Ως εκ τούτου, οποιαδήποτε ξένη κριτική που στόχευε στην Τουρκία είχε ελάχιστα το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα του ελέγχου της διεκδικητικής στάσης της Τουρκίας. Αντίθετα, βοήθησε την τουρκική κυβέρνηση να δημιουργήσει περαιτέρω την εικόνα μιας παρεμβατικής και ιμπεριαλιστικής Δύσης που επιδιώκει να θέσει σε παύση τον αυξανόμενο έλεγχο της Τουρκίας στην εξωτερική της πολιτική. Η τουρκική εξωτερική πολιτική ορίστηκε ως «τοπική» (yerli) και «εθνική» (millî). Αυτό σήμαινε ότι επινοήθηκε εντός της Τουρκίας και εξυπηρετούσε αποκλειστικά τα τουρκικά εθνικά συμφέροντα, σύμφωνα με την ερμηνεία που παρήγαγε η συμμαχία του κατεστημένου Κόμματος Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης (AKP) με το ακροδεξιό εθνικιστικό Κόμμα Εθνικιστικής Δράσης (MHP) (Grigoriadis, 2020).

Ωστόσο, ο Erdoğan και η κυβέρνησή του έγιναν πιο ανεκτικοί απέναντι στις Ηνωμένες Πολιτείες, εξαιτίας της προσωπικής σχέσης των δύο Προέδρων. Αυτή η προσέγγιση είναι ιδιαίτερα αξιοσημείωτη, καθώς μια σειρά από ισχυρές φιλοκυβερνητικές ομάδες στην Τουρκία διακηρύσσουν μια αυστηρά αντιαμερικανική στάση. Για παράδειγμα υποστηρίζεται πως ο Erdoğan τηλεφώνησε προσωπικά στον Trump τουλάχιστον δύο φορές την εβδομάδα και μάλιστα απευθείας, συχνά παρακάμπτοντας τα πρωτόκολλα ασφαλείας (Bernstein, 2020; Grigoriadis, 2020; Taş, 2020, σελ. 7). Αυτή η εγγαυριότητα δεν είναι μονόπλευρη, καθώς ο Πρόεδρος Trump κατά καιρούς επαινούσε εκτενώς τον Πρόεδρο Erdoğan, σαν «παγκόσμιας κλάσης σκακιστή» και «αιχμηρό παγκόσμιο ηγέτη». Αυτή η προσωπική σχέση έχει αποδειχθεί πολλές φορές πολύ ωφέλιμη για την Τουρκία. Για παράδειγμα, η απόφαση του Trump να αποσύρει τα αμερικανικά στρατεύματα από τη Συρία αναφέρθηκε ότι έγινε αμέσως μετά από τηλεφωνική συνομιλία με τον Erdoğan (Grigoriadis, 2020).

Επιπλέον, ο Trump ανέστειλε ακόμη και τις κυρώσεις κατά της Τουρκίας ως απάντηση στη συμφωνία για τους S-400, παρά τη σαφή διακομματική υποστήριξη του Κογκρέσου για την επιβολή του νόμου του 2017 για την αντιμετώπιση των αντιπάλων της Αμερικής μέσω κυρώσεων (CAATSA) (Grigoriadis, 2020). Πιο συγκεκριμένα, οι ανησυχίες της Ουάσιγκτον για την εμβάθυνση της σχέσης της

Άγκυρας με τη Μόσχα επικεντρώθηκαν στην αγορά από την Τουρκία ρωσικών πυραύλων αεράμυνας S-400. Η παράδοση αυτών των όπλων το καλοκαίρι του 2019 και η δοκιμή τους αρκετούς μήνες αργότερα αναμενόταν να προκαλέσει κυρώσεις από τις ΗΠΑ βάσει της CAATSA. Ωστόσο, παρά την πίεση του Κογκρέσου, ο Trump αρνήθηκε να εφαρμόσει κυρώσεις. Κατά τη διάρκεια μιας περιόδου έντονης πίεσης στην τουρκική οικονομία, ο Ερντογάν στη συνέχεια αποδείχθηκε πρόθυμος να αποθηκεύσει προσωρινά τους πυραύλους, μόνο για να τους ενεργοποιήσει ξανά την παραμονή των εκλογών στις ΗΠΑ. Στη συνέχεια, τον Δεκέμβριο του 2020, η κυβέρνηση Trump επέβαλε καθυστερημένα κυρώσεις, στοχεύοντας κυρίως την Υπηρεσία Προμηθειών Άμυνας της Τουρκίας (Brookings Institution, 2021, σελ. 5).

Υποστήριξη του Τούρκου Προέδρου υπήρξε και στο ζήτημα των Κούρδων στη Συρία. Μετά το 2014, η υποστήριξη της Ουάσιγκτον στις κουρδικές δυνάμεις (YPG) στον αγώνα κατά του Ισλαμικού Κράτους αποτέλεσε σημαντικό ζήτημα στην αμερικανο-τουρκική ατζέντα. Από το 2016 έως το 2019, ήταν μόνο η παρουσία των δυνάμεων των ΗΠΑ που ήταν ενσωματωμένες στο YPG, που εμπόδισε την Τουρκία να πραγματοποιήσει τις απειλές της για επίθεση σε εδάφη που ελέγχονται από τους Κούρδους στη βορειοανατολική Συρία. Στη συνέχεια, τον Οκτώβριο του 2019, ο Πρόεδρος Trump ενέκρινε μια τουρκική χερσαία επιχείρηση, η οποία περιορίστηκε μόνο όταν το YPG βοηθήθηκε από δυνάμεις της Ρωσίας και του συριακού καθεστώτος. Το αποτέλεσμα ήταν μια πολυμερής αντιπαράθεση, όπου μια υπολειπόμενη αμερικανική δύναμη συνεχίζει να υποστηρίζει το YPG μαζί με τα ρωσικά στρατεύματα, ενώ η Τουρκία απειλεί περιστασιακά με περαιτέρω επιθέσεις (Brookings Institution, 2021, σελ. 4).

Άλλωστε, ένας από τους κύριους στόχους των ΗΠΑ στην περιοχή είναι να αποκαταστήσουν την Τουρκία ως σύμμαχο και να επανασυνδέσουν την Τουρκία με τη Δύση. Οι ΗΠΑ στοχεύουν επίσης να δεσμεύσουν ενεργά την Τουρκία να διαμορφώσει ένα σταθερό περιβάλλον μετά τη συριακή σύγκρουση και να αντισταθμίσει την περαιτέρω παρακμή των σχέσεων ΗΠΑ-Τουρκίας (Alterman, Conley Malka & Ruy, 2018, σελ. 51). Άλλωστε, δεν θα πρέπει να παραβλέπεται το γεγονός ότι στη διαμάχη μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας στο Αιγαίο, η κυβέρνηση Trump επέβαλε μόνο ασήμαντες κυρώσεις στην Τουρκία, ως εργαλείο πειθούς για διαπραγμάτευση από μέρους της. Αυτό οφείλεται στο ότι η Αμερική δεν

επιθυμούσε την εμφάνιση μιας συμμαχίας υπό την ηγεσία της Ρωσίας και της Κίνας με το μεγαλύτερο μέρος του μουσουλμανικού κόσμου, καθώς θα ανάγκαζε τις μεγάλες δυνάμεις αυτών των χωρών να βασιστούν σε μη δυτικά όπλα, που εν τέλει θα μπορούσε να οδηγήσει στην υπονόμηση της αμερικανικής ηγεσίας στην παγκόσμια τάξη (Alzawawy, 2021, σελ. 29).

Αναφορικά με τη Συρία θα πρέπει να αναφερθεί και η εσωτερική αντιπαράθεση. Πιο συγκεκριμένα, ο Πρόεδρος ανακοίνωσε σε ένα βίντεο που αναρτήθηκε στο Twitter στις 19 Δεκεμβρίου 2018, ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες «κέρδισαν ενάντια στο ISIS» και πως αναμένεται η επιστροφή των στρατιωτών. Το μεγαλύτερο μέρος του κατεστημένου εθνικής ασφάλειας της κυβέρνησης, όμως, ήταν ενάντια στην απόσυρση των αμερικανικών στρατευμάτων από τη Συρία, καταδεικνύοντας την ασυνέπεια στην εξωτερική πολιτική του Trump. Η κριτική τους βασίστηκε στο ότι μία τέτοια κίνηση θα επέτρεπε στους Ρώσους και τους Ιρανούς να εκμεταλλευτούν το κενό των ΗΠΑ, όπως συνέβη και με τη λανθασμένη πολιτική του Obama να αποσύρει τα στρατεύματα των ΗΠΑ από το Ιράκ. Εάν αναζωπυρωθεί μια σοβαρή απειλή του Ισλαμικού Κράτους στη Συρία, τα αμερικανικά στρατεύματα που εδρεύουν στο Ιράκ θα μπορούσαν να επιτεθούν στους μαχητές του Ισλαμικού Κράτους στη Συρία (Blackwill, 2019, σελ. 42). Ο Trump, όμως, υποστήριξε πως επιτεύχθηκε ο στόχος των ΗΠΑ να νικήσουν το Ισλαμικό Κράτος, δικαιολογώντας την απόφασή του για απόσυρση των στρατευμάτων. Από την άλλη πλευρά, ο Blackwill (2019, σελ. 43) υποστηρίζει πως το Ιράν και η Ρωσία έχουν ήδη επικρατήσει στη Συρία και οποιαδήποτε ενέργεια των ΗΠΑ δεν μπορεί να αλλάξει αυτό το καθεστώς. Περαιτέρω, η απόσυρση των στρατευμάτων των ΗΠΑ από τη Συρία υποστηρίχθηκε ότι εγκυμονεί κάποιους κινδύνους, επειδή μια μεγάλη τρομοκρατική επίθεση κατά των Ηνωμένων Πολιτειών θα μπορούσε να ξεκινήσει από εκείνη την περιοχή. Ενάντια σε αυτό το επιχείρημα, ο συγγραφέας υποστηρίζει πως σχεδόν κάθε απόφαση εξωτερικής πολιτικής εγκυμονεί κάποιους κινδύνους, και η συστηματική αποφυγή αυτών είναι μια συνταγή για πολιτικές που προσκολλώνται πολύ στο status quo, χωρίς να εξετάζεται από την αποτελεσματικότητά τους.

Χαρακτηριστική είναι και η στάση του Trump απέναντι στην Αίγυπτο, όπου φάνηκε πως οποιεσδήποτε εντάσεις μεταξύ των προτεραιοτήτων ασφάλειας και της υποστήριξης της δημοκρατίας έπαψαν να υφίστανται κατά τη διάρκεια της

κυβέρνησης Trump. Για παράδειγμα, ο Trump χαρακτήρισε τον Sisi ως τον «αγαπημένο του δικτάτορα» στις αρχές της προεδρίας του και επιβεβαίωσε δημόσια την πίστη του στην εταιρική σχέση ασφαλείας των Ηνωμένων Πολιτειών με την Αίγυπτο, δηλώνοντας: «Θέλω απλώς να ενημερώσω όλους, σε περίπτωση που υπήρχε αμφιβολία, ότι υποστηρίζουμε τον πρόεδρο al-Sisi. Έκανε μια φανταστική δουλειά σε μια πολύ δύσκολη κατάσταση» (Conway, 2017). Ο Trump διατήρησε αυτή τη διάχυτη στάση καθ' όλη τη διάρκεια της προεδρίας του, παρά το γεγονός ότι το αιγυπτιακό καθεστώς έγινε ακόμη πιο κατασταλτικό, καταστέλλοντας βάνουσα τους πολιτικούς αντιπάλους, τους ακτιβιστές πολιτών και τους διανοούμενους, συμπεριλαμβανομένων ορισμένων πολιτών των ΗΠΑ. Σε μια άλλη στιγμή υποστήριξης ο Trump υποδέχθηκε θερμά τον Σίσι στον Λευκό Οίκο το 2019 (Carothers, 2021).

Ωστόσο, υπήρξαν και εντάσεις μεταξύ ΗΠΑ-Αιγύπτου. Η κυβέρνηση Trump σκέφτηκε να χαρακτηρίσει τη Μουσουλμανική Αδελφότητα ως «ξένη τρομοκρατική οργάνωση» το 2019, αλλά τελικά επέλεξε να μην προβεί σε αυτήν την αναγνώριση. Επιπλέον, ενώ η Αίγυπτος αρχικά προσχώρησε στη Στρατηγική Συμμαχία του Trump στη Μέση Ανατολή, με στόχο τον περιορισμό της ιρανικής ισχύος με την οικοδόμηση ενός «αραβικού NATO», αποσύρθηκε εν τέλει λόγω των κινδύνων που συνδέονται με τον άμεσο ανταγωνισμό του Ιράν. Οι Ηνωμένες Πολιτείες και η Αίγυπτος αντιμετώπισαν επίσης εντάσεις για τις διαφορετικές θέσεις τους στις δύο ομάδες αντίπαλων αρχών της Λιβύης, όπου οι Ηνωμένες Πολιτείες υποστήριξαν την Κυβέρνηση Εθνικής Συμφωνίας και η Αίγυπτος υποστήριξε τον Λιβυκό Εθνικό Στρατό. Ο Sisi συνέχισε επίσης να διαφοροποιεί τη στρατηγική προμήθειας όπλων της Αιγύπτου, συμπεριλαμβανομένης της αγοράς δυο δισεκατομμυρίων δολαρίων ρωσικών μαχητικών αεροσκαφών Su-35, κάτι που ανάγκασε την Ουάσιγκτον να εξετάσει το ενδεχόμενο να απαντήσει με κυρώσεις στο πλαίσιο του νόμου για την αντιμετώπιση των αντιπάλων της Αμερικής μέσω κυρώσεων (Carothers, 2021). Επιπρόσθετα, οι ΗΠΑ απαγόρευαν τη βοήθεια προς την Αίγυπτο στη βάση του νόμου της τελευταίας, που περιόριζε την ξένη χρηματοδότηση για εγχώριες μη κυβερνητικές οργανώσεις (ΜΚΟ), αλλά και στη βάση της κριτικής που ασκήθηκε από την Αμερική για την καταδίκη εργαζομένων ΜΚΟ στην Αίγυπτο το 2013. Τον Αύγουστο του 2017, ο υπουργός Εξωτερικών Rex Tillerson ενημέρωσε την αιγυπτιακή κυβέρνηση ότι το υπουργείο του έθετε

εκτελεστική δέσμευση 195 εκατομμυρίων δολαρίων έως ότου η αιγυπτιακή κυβέρνηση θα ανέτρεπε τις καταδικαστικές αποφάσεις και θα άλλαζε τη νομοθεσία. Αυτή η πίεση είχε ως αποτέλεσμα περιορισμένες παραχωρήσεις, καθώς ένα αιγυπτιακό δικαστήριο αθώωσε ορισμένους από τους ξένους εργαζόμενους σε ΜΚΟ και ανέστειλε την εφαρμογή του νόμου για τις ΜΚΟ (Carothers, 2021).

Η κυβέρνηση Trump δεν προσανατολίστηκε προς συλλογικές ενέργειες, όπως συνέβη κατά την προεδρία Obama, αλλά αντίθετα εστίασε στις διμερείς σχέσεις, όπως μπορεί να καταδειχθεί μέσα από τις σχέσεις του με τους Προέδρους της Αιγύπτου και της Τουρκίας. Ο πρώην πρόεδρος των ΗΠΑ κρίθηκε «απρόβλεπτος» ως προς την εξωτερική του πολιτική, καθώς περιθωριοποίησε τον ρόλο του NATO και των διεθνών οργανισμών στη διαχείριση διαφόρων ζητημάτων. Η Ανατολική Μεσόγειος δεν αποτέλεσε εξαίρεση (Alzawawy, 2021, σελ. 24). Μάλιστα, η κυβέρνηση Trump είχε καλέσει για μη κλιμάκωση από όλα τα μέρη στην περιοχή, στο πλαίσιο της αυξανόμενης σύγκρουσης μεταξύ Τουρκίας και Ελλάδας, σχετικά με την οριοθέτηση των θαλάσσιων συνόρων, και απέφυγε να επιβάλει σκληρές κυρώσεις κατά της Τουρκίας. Ο τότε υπουργός Εξωτερικών των ΗΠΑ Mike Pompeo σε επίσκεψή του στην Ελλάδα στις 06.10.2019 τόνισε χαρακτηριστικά ότι «η στρατιωτικοποίηση αυτών των συγκρούσεων δεν είναι η σωστή κατεύθυνση» (Alzawawy, 2021, σελ. 27).

Αν και οι ΗΠΑ προειδοποίησαν εναντίον της στρατιωτικοποίησης των συγκρούσεων στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου, βασίστηκαν στις εξαγωγές όπλων ως σημαντική οικονομική και στρατιωτική πολιτική κυριαρχίας, και στον απόηχο της ανάπτυξης των πυραύλων S-400 από τη Ρωσία στη Συρία και της αγοράς αυτού του συστήματος από την Τουρκία, οι ΗΠΑ βοήθησαν τη συμμαχία Ελλάδα-Ισραήλ με στρατιωτικό υλικό και βάσεις (Greek City Times, 2019).

Πιο συγκεκριμένα, η ανακάλυψη σημαντικών πόρων υδρογονανθράκων στην Ανατολική Μεσόγειο προσέφερε ευκαιρίες για ενίσχυση της στάσης των ΗΠΑ στην περιοχή. Ελπίζοντας να εκμεταλλευτούν τα αποθέματα φυσικού αερίου της Μεσογείου, ορισμένοι βασικοί παράγοντες, όπως η Κύπρος, η Αίγυπτος, η Ελλάδα, το Ισραήλ, η Ιταλία, η Ιορδανία και η Παλαιστινιακή Αρχή, συναντήθηκαν στο Κάιρο τον Ιανουάριο του 2019 για να ιδρύσουν το Φόρουμ Αερίου της

Ανατολικής Μεσογείου. Η Γαλλία ζήτησε να συμμετάσχει στο φόρουμ, και οι Ηνωμένες Πολιτείες υπέβαλαν αίτηση για να γίνουν μόνιμος παρατηρητής. Η εχθρική στάση της Τουρκίας ώθησε πολλά κράτη, συμπεριλαμβανομένης της Κύπρου, της Αιγύπτου και της Ελλάδας, να αναζητήσουν τρόπους για να εμβαθύνουν την περιφερειακή πολιτική και στρατιωτική συνεργασία τους με τις ΗΠΑ. Μετά από εκκλήσεις για άρση του εμπάργκο όπλων των ΗΠΑ στην Κύπρο, η συμφωνία για την Ασφάλεια και την Ενεργειακή Συνεργασία της Ανατολικής Μεσογείου που υπεγράφη τον Δεκέμβριο του 2019 ενέκριναν τη στρατιωτική χρηματοδότηση στην Ελλάδα και παρείχαν διεθνή στρατιωτική εκπαίδευση στην Ελλάδα και την Κύπρο (Edelman & Erdemir, 2020).

Οι ΗΠΑ συνέχισαν επί προεδρίας Trump να θεωρούν την περιοχή της Μεσογείου ως κρίσιμο σύνδεσμο με παρακείμενα μέρη στρατηγικής σημασίας, συμπεριλαμβανομένης της Υποσαχάριας Αφρικής, της Μαύρης Θάλασσας και του Κόλπου. Η χρήση αεροπορικών και ναυτικών βάσεων γύρω από τη νότια Ευρώπη, τη Βόρεια Αφρική και το Λεβάντε, και η ασφαλής πρόσβαση στη Διώρυγα του Σουέζ προκειμένου να μετατοπιστούν γρήγορα δυνάμεις από τον Ατλαντικό και τη Μεσόγειο στον Ινδικό Ωκεανό, δίνουν στην Ουάσιγκτον δομικό ενδιαφέρον για σταθερές αμυντικές συνεργασίες γύρω από την ευρύτερη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου. Η αντιπρομοκρατική, η ασφάλεια της διώρυγας του Σουέζ και η ασφάλεια του Ισραήλ πιθανότατα θα οδηγήσουν σε ενίσχυση των σχέσεων με την Αίγυπτο. Ερωτήματα σχετικά με την τουρκική σταθερότητα και τις επίμονες διαφορές ενίσχυσαν τις μακροχρόνιες ανησυχίες των ΗΠΑ σχετικά με τη χρήση της αεροπορικής βάσης Ιντσιρλίκ, παρά την εγγύτητά της με τις συνεχιζόμενες επιχειρήσεις κατά του Ισλαμικού Κράτους. Εναλλακτικές βάσεις στη Σούδα στην Ελλάδα ενδέχεται να αποκτήσουν πρόσθετη σημασία ως μέρος μιας προσέγγισης χαρτοφυλακίου για την προβολή ισχύος στην Ανατολική Μεσόγειο και τη Μαύρη Θάλασσα. Επίσης, η Ουάσιγκτον ενίσχυσε τη μόνιμη ναυτική της παρουσία στη Μεσόγειο, μια παρουσία που είχε μειωθεί απότομα τις τελευταίες δεκαετίες (Lesser, 2017, σελ. 104).

Πιο αναλυτικά, οι ΗΠΑ αύξησαν την παρουσία τους στην περιοχή, καθώς τον Απρίλιο του 2019, για πρώτη φορά από το 2016, το Πολεμικό Ναυτικό των ΗΠΑ ανέπτυξε δύο αεροπλανοφόρα κλάσης Nimitz στην περιοχή (Fitzgerald, 2019). Επίσης, ο πρώην υπουργός Εξωτερικών των ΗΠΑ Mike Pompeo

υπέγραψε πρωτόκολλο τροποποίησης της Συμφωνίας Αμοιβαίας Αμυντικής Συνεργασίας (Mutual Defense Cooperation Agreement - MDCA) μεταξύ Ελλάδας και ΗΠΑ τον Οκτώβριο του 2019, που αφορά τη χρήση της Βάσης της Σούδας στην Κρήτη, των αεροπορικών βάσεων Στεφανοβίκειο και Λάρισας στην κεντρική Ελλάδα και το λιμάνι της Αλεξανδρούπολης (Greek City Times, 2019).

Η ενίσχυση της αμερικανικής στρατιωτικής παρουσίας στην Ανατολική Μεσόγειο συνάδει με την άποψη του Trump, ότι ένα σημαντικό μέρος του διεθνούς σεβασμού που ανακτούν οι Ηνωμένες Πολιτείες υπό την προεδρία του οφείλεται στις προσπάθειές του να ενισχύσει τις αμερικανικές στρατιωτικές δυνάμεις. Παρά τις συζητήσεις του για αποφυγή στρατιωτικών παρεμβάσεων, στην πράξη, η κυβέρνηση Trump έχει διατηρήσει τις δεσμεύσεις της στον γεωπολιτικό ανταγωνισμό με τις μεγαλύτερες στρατιωτικές δυνάμεις του κόσμου και στις επίσημες συμμαχίες του προκατόχου του. Επιπλέον, ο Trump επένδυσε ακόμη περισσότερα χρήματα στο Υπουργείο Άμυνας, συμβάλλοντας σε έναν προϋπολογισμό που είναι ήδη πολύ μεγαλύτερος από τους προϋπολογισμούς οποιουδήποτε από τους στρατιωτικούς ανταγωνιστές των Ηνωμένων Πολιτειών (Lacatus, 2021, σελ. 42).

Επί προεδρίας Trump οι ΗΠΑ συνέχισαν να δείχνουν ενδιαφέρον για την περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου ως μια πτυχή του ευρωπαϊκού περιβάλλοντος ασφαλείας. Κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, αυτό το ενδιαφέρον καθοδηγήθηκε από τον διπλωματικό και στρατιωτικό ανταγωνισμό με τη Μόσχα. Στοιχεία αυτού του ανταγωνισμού επανέρχονται στην αμερικανική ατζέντα, ειδικά στην Ανατολική Μεσόγειο, στη Συρία, τη Λιβύη και ενδεχομένως στην Αίγυπτο και την Αλγερία. Το πιο σημαντικό είναι ότι η κυβέρνηση Trump τείνει να θεωρεί τους κινδύνους ασφαλείας που προέρχονται από τον Νότο, συμπεριλαμβανομένης της μετανάστευσης, της τρομοκρατίας και του προβλήματος των ξένων μαχητών, ως κεντρική πρόκληση για την ευρωπαϊκή ασφάλεια. Η παραδοσιακά περιορισμένη προσοχή σε αυτούς τους πιο διάχυτους μεσογειακούς κινδύνους στη στρατηγική του NATO είναι περίπου αυτό που μάλλον εννοούσε ο Πρόεδρος Trump όταν κατηγορήσε στην προεκλογική εκστρατεία του το NATO ότι ήταν «παρωχημένο». Έκτοτε, η διοίκηση απομακρύνθηκε από αυτή τη συζήτηση, καθοδηγούμενη σε κάποιο βαθμό από το προφανές ενδιαφέρον για την ενίσχυση της αντιτρομοκρατικής συνεργασίας εντός του NATO (και μεταξύ NATO και ΕΕ). Σε

ορισμένες περιπτώσεις, ωστόσο, η κυβέρνηση Trump ακολουθεί μία λιγότερο ενεργή στάση στην υποστήριξη της εδραίωσης της δημοκρατικής πολιτικής και της σταθερότητας στην ευρύτερη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου. Για παράδειγμα, έχει επισημάνει ότι ενώ ανησυχεί για τη Λιβύη ως «τρομοκρατικό προπύργιο», η διαχείριση της κρίσης στη Λιβύη είναι ξεκάθαρα ευρωπαϊκή ευθύνη (Lesser, 2017, σελ. 103).

Συνολικά, κατά τη διάρκεια της προεδρίας του Trump ο εμφύλιος πόλεμος της Λιβύης, η αντιπαράθεση στην Κύπρο, η περιφερειακή ενεργειακή πολιτική και η διαμάχη μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας για τα θαλάσσια δικαιώματα έχουν πλέον οδηγήσει σε μία περίπλοκη κρίση στην Ανατολική Μεσόγειο. Η κατάσταση στη Λιβύη συνέχιζε να προκαλεί ανησυχίες, καθώς συνεχίζονται οι διαπραγματεύσεις μεταξύ της υποστηριζόμενης από την Τουρκία Κυβέρνησης Εθνικής Συμφωνίας (GNA) στα δυτικά και των δυνάμεων του στρατηγού Khalifa Haftar στα ανατολικά. Στην Κύπρο, μετά την αποτυχία δύο προσπαθειών για μια διευθέτηση μέσω διαπραγματεύσεων το 2004 και το 2017, ο Erdoğan πρότεινε ότι η Τουρκία θα προσπαθήσει για να κερδίσει την αναγνώριση της Τουρκικής Δημοκρατίας της Βόρειας Κύπρου. Το 2019, η απογοήτευση της Άγκυρας για την ενεργειακή εξερεύνηση της Κυπριακής Δημοκρατίας και ο αποκλεισμός της Τουρκίας από το EastMed Gas Forum την οδήγησαν να υπογράψει μια θαλάσσια συμφωνία με το GNA της Λιβύης στην Τρίπολη, διεκδικώντας μια διευρυμένη τουρκική Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη σε βάρος της Ελλάδας. Ως αποτέλεσμα η Ουάσιγκτον, οδηγούμενη εν μέρει από τις ανησυχίες για την Τουρκία, έχει επεκτείνει τις αεροπορικές και ναυτικές της βάσεις στην Ελλάδα, ενώ υποστηρίζει επίσης την ενεργειακή συνεργασία μεταξύ Ελλάδας, Κύπρου, Ισραήλ και Αιγύπτου (Brookings Institution, 2021, σελ. 5).

Σύμφωνα με τους Edelman και Erdemir (2020), αρκετοί είναι οι βασικοί λόγοι για τους οποίους οι ΗΠΑ θα έπρεπε να αναπτύξουν επείγοντως ένα συνεκτικό στρατηγικό όραμα για την Ανατολική Μεσόγειο, ενόψει και της νέας προεδρίας του Biden. Πρώτον, ένας αυξανόμενος αριθμός κρατικών και μη κρατικών δρώντων έχει καλύψει το κενό στην περιοχή, αποτελώντας μια αυξανόμενη απειλή για τις Ηνωμένες Πολιτείες, τους συμμάχους και τους εταίρους της. Δεύτερον, η Τουρκία, κάποτε φιλοδυτικό προπύργιο στη νοτιοανατολική πλευρά του NATO, έχει καταστεί σημαντικός παράγοντας αμφισβήτησης της

συμβολής της χώρας στη διατήρηση της ασφάλειας και της σταθερότητας στην περιοχή με συνεχείς επεκτατικές ενέργειες. Αν και η Τουρκία συχνά παρουσιάζεται ως αντίβαρο στη Ρωσία και το Ιράν στην περιοχή, πλέον αποτελεί ολοένα και περισσότερο μέρος του προβλήματος. Η εχθρική στάση της Άγκυρας δεν στοχεύει μόνο την Κύπρο, την Αίγυπτο, την Ελλάδα και το Ισραήλ, αλλά επίσης θέτει σε κίνδυνο τις προσπάθειες των ΗΠΑ να προωθήσουν την περιφερειακή ενεργειακή ανάπτυξη που θα μείωνε την εξάρτηση της Ευρώπης από το ρωσικό φυσικό αέριο. Τρίτον, ο συριακός εμφύλιος πόλεμος επέτρεψε στη Ρωσία και το Ιράν να επεκτείνουν την επιρροή τους σε περιοχές της χώρας που ελέγχονται από το καθεστώς του Bashar al-Assad. Οι βάσεις του Κρεμλίνου και η προηγμένη αεράμυνα κατά μήκος των ακτών της Μεσογείου της Συρίας αποτελούν αυξανόμενη απειλή για τις ΗΠΑ και τους συμμάχους τους. Επιπλέον, το εκτεταμένο δίκτυο πληρεξουσίων του Ιράν, μέσω της Hezbollah και άλλων σιιτικών πολιτοφυλακών, ασκεί σημαντική πολιτική και στρατιωτική επιρροή στη Συρία και τον Λίβανο και έχει δώσει στο Ιράν την ευκαιρία να επεκτείνει μια «χερσαία γέφυρα» στη Μεσόγειο. Μη κρατικοί δρώντες όπως το Ισλαμικό Κράτος, η al-Qaeda και η Hezbollah συνεχίζουν να απειλούν τους συμβατικούς στρατιώτες. Η ταχεία ροή ξένων μαχητών σε όλη την περιοχή, συμπεριλαμβανομένης της αεροπορικής μεταφοράς από την Τουρκία Σύριων τζιχαντιστών στη Λιβύη, υπογραμμίζει τις δυσκολίες περιορισμού μη κρατικών δρώντων, ιδιαίτερα όταν λαμβάνουν βοήθεια από κρατικούς χορηγούς.

2.2.3 Αποτίμηση της εξωτερικής πολιτικής του Trump

Ο Guerlain (2018) στο άρθρο του εξετάζει ποιος επί της ουσίας διαμορφώνει την πολιτική του Trump επί προεδρίας του. Ο συγγραφέας υποστηρίζει ότι ο Trump δεν εμπλέκεται προσωπικά στη διαμόρφωση της πολιτικής του, αλλά αντίθετα εκχωρεί την εξουσία σε συνεργάτες του, από τους οποίους αναμένει εμπιστοσύνη και πίστη. Αυτό εξηγεί, όπως υποστηρίζει ο συγγραφέας, την έλλειψη σύνδεσης μεταξύ της ρητορικής και της έμπρακτης πολιτικής του Προέδρου. Η απόρριψη της πυρηνικής συμφωνίας του Ιράν τον Μάιο του 2018 είναι ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα που υπογραμμίζει την επιρροή των δύο στενών συνεργατών του (Pompeo και Bolton), όπως και των κυβερνήσεων του Ισραήλ και της Σαουδικής Αραβίας, καθώς και την πλήρη απουσία επιρροής των Ευρωπαίων συμμάχων. Η παραβίαση αυτής της

συμφωνίας όχι μόνο δείχνει ότι ο λόγος των ΗΠΑ δεν είναι αξιόπιστος έναντι υπογεγραμμένων συμφωνιών, αλλά μειώνει παράλληλα τον ευρωπαϊκό οικονομικό και διπλωματικό ανταγωνισμό.

Σύμφωνα με μία άποψη, και μάλιστα της επίσημης διοίκησής του, ο Πρόεδρος Trump αποκατέστησε την αμερικανική κυριαρχία και ηγεσία στο εξωτερικό, συνεργαζόμενος με ισχυρά και υπεύθυνα έθνη για την προώθηση της ασφάλειας, της ευημερίας και της ειρήνης. Ο Trump επέλεξε όχι την στρατιωτική επέμβαση, αλλά την τολμηρή, δημιουργική διπλωματία για να εξασφαλίσει ειρηνευτικές συμφωνίες με τους συμμάχους σε όλο τον κόσμο. Με την ίδια εξωτερική πολιτική «ειρήνη μέσω δύναμης» («peace through strength») που χρησιμοποίησε κάποτε ο Πρόεδρος Reagan για να κερδίσει τον Ψυχρό Πόλεμο, ο Πρόεδρος Trump ανοικοδόμησε την αμερικανική αποτρεπτική δύναμη (The White House, 2020).

Από μία άλλη άποψη, το δόγμα της αποχώρησης, και μάλιστα της μονομερούς απόφασης για αποχώρηση χωρίς προηγηθείσα διαπραγμάτευση με τους συμμάχους, σύμφωνα με τον Haass (2020), εκτός του ότι αποξενώνει την Αμερική από συμμάχους, οδηγεί την αμερικανική εξωτερική πολιτική να είναι απρόβλεπτη και αναξιόπιστη. Επίσης, δίνει χώρο και ισχύ σε άλλες δυνάμεις να καλύψουν το κενό ισχύος, κάτι το οποίο μπορεί να λειτουργεί ενάντια στα συμφέροντα των ΗΠΑ και να δημιουργήσει ευκαιρίες σε ανταγωνιστές. Κατά συνέπεια, αυτό το δόγμα οδηγεί σε μειωμένη επιρροή, ευημερία και ασφάλεια των ΗΠΑ.

Το μοτίβο σκέψης του συχνά χαρακτηρίζεται ως Τραμπισμός και παραπέμπει σε ασάφεια και αβεβαιότητα και δεν έχει κοινό ή τυπικό ορισμό. Στην πραγματικότητα, σε αντίθεση με τους περισσότερους προκατόχους του, ο Trump είναι ένας πρόεδρος χωρίς προηγούμενη πολιτική ή στρατιωτική εμπειρία. Η ισχυρή του σχέση με τον κόσμο του χρήματος και των μέσων ενημέρωσης είχε από αντίκτυπο στην κατανόηση του κόσμου. Η κοσμοθεωρία του προέδρου είναι συναλλακτική και επιχειρηματική. Στην πραγματικότητα, ο Trump δεν υποστηρίζει μια περίπλοκη κοσμοθεωρία. Η ατζέντα του Trump «Πρώτα η Αμερική» στηρίζεται σε λαϊκιστικά, απομονωτικά ένστικτα, καθώς βασίζεται στην παραίτησή του από την παγκοσμιοποίηση και την προσήλωσή του στον εθνικισμό. Εξακολουθεί να

αμφισβητείται αν η προσέγγιση του Trump στην εξωτερική πολιτική είναι απομονωτική ή διεθνιστική. Σε μια ομιλία για την εξωτερική πολιτική κατά τη διάρκεια της προεδρικής εκστρατείας του, ο Trump ανακοίνωσε ότι η επιδιωκόμενη εξωτερική πολιτική του θα αντικαταστήσει «την τυχαιότητα με το σκοπό, την ιδεολογία με τη στρατηγική και το χάος με την ειρήνη». Στην πραγματικότητα, η προσέγγιση του Προέδρου φαίνεται να είναι παρορμητική, αυτοσχεδιαστική και χωρίς ξεκάθαρο σκοπό και αξία. Το δομικό στοιχείο της προσέγγισής του στην εξωτερική πολιτική είναι «πρώτα η Αμερική». Για τον Trump, το να κάνει την Αμερική πρώτη στην παγκόσμια αρένα σήμαινε να την απεμπλέξει από το «αποτυχημένο» μεταψυχροπολεμικό σύστημα, συμπεριλαμβανομένων των διεθνών συνθηκών και θεσμών. Στην εναρκτήρια ομιλία του τον Ιανουάριο του 2017, ο Trump ανακοίνωσε ότι η Αμερική «θα λάμψει ως παράδειγμα προς μίμηση για όλους». Ωστόσο, αυτό το παράδειγμα θα πρέπει να ξεκινά από την εστίαση στις εσωτερικές υποθέσεις (Daghrir, 2020).

Αυτή η εστίαση στα εθνικά συμφέροντα σε συνδυασμό με την απόρριψη των διεθνών θεσμών ώθησε πολλούς πολιτικούς αναλυτές να θεωρήσουν τον Trump ως απομονωτιστή. Στην πραγματικότητα, ο Trump ανακοίνωσε το τέλος των ανθρωπιστικών παρεμβάσεων μέσω της σκληρής κριτικής του στις παρεμβατικές κληρονομίες εξωτερικής πολιτικής του Obama. Εξέφρασε επίσης την απόρριψή του για τη φιλελεύθερη ηγεμονία του Bush. Στη βάση αυτή, ο Trump έχει χαρακτηριστεί ως ο «πιο αντιφιλελεύθερος διεθνιστής πρόεδρος» από το 1940, αλλά και ότι «παρά τις κατηγορίες από τους επικριτές του Τραμπ, η Ουάσιγκτον παραμένει τόσο επιθετική και παρεμβατική όσο ποτέ». Ως εκ τούτου, ο Τραμπ δεν είναι πλήρως υποστηρικτής του απομονωτισμού ούτε είναι διεθνιστής. Ωστόσο, είναι ρεαλιστής. Σε μια ομιλία του για την εξωτερική πολιτική το 2016, ο Τραμπ ανακοίνωσε ότι «η Αμερική Πρώτα θα είναι το κύριο και κυρίαρχο θέμα της κυβέρνησής του». Υποστήριξε ότι οι αποφάσεις του θα λάμβαναν πρώτα και κύρια υπόψη «τα συμφέροντα του αμερικανικού λαού και την αμερικανική ασφάλεια». Επομένως, η προσέγγιση του Τραμπ είναι κατ' εξοχήν ρεαλιστική, καθώς δίνει προτεραιότητα στα αμερικανικά εθνικά συμφέροντα ανεξάρτητα από ανθρωπιστικές ή ηθικολογικές εκτιμήσεις. Υποσχόμενος να οδηγήσει την Αμερική εκ νέου στο προηγούμενο μεγαλείο της «Make America Great Again», ο Trump από τη μία πλευρά μπορεί να θεωρηθεί ότι δε συνέχισε τις

ηγεμονικές παραδόσεις των ΗΠΑ, ενώ από την άλλη μπορεί να υποτεθεί ότι εφάρμοσε μία *post-exceptionalism* εξωτερική πολιτική. Η πολιτική του ανακρίβεια, όμως, σε συνδυασμό με τις φτωχές διπλωματικές και ανακριβείς ρητορικές του ικανότητες, δημιουργούσαν εντάσεις που συνήθως κατέληγαν σε διεθνικές συγκρούσεις. Η διαφορούμενη ατζέντα ενός «αυτοαποκαλούμενου απομονωτιστή», που διευρύνει συνεχώς τον κατάλογο των εχθρών των ΗΠΑ, θα μπορούσε να περιγραφεί καλύτερα ως ένα άλλο στοιχείο της εξωτερικής πολιτικής του Trump που χαρακτηρίζεται σε πολύ μεγάλο βαθμό από αβεβαιότητα. Η προσέγγιση της εξωτερικής πολιτικής του Trump, γενικά και τις περισσότερες φορές, έχει αποδειχθεί ασυνάρτητη, παρορμητική, απρόβλεπτη, χασοκή, αλλά και ρεαλιστική (Daghrir, 2020).

2.3 Η περίοδος προεδρίας του Biden (2021-)

Η εξωτερική πολιτική του Biden επιδιώκει να επαναφέρει την πολυμερή δράση του G.W.H. Bush και του Obama, η οποία περιλαμβάνει συνεργασία με συμμάχους προκειμένου να ενισχύσει τη δημοκρατία σε όλο τον κόσμο ως κεντρικό δόγμα της προσέγγισής του στην εξωτερική πολιτική. Ο Biden αναμένεται επίσης να χρησιμοποιήσει τα ανθρώπινα δικαιώματα ως εργαλείο στο ευρύτερο πλαίσιο των αναδυόμενων δυνάμεων στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου και της Μέσης Ανατολής και του νέου ανταγωνισμού για την επιρροή και τους ενεργειακούς πόρους στην εν λόγω περιοχή. Ένας ακόμη βασικός πυλώνας του δόγματος εξωτερικής πολιτικής του Biden στη ρητορική του είναι η αποκατάσταση της αμερικανικής ηγεσίας, που υπονοεί ότι ο Biden μπορεί να χρησιμοποιήσει τη σκληρή δύναμη (*hard power* – στρατιωτική ισχύ) ως εργαλείο για να αποτρέψει τους αντιπάλους σε συνδυασμό με τη διπλωματία ως το πρώτο όργανο της αμερικανικής ισχύος. Ο Biden υποσχέθηκε επίσης να διατηρήσει τις στρατιωτικές δυνατότητες του NATO, καλώντας όλα τα έθνη του NATO να δεσμευτούν εκ νέου στις ευθύνες τους ως μέλη μιας δημοκρατικής συμμαχίας (Alzawawy, 2021, σελ. 24).

Για να κατανοηθεί το δόγμα του Biden θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι ένας πολύ σημαντικός μετασχηματισμός στο διεθνές ενεργειακό τοπίο, δηλαδή ότι οι ΗΠΑ είναι ο πρώτος παραγωγός ενέργειας στον κόσμο από το 2018. Επίσης, οι ΗΠΑ δε διατίθενται να αφήσουν τη Ρωσία να χειραγωγήσει την ενεργειακή

ασφάλεια της Ευρώπης. Ωστόσο, όντας λιγότερο εξαρτημένες από ξένους ενεργειακούς πόρους, οι ΗΠΑ μπόρεσαν να αναπτύξουν μια πιο χαλαρή στάση απέναντι στην κλιμακούμενη κρίση μεταξύ της Τουρκίας και των γειτόνων της στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου (Alzawawy, 2021, σελ. 25). Παράλληλα, όμως, η Τουρκία συνεχίζει να διαδραματίζει σημαντικό ρόλο για το NATO (Alzawawy, 2021, σελ. 28). Οι ΗΠΑ θα πρέπει να βασιστούν σε ισχυρούς συμμάχους για να παρακολουθούν τους αντιπάλους των ΗΠΑ και να προστατεύουν τα αμοιβαία συμφέροντα στη Μέση Ανατολή και την Ανατολική Μεσόγειο και η Τουρκία είναι ένας από τους πιο προφανείς εταίρους για να αναλάβει αυτόν τον ρόλο (Dost & Wilson, 2020; Alzawawy, 2021, σελ. 32)

Εκτός των ανωτέρω, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη και η αυξανόμενη διείσδυση και επιρροή της Κίνας στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου. Στον τομέα των επενδύσεων και του εμπορίου, η Ανατολική Μεσόγειος είναι η δίοδος για την κινεζική δύναμη στην Ευρώπη. Μέσω της Πρωτοβουλίας μίας Ζώνης και ενός Δρόμου (Belt and Road Initiative - BRI), η Κίνα έχει αποκτήσει επιρροή σε στρατηγικές υποδομές, από δίκτυα 5G έως λιμενικές εγκαταστάσεις. Δύο σημαντικά παραδείγματα περιλαμβάνουν μια επένδυση σχεδόν 600 εκατομμυρίων ευρώ στο ελληνικό λιμάνι του Πειραιά (που χρονολογείται από το 2006) και την επιτυχία της Κίνας να εντάξει την Ιταλία στο BRI τον Μάρτιο του 2019. Σε μια πολύ πιο μετριοπαθή κίνηση, οι Ηνωμένες Πολιτείες επένδυσαν 2,3 εκατομμύρια δολάρια στο βόρειο λιμάνι της Αλεξανδρούπολης. Η συμφωνία της ΕΕ για επενδύσεις παρέχει περισσότερες ευκαιρίες για οικονομική ολοκλήρωση μεταξύ Κίνας και ΕΕ. Οι κινεζικές επενδύσεις στην Ανατολική Μεσόγειο δεν είναι απλώς μια εξέλιξη για διεθνείς χρηματοπιστωτικές αγορές ή έργα υποδομής. Αυτές οι συμφωνίες παρέχουν στην Κίνα τον έλεγχο της βασικής πνευματικής ιδιοκτησίας, αλλά και των εφοδιαστικών αλυσίδων, τα οποία μπορεί να χρησιμοποιήσει για να υπονομεύσει το τεχνολογικό και οικονομικό πλεονέκτημα της Δύσης. Επιπλέον, όταν πρόκειται για οικονομικό ανταγωνισμό από άμεσες ξένες επενδύσεις, εμπορικές συμφωνίες και έργα υποδομής, η έλλειψη κεντρικά σχεδιασμένης οικονομίας της Αμερικής και κρατικών βιομηχανιών μπορεί να λειτουργήσει ως μειονέκτημα. Όλα αυτά δημιουργούν τα θεμέλια για βαθύτερες πολιτικές, πολιτιστικές σχέσεις και σχέσεις ασφάλειας, ενώ απειλούν να αποσπάσουν την Ευρώπη από τις Ηνωμένες Πολιτείες. Από το τέλος του Δευτέρου Παγκοσμίου

Πολέμου, οι ΗΠΑ χρησιμοποίησαν τις επενδύσεις στην Ευρώπη, τις εμπορικές σχέσεις και, φυσικά, την αρχιτεκτονική ασφάλειας του ΝΑΤΟ για να διατηρήσουν τη συνεργασία ΗΠΑ-Ευρώπης, την πιο σημαντική και παραγωγική γεωπολιτική σχέση και για τους δύο παράγοντες. Το να υπονομευθεί αυτή η θέση από την Κίνα θα ήταν μια σημαντική οπισθοδρόμηση για τις ΗΠΑ (Novo, 2021).

Πάντως, υποστηρίζεται ότι από την άποψη της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής, η διαμάχη στην Ανατολική Μεσόγειο μπορεί να κατηγοριοποιηθεί ως Σύγκρουση Χαμηλής Έντασης (LIC), που ορίζεται ως πολιτικο-στρατιωτική αντιπαράθεση μεταξύ αντιμαχόμενων κρατών ή ομάδων, μειωμένη σε σχέση με τον συμβατικό πόλεμο, αλλά περισσότερο από έναν ειρηνικό ανταγωνισμό μεταξύ των κρατών. Παρά τις στρατιωτικές παρενοχλήσεις μεταξύ θαλάσσιων στρατιωτικών μονάδων στη λεκάνη της Μεσογείου, η πιθανότητα πλήρους αντιπαράθεσης ή το ξέσπασμα ενός πολέμου μεταξύ των διαφόρων παραγόντων δεν είναι πολύ ρεαλιστική, δεδομένου ότι μια τέτοια αντιπαράθεση θα μπορούσε να εξελιχθεί σε Τρίτο Παγκόσμιο Πόλεμο, εξαιτίας του αριθμού των ενδιαφερομένων και των ποικίλων περιφερειακών και διεθνών παραγόντων που εμπλέκονται (Alzawawy, 2021, σελ. 31).

Ως εκ τούτου, η διατήρηση της θέσης των ΗΠΑ στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου σημαίνει εγγύηση της μη κλιμάκωσης μεταξύ των διαφόρων μερών, καθώς η κοινοπραξία εταιρειών για την εξαγωγή του φυσικού αερίου σημαίνει μια διεθνή συμμαχία ενδιαφέροντος γύρω από μία σημαντική ενεργειακά περιοχή και ένα εργαλείο περιορισμού τόσο της Τουρκίας όσο και της Ρωσίας. Οι ΗΠΑ στοχεύουν επίσης να επωφεληθούν από την προσοδοφόρα αγορά ενέργειας στην περιοχή, καθώς σχεδιάζουν να αυξήσουν τις εξαγωγές τους έναντι της Ρωσίας (Alzawawy, 2021, σελ. 30).

Ο Ramani (2021) υποστηρίζει πως η πολιτική των ΗΠΑ για την Ανατολική Μεσόγειο παραμένει ασαφής. Αν και παρατηρείται μία ενεργοποίηση όσον αφορά στη Λιβύη, δεν έχει ένα σαφές σχέδιο για να ασκήσει τη διπλωματική επιρροή των ΗΠΑ στη συγκεκριμένη χώρα. Παράλληλα, δεν έχει ξεκαθαρίσει την πολιτική της για την ανοικοδόμηση της Συρίας, ενώ τέλος δεν έχει αναπτύξει μια συνεπή πολιτική έναντι της Τουρκίας. Πριν από την ορκωμοσία του Biden, υπήρχε ευρέως η πεποίθηση ότι οι σχέσεις ΗΠΑ-Τουρκίας θα επιδεινώνονταν υπό την προεδρία

του. Καθώς αναφέρθηκε στον Erdoğan ως αυταρχικό τον Δεκέμβριο του 2019, αναμενόταν να πιέσει τον Τούρκο πρόεδρο για τα ανθρώπινα δικαιώματα και να εξετάσει το ενδεχόμενο επιβολής κυρώσεων κατά της Τουρκίας για την αγορά του ρωσικού αντιπυραυλικού συστήματος S-400. Οι ανησυχίες αυτές επαληθεύθηκαν, μόλις τέσσερις μήνες έπειτα από την ανάληψη της εξουσίας από τον Biden. Αναφορικά με τη Λιβύη ο συγγραφέας επισημαίνει πως η παθητικότητα της πολιτικής των ΗΠΑ, η οποία επιδεινώνεται από τις ενδοευρωπαϊκές διαιρέσεις, εδραιώνει την κυριαρχία της Τουρκίας, της Ρωσίας, των Ηνωμένων Αραβικών Εμιράτων και της Αιγύπτου στη χώρα. Επιπρόσθετα, η κυβέρνηση Biden δεν έχει καταφέρει να αναπτύξει μια συνεκτική στρατηγική για την καταπολέμηση της επιρροής του Ιράν και της Ρωσίας στη Συρία.

Πέρα από τη δέσμευση του Υπουργού Εξωτερικών Blinken να ασχοληθεί πλήρως με το Κυπριακό και την τουρκική συμπεριφορά προς την Ελλάδα, η κυβέρνηση Biden έχει δώσει ελάχιστη προσοχή στην ασφάλεια της Ανατολικής Μεσογείου, όπως επισημαίνεται από τον Ramani (2021). Αυτό με τη σειρά του αυξάνει τον κίνδυνο συνεχιζόμενης σύγκρουσης μεταξύ της Τουρκίας και των περιφερειακών αντιπάλων της, όπως η Γαλλία, τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα και το Ισραήλ, ιδίως σχετικά με την συμφωνία αποκλειστικής οικονομικής ζώνης του Νοεμβρίου 2019, μεταξύ Τουρκίας και Λιβύης. Στα ανωτέρω θα πρέπει να σημειωθεί ότι το κενό της ηγεσίας των ΗΠΑ θα μπορούσε να ενθαρρύνει τη Ρωσία να αξιοποιήσει τις συνεργασίες της στην ανατολική Λιβύη για να δημιουργήσει μια ναυτική βάση στη Βεγγάζη ή μια αεροπορική βάση στο Τομπρούκ, κάτι το οποίο θα ενίσχυε τη θέση της Μόσχας ως μεσογειακής δύναμης.

Ο τρόπος με τον οποίο η κυβέρνηση Biden θα προσεγγίσει τα ζητήματα της Ανατολικής Μεσογείου θα είναι κρίσιμος (Ghafar, 2021, σελ. 17). Ενώ οι ηγέτες της Σαουδικής Αραβίας, του Ισραήλ, της Τουρκίας, των Εμιράτων και της Αιγύπτου κατάφεραν να αποσπάσουν πολλές παραχωρήσεις από τον πρώην Πρόεδρο Trump, τα πρώτα μηνύματα της Ουάσιγκτον καταδεικνύουν ότι ο Πρόεδρος Biden θα έχει διαφορετική προσέγγιση απέναντι σε αυτές τις χώρες. Ιδιαίτερα για τη Σαουδική Αραβία, έπειτα από τις στενές σχέσεις μεταξύ της Σαουδικής Αραβίας και των ΗΠΑ υπό τον Trump, ο Biden έχει υποδείξει μια πιο σκληρή προσέγγιση, ζητώντας μια επαναξιολόγηση της σχέσης. Οι φιλοδοξίες της Τουρκίας επίσης αναμένεται να έχουν αντίσταση από τις ΗΠΑ. Παράλληλα, η Αίγυπτος εκφράζει

ανησυχίες σχετικά με την προσέγγιση των ΗΠΑ στη χώρα, ενώ για το Ισραήλ η προσέγγιση του Biden στο Ιράν είναι πιθανό να αποτελέσει θέμα διαμάχης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Η Ανατολική Μεσόγειος, ιδίως η Ελλάδα, η Τουρκία και το Ισραήλ, ήταν ο ακρογωνιαίος λίθος της αμερικανικής στρατηγικής για τον περιορισμό της Ρωσίας από την εποχή του Δόγματος Truman (Alzawawy, 2021, σελ. 25). Πλέον, η ενεργειακή ασφάλεια θα πρέπει να προστεθεί ως ένας ακόμη παράγοντας του ενδιαφέροντος των ΗΠΑ στην περιοχή αυτή (Alhas, 2019). Στη βάση αυτή, οι κύριοι στόχοι της στρατηγικής των ΗΠΑ στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου είναι: περιορισμός της Ρωσίας, διασφάλιση ενεργειακής ασφάλειας για τους συμμάχους των ΗΠΑ στην Ευρώπη, αποφυγή της στρατιωτικοποίησης των περιφερειακών διαφορών, διατήρηση της Τουρκίας στον δυτικό κόσμο, ενθάρρυνση της νεοσύστατης συμμαχίας μεταξύ Ελλάδας, Κύπρου και Ισραήλ, καθώς και συμμετοχή στην επικερδή ευρωπαϊκή αγορά ενέργειας (Alzawawy, 2021, σελ. 25).

Ορισμένοι, ιδιαίτερα επικριτές της κυβέρνησης Trump, υποστηρίζουν ότι υπό την προεδρία του, οι Ηνωμένες Πολιτείες έχουν αλλάξει ουσιαστικά τον ρόλο τους στον κόσμο αλλάζοντας μερικά ή και τα τέσσερα βασικά στοιχεία του ρόλου των ΗΠΑ: α) παγκόσμια ηγεσία, β) υπεράσπιση και προώθηση της φιλελεύθερης διεθνούς τάξης, γ) υπεράσπιση και προώθηση της ελευθερίας, της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, δ) πρόληψη της εμφάνισης περιφερειακών ηγεμονιών στην Ευρασία. Αν και οι απόψεις μεταξύ αυτών των επικριτών ποικίλλουν ως προς τις ιδιαιτερότητές τους, ορισμένοι από αυτούς τους παρατηρητές υποστηρίζουν ότι το δόγμα «America First», μέσω της έμφασης που δίνει στην εθνική κυριαρχία ως πρωταρχικός οδηγός για την εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ, και άλλες ενέργειες και δηλώσεις της κυβέρνησης Trump, καταδεικνύουν έναν νέο ρόλο των ΗΠΑ που χαρακτηρίζεται από μια οικειοθελή αποχώρηση ή παραίτηση από την παγκόσμια ηγεσία, μεγαλύτερη εξάρτηση από τη μονομερή συμπεριφορά, μειωμένη προθυμία για εργασία μέσω διεθνών ή πολυμερών θεσμών και συμφωνιών. Ο ρόλος αυτός λογίζεται ως περισσότερο σκεπτικιστικός σχετικά με την αξία των συμμαχιών προς τις Ηνωμένες Πολιτείες, λιγότερο επικριτικός σχετικά με ορισμένες αυταρχικές ή μη φιλελεύθερες κυβερνήσεις, με μειωμένη ή πιο επιλεκτική προσέγγιση για την προώθηση και την υπεράσπιση ορισμένων οικουμενικών αξιών και σιωπηρή ανοχή στην επανεμφάνιση πτυχών μιας νέας διεθνούς τάξης (O'Rourke, 2021, σελ. 6). Ορισμένοι, ιδιαίτερα

υποστηρικτές της κυβέρνησης Trump, διαφωνούν με ορισμένες ή όλες τις παραπάνω οπτικές. Αν και αναγνωρίζουν ότι η κυβέρνηση Trump έχει αλλάξει την εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ σε πολλούς τομείς σε σύγκριση με τις πολιτικές που ακολούθησε η κυβέρνηση Ομπάμα, υποστηρίζουν ότι υπό την κυβέρνηση Trump, υπήρξε λιγότερη αλλαγή και περισσότερη συνέχεια όσον αφορά τον ρόλο των ΗΠΑ στον κόσμο (O'Rourke, 2021, σελ. 8).

Ακόμα κι αν το χάσμα μεταξύ της ρητορικής της προεκλογικής εκστρατείας και της πραγματικότητας της εξωτερικής πολιτικής του Trump μειώθηκε, υπάρχουν ορισμένοι προφανείς τομείς αντίθεσης στην εξωτερική πολιτική, ειδικά σε σχέση με την κυβέρνηση Obama, σε επίπεδο ευρωπαϊκής αίσθησης των παγκόσμιων προτεραιοτήτων και την προσοχή στη χρήση της αμερικανικής εξουσίας. Πολλοί παρατηρητές έχουν επισημάνει τον πιο «συναλλακτικό» χαρακτήρα των διεθνών σχέσεων στη νέα διοίκηση Trump έναντι του προκατόχου του. Αυτό συνεπάγεται μια προσέγγιση με συνείδηση της κυριαρχίας, με γνώμονα τα συμφέροντα, με λιγότερη αυτόματη υποστήριξη για παραδοσιακές συνεργασίες και μεγαλύτερη έμφαση στον επιμερισμό των βαρών (Lesser, 2017, σελ. 102). Αυτή η περισσότερο κριτική προσέγγιση, ωστόσο, δεν ξεκίνησε με τον Πρόεδρο Trump, δεδομένου ότι προς το τέλος της θητείας του, ο Πρόεδρος Obama αμφισβήτησε τους κανόνες του αμερικανικού κατεστημένου εξωτερικής πολιτικής (Goldberg, 2016). Η προώθηση της δημοκρατίας, στενά συνδεδεμένη με τη νεοσυντηρητική ατζέντα του Bush, επιδιωκόμενη ως «δημοκρατική διεύρυνση» στην κυβέρνηση Clinton, είχε πάντα τους επικριτές της (Lesser, 2017, σελ. 102) και επομένως αποτελεί μάλλον μία ιδεαλιστική τάση στην Αμερικανική εξωτερική πολιτική, αλλά παράλληλα μία τάση που καθοδηγούσε τη ρεαλιστική εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ.

Μία σημαντική διαφορά μεταξύ του Obama και του Trump είναι ότι ο πρώτος εστίαζε στην προώθηση της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ενώ ο Trump υποβάθμισε το ενδιαφέρον των ΗΠΑ να υποστηρίξουν τη δημοκρατία διεθνώς. Τα ζητήματα της προώθησης της δημοκρατίας, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της οικοδόμησης του έθνους αποτελούσαν διαφορετική προτεραιότητα για τους δύο Προέδρους, αλλά ιδίως για τον Trump δεν υπήρξε μεγάλη δυσκολία εξισορρόπησης των κανονιστικών συμφερόντων και των συμφερόντων εθνικής ασφαλείας. Ουσιαστικά, επί προεδρίας Trump δεν υπήρξε

σχεδόν καθόλου ένταση μεταξύ των προτεραιοτήτων ασφάλειας και της υποστήριξης της δημοκρατίας. Είναι χαρακτηριστική η υποστήριξη του Trump για αυταρχικά καθεστώτα όπως του Sisi στην Αίγυπτο και του Erdoğan στην Τουρκία, η οποία επεκτάθηκε και σε πιο προσωπικό επίπεδο ηγετών, χωρίς ο Trump να εστιάζει σε μεγάλο βαθμό στην καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ή την υπονόμευση των δημοκρατικών αξιών.

Η παθητική στάση της κυβέρνησης Obama σε αρκετά ζητήματα της παγκόσμιας σκηνής δημιούργησαν μια μάλλον προβληματική περίοδο στην εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ και στις σχέσεις της με άλλες χώρες, ιδίως στην ευρύτερη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου. Από την άλλη πλευρά, η πολιτική του Trump εστίασε σε άλλα ζητήματα, περισσότερο στις σχέσεις με την Κίνα και την υποστήριξη αυταρχικών καθεστώτων, όπως και τη θέση των ΗΠΑ σε διάφορους πολυμερείς θεσμούς, ακολουθώντας και πάλι μία μάλλον παθητική στάση στην ευρύτερη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου, με μικρή εξαίρεση την περίπτωση της Συρίας. Επομένως, μπορεί να υποστηριχθεί πως κανείς από τους δύο αυτούς προέδρους δεν είχαν ως επίκεντρο της εξωτερικής τους πολιτικής την Ανατολική Μεσόγειο. Αντίθετα, και οι δύο εστίασαν σε σημαντικό βαθμό στην εσωτερική αναδιαμόρφωση της Αμερικής. Επιπλέον, αν και ο Obama διακρινόταν από έναν «ευκαιριακό ανθρωπισμό» που έλειπε από τον Trump, και οι δύο Πρόεδροι έθεταν στο επίκεντρο της εξωτερικής τους πολιτικής τα ζωτικά συμφέροντα των ΗΠΑ στην περιοχή, κάτι που καταδεικνύεται από την ενεργοποίησή τους στο θέμα της ενεργειακής ασφάλειας.

Μία ακόμα σημαντική διαφορά είναι ότι ο Trump, σε αντίθεση με τον Obama, εξέφραζε μία σημαντική αντίθεση στην πολυμέρεια. Πρώτον, ο ίδιος ο Trump έχει περιγράψει την πολυμερή εξωτερική πολιτική του Obama ως ολοκληρωτική αποτυχία. Δεύτερον, ο Trump αντιλαμβανόταν τους διεθνείς θεσμούς ως ευθύνη και απειλή για τα εθνικά συμφέροντα των ΗΠΑ. Τέλος, αυτή η θέση μεταφράστηκε σε πράξεις κατά τους πρώτους μήνες της προεδρίας του, καθώς πραγματοποίησε μια από τις προεκλογικές του υποσχέσεις να αποχωρήσει από διάφορους διεθνείς οργανισμούς και συνθήκες. Επομένως, μπορεί να χαρακτηριστεί η προσέγγισή του ως μονομερής.

Μία ακόμα διαφορά μεταξύ Obama και Trump αφορούσε στην οικονομική ασφάλεια στη Νότια Μεσόγειο. Η κυβέρνηση Trump έχει απομακρυνθεί από τις αρχικές πολύ επικριτικές δηλώσεις της σχετικά με την αξία του «ευρωπαϊκού σχεδίου», όπως θέλουν να το περιγράψουν οι Αμερικανοί. Αλλά το ενδιαφέρον για την ίδια την ΕΕ παραμένει αρκετά μετριοπαθές και η νέα κυβέρνηση δεν ήταν τόσο διατεθειμένη να υποστηρίξει γεωπολιτικά την άποψη για μια πιο υποστηρικτική προσέγγιση για την οικονομική ανάκαμψη στη Νότια Ευρώπη. Η κυβέρνηση Obama ήταν ιδιαίτερα επικριτική για την απεριόριστη λιτότητα και πίεσε παρασκηνιακά τους βασικούς συμμάχους της ΕΕ να εξετάσουν την ελάφρυνση του χρέους για την Ελλάδα. Η κυβέρνηση Trump, αντίθετα, έχει σηματοδοτήσει την απροθυμία της να κατευθύνει τους πόρους του ΔΝΤ στην Ελλάδα (Lesser, 2017, σελ. 103).

Έπειτα από μία συνολική αποτίμηση της εξωτερικής πολιτικής των δύο αυτών Προέδρων των ΗΠΑ στην Ανατολική Μεσόγειο, μπορεί να υποστηριχθεί πως η εξωτερική πολιτική που επέλεξαν, αν και για διαφορετικούς λόγους, μείωσε την ηγεμονική θέση των ΗΠΑ στην περιοχή, αλλά και την κυριαρχία των ΗΠΑ ως σημαντικό δρώντα διαμόρφωσης της παγκόσμιας διεθνούς τάξης. Μία τέτοια εξωτερική πολιτική θα μπορούσε να ευδοκιμήσει ως μια μοναδική και άτυπη μορφή διαχείρισης διεθνών υποθέσεων που ευνοεί μια έμφαση στην ήπια ισχύ αντί για στρατιωτική ανάπτυξη. Από την άλλη πλευρά, αυτό μπορεί να συνεπάγεται το τέλος της αμερικανικής κυριαρχίας στις παγκόσμιες υποθέσεις και τη μετατόπιση της ιεραρχίας εξουσίας από τις Ηνωμένες Πολιτείες στα χέρια αναδυόμενων υπερδυνάμεων όπως η Κίνα. Αυτή η παρακμή της Pax-Americana μπορεί ενδεχομένως να συνεπάγεται την κατάρρευση της τρέχουσας παγκόσμιας τάξης και τη μετάβαση σε μια νέα, όπου η διεθνής επιρροή των ΗΠΑ μειώνεται. Παράλληλα, όμως, και οι δύο Πρόεδροι αναγνώρισαν τη σημασία της Ανατολικής Μεσογείου για τη διασφάλιση των ζωτικών συμφερόντων των ΗΠΑ.

Οι Ηνωμένες Πολιτείες αντιλαμβάνονται τη Μεσόγειο ως δίοδο για την προβολή της αμερικανικής ισχύος στην καρδιά της Ευρασίας και της Αφρικής. Μέσω του NATO και της συμμαχίας του με το Ισραήλ, οι Ηνωμένες Πολιτείες κυριάρχησαν στην περιοχή κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου και συνεχίζουν αυτήν την πολιτική. Για τον λόγο αυτό οι Ηνωμένες Πολιτείες θεωρούν την Τουρκία και το Ισραήλ τους πιο πολύτιμους συμμάχους τους στην Ανατολική Μεσόγειο.

Επιπλέον, οι Ηνωμένες Πολιτείες έχουν διαδραματίσει βασικό ρόλο στη μείωση της εξάρτησης της Ευρώπης από το ρωσικό αέριο και θεωρούν ότι οι πόροι υδρογονανθράκων στην περιοχή, μεταξύ άλλων, συμβάλλουν δυνητικά σε αυτόν τον στόχο (Norens, 2013, σελ. 3).

Η διείσδυση της Κίνας, ακόμα περισσότερο σε συνδυασμό με τη Ρωσία, θα πρέπει επίσης να ληφθούν υπόψη για τη διαμόρφωση της μελλοντικής πολιτικής των ΗΠΑ στην Ανατολική Μεσόγειο. Σε ένα πλαίσιο εντεινόμενου στρατηγικού ανταγωνισμού μεταξύ Ουάσιγκτον και Πεκίνου, με περιορισμένους πόρους και ανταγωνιστικές προτεραιότητες, οι ΗΠΑ θα πρέπει να επικεντρωθούν σε βασικούς στρατηγικούς τομείς όπου η ώθηση κατά της Κίνας μπορεί να έχει τον μεγαλύτερο αντίκτυπο. Μια τέτοια περιοχή είναι η Ανατολική Μεσόγειος, όπου οι τέσσερις μεγάλες δυνάμεις, οι ΗΠΑ, η Ευρωπαϊκή Ένωση, η Ρωσία και η Κίνα, ανταγωνίζονται για πόρους καθώς και για στρατιωτική, τεχνολογική, οικονομική και πολιτική επιρροή. Η αντιμετώπιση των αυξανόμενων δραστηριοτήτων της Κίνας στην Ανατολική Μεσόγειο θα είναι σημαντικό στοιχείο στη στρατηγική της Αμερικής. Η Ανατολική Μεσόγειος παραμένει μια περιοχή κρίσιμης σημασίας για τις Ηνωμένες Πολιτείες και τη Δύση. Μέσω Ελλάδας και Κύπρου αποτελεί σύνορο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Μέσω Ελλάδας και Τουρκίας είναι και σύνορα του ΝΑΤΟ. Η παρουσία του Ισραήλ, ενός μοναδικού συμμάχου των ΗΠΑ, προσθέτει στη γεωπολιτική σημασία της περιοχής. Σε συνδυασμό με τις συνέπειες από τη σύγκρουση στη Συρία, την άνοδο των πολιτικών εντάσεων, τις στενές συναντήσεις μεταξύ στρατιωτικών δυνάμεων και τις αλληλεπικαλυπτόμενες εδαφικές διεκδικήσεις και τους πόρους μεταξύ συμμάχων και εταίρων στην περιοχή, οι διχασμοί και η αστάθεια έχουν αυξηθεί. Αυτές οι εξελίξεις έχουν δημιουργήσει ευκαιρίες όχι μόνο για τη Ρωσία, αλλά και για την Κίνα να ασκήσει επιρροή. Για να αποφευχθεί αυτό, οι Ηνωμένες Πολιτείες πρέπει να διατηρήσουν και να αναπτύξουν μια ισχυρή και συνεργατική παρουσία στην Ανατολική Μεσόγειο, πολιτικά, στρατιωτικά και οικονομικά. Οι ΗΠΑ πρέπει να ενθαρρύνουν τη συνεργασία σε επενδύσεις, εμπόριο, ταξίδια και κοινές διπλωματικές προτεραιότητες με χώρες της περιοχής (Novo, 2021).

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί και ο ισχυρισμός του Lesser (2017, σελ. 103), βάσει του οποίου οι ΗΠΑ είχαν πάντα μια σιωπηρή και όχι ρητή στρατηγική για τη Μεσόγειο, και αυτό δεν άλλαξε κατά την προεδρία Obama και Trump. Η Μεσόγειος

δεν αποτελεί έναν ενιαίο γεωπολιτικό χώρο στην αμερικανική εξωτερική πολιτική, δεδομένου ότι η νότια Ευρώπη, η Μέση Ανατολή και η Βόρεια Αφρική, είναι διακριτές σφαίρες στην αμερικανική πολιτική. Με βάση την προηγηθείσα ανάλυση φαίνεται ότι αυτή η προσέγγιση όντως ισχύει, καθώς οι πολιτικές των ΗΠΑ έναντι των υπο-περιοχών και των κρατών της εν λόγω περιοχής διαφοροποιούνται. Ωστόσο, κινούνται όλες με στόχο τη διασφάλιση της περιφερειακής σταθερότητας και τη ρεαλιστική προσέγγιση στη διασφάλιση των συμφερόντων των ΗΠΑ.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Η στρατηγική θέση της Ανατολικής Μεσογείου στον σύνδεσμο της Αφρικής, της Ασίας και της Ευρώπης έχει καταστήσει την περιοχή επίκεντρο ανταγωνισμού μεγάλων δυνάμεων για περισσότερες από δύο χιλιετίες. Δεν είναι τυχαίο ότι η ώθηση των ΗΠΑ κατά του σοβιετικού επεκτατισμού ξεκίνησε σε αυτήν την περιοχή το 1947 με το ελληνοτουρκικό πακέτο βοήθειας ως μέρος του Δόγματος Truman. Η σύγκρουση ΗΠΑ-Σοβιετικής Ένωσης έληξε και η Ουάσιγκτον έστρεψε την προσοχή της πιο ανατολικά, ειδικότερα μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου. Η μη ενεργός εμπλοκή των ΗΠΑ υπό την προεδρία Obama στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου και της Μέσης Ανατολής σηματοδότησε μία νέα περίοδο εξωτερικής πολιτικής της Αμερικής για αυτήν την περιοχή, η οποία συνεχίστηκε υπό την προεδρία Trump.

Όπως και κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, έτσι και σήμερα η Ανατολική Μεσόγειος αναδεικνύεται εκ νέου σε σημαντικό πεδίο ανταγωνισμού μεγάλων δυνάμεων. Κατά το πρόσφατο παρελθόν οι ΗΠΑ απείχαν από την περιοχή, αλλά πλέον οι ενέργειες Ρωσίας, Τουρκίας και Κίνας ενέχουν τον κίνδυνο να αποσταθεροποιήσουν περαιτέρω την περιοχή.

Η Ανατολική Μεσόγειος βρίσκεται σε μία τομή γεωπολιτικής και γεωοικονομίας. Ενώ αρχικά υπήρχε η ελπίδα ότι τα ευρήματα φυσικού αερίου στην περιοχή θα μπορούσαν να φέρουν ειρήνη και ευημερία, η πραγματικότητα είναι ότι ο ανταγωνισμός για ενέργεια, οι ιδεολογικοί ανταγωνισμοί και οι αυξανόμενες περιφερειακές φιλοδοξίες οδηγούν σε μία έκρυθμη κατάσταση. Το αυξημένο ενδιαφέρον για την Ανατολική Μεσόγειο από τα κράτη του Κόλπου αποτελεί μέρος μιας ευρύτερης διαδικασίας αυξανόμενης διεκδίκησης και φιλοδοξίας τους, καθώς και αντανάκλαση της μεταβαλλόμενης γεωπολιτικής δυναμικής σε όλη την περιοχή της Μέσης Ανατολής και της Βόρειας Αφρικής (MENA). Η αυξημένη εμπλοκή των παραγόντων του Κόλπου μπορεί να οδηγήσει σε περαιτέρω περιφερειακούς ανταγωνισμούς και γεωπολιτικές εντάσεις.

Για να αντιμετωπίσουν τις αυξανόμενες προκλήσεις και να επωφεληθούν από τις αναδυόμενες ευκαιρίες στην Ανατολική Μεσόγειο, οι Ηνωμένες Πολιτείες πρέπει να αντιμετωπίζουν την περιοχή ως μια συνεκτική στρατηγική οντότητα. Τα

πρόσφατα βήματα για την επαναβεβαίωση της στρατιωτικής παρουσίας των ΗΠΑ στην περιοχή είναι μια πρόοδος, αλλά η μάλλον παθητική στάση της Ουάσιγκτον παραμένει ανεπαρκής για να καλύψει το κενό και να αποτρέψει τη διείσδυση άλλων δρώντων. Για το σκοπό αυτό, οι ΗΠΑ θα πρέπει να συνεχίσουν να ενισχύουν τη στρατιωτική τους παρουσία στην περιοχή και την αμυντική συνεργασία με την Ελλάδα.

Η εμπάθυνση της ενεργειακής συνεργασίας μπορεί επίσης να χρησιμεύσει ως σημαντικός πυλώνας της στρατηγικής των ΗΠΑ για την Ανατολική Μεσόγειο. Έχοντας αυτόν τον προσανατολισμό, ο διορισμός ενός ειδικού απεσταλμένου για την Ανατολική Μεσόγειο προκειμένου να συνεργαστεί στενά με το Φόρουμ Φυσικού Αερίου της Ανατολικής Μεσογείου και να αμφισβητήσει τις αξιώσεις της τουρκικής κυβέρνησης κρίνεται σκόπιμος. Οι ΗΠΑ θα πρέπει επίσης να παρέχουν ισχυρότερα κίνητρα και αντικίνητρα, συμπεριλαμβανομένων κυρώσεων, για να αντιμετωπίσουν την επιθετική συμπεριφορά της Τουρκίας. Επιπλέον, προκειμένου να μετριαστούν οι πολιτικές, στρατιωτικές και ανθρωπιστικές κρίσεις που επεκτείνονται στην Ανατολική Μεσόγειο και την Ευρώπη, οι ΗΠΑ πρέπει να αναλάβουν διπλωματικό ηγετικό ρόλο και να εργαστούν σκληρότερα για να επιτύχουν μια λύση μέσω διαπραγματεύσεων σε συντονισμό με την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Σε κάθε περίπτωση, η Ανατολική Μεσόγειος κατέχει διαχρονικά μία ιδιαίτερα σημαντική θέση στην εξωτερική πολιτική της Αμερικής. Στο πλαίσιο αυτό, ενδιαφέρον παρουσιάζει η συνέχιση της παρακολούθησης, αποτίμησης και αξιολόγησης της πολιτικής αυτής στην εν λόγω περιοχή. Οι συνεχείς αλλαγές στο ευρύτερο περιφερειακό περιβάλλον αυτής της περιοχής, καθώς και οι συνεχείς αλλαγές στο διεθνές περιβάλλον σε όρους ανταγωνισμού για επικράτηση και ανακατανομής ισχύος, σε συνδυασμό με τις νέες απειλές που αναδύονται, καθιστούν αυτό το ζήτημα ακόμα πιο ενδιαφέρον.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Alhas, A. M. (2019). Energy Resources in Eastern Mediterranean: An Overview. Ανακτήθηκε από: <https://www.aa.com.tr/en/economy/energy-resources-in-eastern-mediterranean-an-overview/1504786>.

Alterman, J. B., Conley, H. A., Malka, H., & Ruy, D. (2018). Restoring the Eastern Mediterranean as a U.S. strategic anchor. Ανακτήθηκε από: https://csis-website-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/publication/180521_Alterman_RestoringEasternMediterranean_Web.pdf

Alzawawy, M. S. (2021). What Biden May Bring to the Eastern Mediterranean Region. *Insight Turkey*, 23(1), 23-34.

Ari, T. (2020). Comparing the Bush, Obama and Trump Foreign Policies: Continuity and Change in American Middle East Policy. Στο: Oeke, M. K., & Yazici H. (Eds.), *Ultra-Nationalist Policies of Trump and Reflections in the World* (σελ. 45-72). Berlin: Peter Lang GmbH.

Aruri, N. H., & Moughrabi, F. M. (1983). The Reagan Middle East Initiative. *Journal of Palestine Studies*, 12(2), 10-30.

Bernstein, C. (2020). From pandering to Putin to abusing allies and ignoring his own advisers, Trump's phone calls alarm US officials. Ανακτήθηκε από: <https://edition.cnn.com/2020/06/29/politics/trump-phone-calls-national-security-concerns/index.html>.

Blackwill, R. D. (2019). Trump's Foreign Policies Are Better Than They Seem. Ανακτήθηκε από: https://www.cfr.org/sites/default/files/report_pdf/CSR%2084_Blackwill_Trump.pdf

Brookings Institution (2021). Between cooperation and containment: New U.S. policies for a new Turkey. Ανακτήθηκε από: https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2021/02/FP_20210203_turkey_danforth.pdf

Camp, G. D. (2002). Policy implications of the East Mediterranean security situation. Ανακτήθηκε από: <https://cyprusreview.org/index.php/cr/article/view/417>

Catothers, T. (2021). Navigating the Democracy-Security Dilemma in U.S. Foreign Policy: Lessons from Egypt, India, and Turkey. Ανακτήθηκε από: <https://carnegieendowment.org/2021/11/04/navigating-democracy-security-dilemma-in-u.s.-foreign-policy-lessons-from-egypt-india-and-turkey-pub-85701>

Charountaki, M. (2014). US Foreign Policy in Theory and Practice: from Soviet era Containment to the era of the Arab Uprising(s). *Journal of International Relations and Foreign Policy*, 2(2), 123-145.

Chivvis, C. S. (2016). Regional foreign policy dynamics and their implications for the Mediterranean Region. Ανακτήθηκε από: <https://www.rand.org/pubs/perspectives/PE223.html>

Conway, M. (2017). Trump: 'We Are Very Much Behind' Egypt's el-Sisi. Ανακτήθηκε από: <https://www.politico.com/story/2017/04/trump-praises-egypt-abdel-fattah-el-sisi-236829>

Costello, M. (1978). Eastern Mediterranean security. Editorial research reports 1978 (Vol. II). Ανακτήθηκε από: <http://library.cqpress.com/cqresearcher/cqresrre1978070700>.

Council on Foreign Relations (2021). Trump's Foreign Policy Moments. Ανακτήθηκε από: <https://www.cfr.org/timeline/trumps-foreign-policy-moments>

Croucher, S. (2015). From world citizenship to purified patriotism: Obama's nation-shaping in a global era. *Identities*, 22(1), 1-18.

Daghrir, W. (2020). Trump's Foreign Policy Doctrine of Uncertainty. Ανακτήθηκε από: <https://www.e-ir.info/2020/06/29/trumps-foreign-policy-doctrine-of-uncertainty/>

De Castro S. M. H., & Tavares Teixeira, U. (2015). Interests and Values in Obama's foreign Policy: Leading from Behind?. *Revista Brasileira de Política Internacional*, 58(2), 119-145.

Dost, P., & Wilson, G. (2020). How Joe Biden can put US-Turkey relations back on track. Ανακτήθηκε από: <https://www.atlanticcouncil.org/content-series/elections2020/how-joe-biden-can-put-us-turkey-relations-back-on-track/>

Edelman, E. S. (2020). American Interests in the Eastern Mediterranean. Ανακτήθηκε από: <https://bit.ly/2Nzu6Nx>.

Edelman, E. S., & Erdemir, A. (2020). American Interests in the Eastern Mediterranean. Ανακτήθηκε από: <https://www.fdd.org/analysis/2020/12/15/defending-forward-american-interests-in-the-eastern-mediterranean/>

Eisenhower, D. D. (1957). The “Eisenhower Doctrine” on the Middle East. Ανακτήθηκε από: <http://insidethecoldwar.org/sites/default/files/documents/Eisenhower Doctrine on the Middle East January 5%2C 1957.pdf>

Elez, P. (2015). Historical-Geographical And Geopolitical Constants Of The Adriatic And Adriatic Region In The Context Of Braudel’s Vision Of The Mediterranean. *MHM*, 2, 85-108.

Evered, K. T. (2010). The Truman Doctrine in Greece and Turkey: America's Cold War Fusion of Development and Security. *The Arab World Geographer*, 13(1), 50-66.

Fitzgerald, M. P. (2019). The Eastern Mediterranean Needs More U.S. Warships. Ανακτήθηκε από: <https://www.defenseone.com/ideas/2019/06/eastern-mediterranean-needs-more-us-warships/157440/>.

Gardner, R. (2018). Action Not Words: Obama’s Opportunity to Transform U.S.-Muslim Relations. *Social Sciences*, 7, doi:10.3390/socsci7020026.

Gerges A. Fawaz (2013). The New Middle East: Protest and Revolution in the Arab World, 299-300.

Ghafar, A. A. (2021). Between Geopolitics and Geoeconomics: The Growing Role of Gulf States in the Eastern Mediterranean. Ανακτήθηκε από: <https://www.iai.it/sites/default/files/iaip2106.pdf>

Gill, M. B. (2017). Comparing the Foreign Policy Doctrines of Bill Clinton and George W. Bush. Ανακτήθηκε από: <https://www.e-ir.info/pdf/67979>

Gilmore, J., Sheets, P., & Rowling, C. (2016). Make no exception, save one: American exceptionalism, the American presidency, and the age of Obama. *Communication Monographs*, 83(4), 505-520.

Goldberg, J. (2016). The Obama Doctrine. Ανακτήθηκε από: <https://www.theatlantic.com/magazine/archive/2016/04/the-obama-doctrine/471525/>

Goode, J. (2015). Full Circle: The Carter Administrations Shifting Policy in the Eastern Mediterranean, 1976-1978. Ανακτήθηκε από: <https://scholarworks.gvsu.edu/fsdg/595/>

Greek City Times (2019). US signs extended Defense Agreement with Greece. Ανακτήθηκε από: <https://greekcitytimes.com/2019/10/07/signs-extended-defense-agreement-greece/>

Grigoriadis, I. N. (2020). US-Turkey Relations Hanging by a Thread: Trump's Re-Election. Ανακτήθηκε από: <https://www.eliamep.gr/en/publication/οι-αμερικανοτουρκικές-σχέσεις-κρέμο>

Haass, R. (2020). Opinion: Trump's foreign policy doctrine? The Withdrawal Doctrine. Ανακτήθηκε από: <https://www.washingtonpost.com/opinions/2020/05/27/trumps-foreign-policy-doctrine-withdrawal-doctrine/>

Hadjipavlis, P. (2015). The geopolitical importance of the Eastern Mediterranean airspace. *Eastern Mediterranean Geopolitical Review*, 1, 44-60.

Hahn, P. L. (2006). Securing the Middle East: The Eisenhower Doctrine of 1957. *Presidential Studies Quarterly*, 36(1), 38-47.

Henriksen, T. H. (2016). Foreign Policy Course Correction. *Strategika*, 36, 6-8.

History (2021). President Eisenhower proposes new Middle East policy. Ανακτήθηκε από: <https://www.history.com/this-day-in-history/eisenhower-proposes-new-middle-east-policy>

Isaac, S. K., & Kares, H. E. (2017). American Discourses and Practices in the Mediterranean since 2001: A Comparative Analysis with the EU. Ανακτήθηκε από: https://www.iai.it/sites/default/files/medreset_wp_4.pdf

İşeri, E., & Bartan, A. C. (2019). Turkey's geostrategic vision and energy concerns in the Eastern Mediterranean security architecture: a view from Ankara.» Στο: Z. Tziarras (Ed.), *The New Geopolitics of the Eastern Mediterranean. Trilateral Partnerships And Regional Security* (σελ. 111-124). Nicosia: PRIO Cyprus Centre.

Kanat, K. B. (2017). Further factors shaping Trump's foreign policy. Ανακτήθηκε από: <https://www.dailysabah.com/columns/kilic-bugra-kanat/2017/01/21/further-factors-shaping-trumps-foreign-policy>

Karbuz, S. (2018). Geostrategic Importance of East Mediterranean Gas Resources. Στο A. Dorsman, V. Ediger, & M. Karan M. (Eds.), *Energy Economy, Finance and Geostrategy* (σελ. 237-255). Cham: Springer.

Kaufman, R. G. (2011). The First Principles of Ronald Reagan's Foreign Policy. Ανακτήθηκε από: https://thf_media.s3.amazonaws.com/2011/pdf/fp0040.pdf

Klare, M. T. (2011). Carter Doctrine. Ανακτήθηκε από: <https://doi.org/10.1002/9781444338232.wbeow096>.

Knott, S. (n.a.). George H. W. Bush: Foreign Affairs. Ανακτήθηκε από: <https://millercenter.org/president/bush/foreign-affairs>

Lacatus C. (2021). Populism and President Trump's approach to foreign policy: An analysis of tweets and rally speeches. *Politics*, 41(1), 31-47.

Lawson, F. H. (1984). The Reagan Administration in the Middle East. Ανακτήθηκε από: <https://merip.org/1984/12/the-reagan-administration-in-the-middle-east/>

Lesser, I. O. (2017). The Trump Administration and the Mediterranean. Ανακτήθηκε από: <https://www.iemed.org/wp-content/uploads/2021/01/The-Trump-Administration-and-the-Mediterranean.pdf>

Lesser, I. O. (2005). Security and Strategy in the Eastern Mediterranean. Ανακτήθηκε από: <http://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2008/07/lesserrpno5.pdf>

Litsas, S. N. (2020). Obama's Foreign Policy and the Arab Spring: The Cases of Egypt, Libya, and Syria. Στο: Litsas, S. N. (Ed.), *US Foreign Policy in the Eastern Mediterranean* (σελ. 103-153). Switzerland: Springer.

Mankoff, J. (2012). Resource Rivalry in the Eastern Mediterranean: The View from Washington. Ανακτήθηκε από: https://www.jstor.org/stable/pdf/resrep18641.pdf?ab_segments=0%2Fbasic_search_gsv2%2Fcontrol&refreqid=fastly-default%3A24d3a9a2a3aba43469fdf3d895a4e8d1

Massari, M. (2000). US Foreign Policy Decision-Making during the Clinton Administration. *The International Spectator*, 35(4), 91-105.

Merip Staff (1972). Nixon's Strategy in the Middle East. *Merip Reports*, 13, 3-8.

McGhee G. (1990) The Truman Doctrine: Origins and Significance, 1947. Στο: *The US-Turkish-NATO Middle East Connection* (σελ. 19-34). London: Palgrave Macmillan.

Moss, K. B. (2000). Strategic Choices in the Mediterranean: Europe, the Mediterranean, and the Middle East. *Middle East Review of International Affairs*, 4(1), https://ciaotest.cc.columbia.edu/olj/meria/meria00_mok01.html

Moyar, M. (2016). Leaving Behind “Leading from Behind”. *Strategika*, 36, 2-5.

Neff, D. (1990). Nixon's Middle East Policy: From Balance to Bias. *Arab Studies Quarterly*, 12(1/2), 121-152.

Nelson, M. (2020). Barck Obama: Foreign Affairs. Ανακτήθηκε από: <https://millercenter.org/president/obama/foreign-affairs>

Nixon, R. (1969). Nixon Doctrine. Ανακτήθηκε από: http://cf.linnbenton.edu/artcom/social_science/clarkd/upload/Nixon%20Doctrine.pdf

Nopens, P. (2013). Geopolitical Shifts in the Eastern Mediterranean. Ανακτήθηκε από: <http://aei.pitt.edu/42920/1/SPB43.pdf>

Novo, A. R. (2021). The Eastern Mediterranean is essential to America's growing strategic competition with Russia and China. Ανακτήθηκε από: <https://cepa.org/the-eastern-mediterranean-time-for-the-u-s-to-get-serious/>

Office of the Historian (1972). Letter From the Ambassador to Greece (Tasca) to President Nixon. Ανακτήθηκε από: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76v29/d338>.

Office of the Historian (1948). Report by the National Security Council to President Truman. Ανακτήθηκε από: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1948v04/d28>

O'Reilly, M. J., & Renfro, W. B. (2006). Like father, like son? a comparison of the foreign policies of George H. W. Bush and George W. Bush. *HAOL*, 10, 17-36.

O'Rourke, R. (2021). U.S. Role in the World: Background and Issues for Congress. Ανακτήθηκε από: <https://sgp.fas.org/crs/row/R44891.pdf>

Pogodda, S. (2011). Obama, the EU and the Middle East. *L'Europe en Formation*, 2(360), 43-57.

Ramani, S. (2021). The US is beginning to clarify its position on key flashpoints in the Eastern Mediterranean region. Ανακτήθηκε από: <https://rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/us-eastern-mediterranean-region>

Rodrigues, J. (2017). The Obama years: timeline of a presidency. Ανακτήθηκε από: <https://www.theguardian.com/us-news/2017/jan/03/the-obama-years-timeline-of-a-presidency>

Satloff, R. (2017). U.S.-Egypt Strategic Relations, From Obama To Trump: What Went Wrong And What Might Be Possible. Ανακτήθηκε από: <https://www.hoover.org/research/us-egypt-strategic-relations-obama-trump-what-went-wrong-and-what-might-be-possible>

Satloff, R. (2012). Middle East Policy Planning for a Second Obama Administration. Ανακτήθηκε από: <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/middle-east-policy-planning-second-obama-administration-memo-fictional-nsc-staffer#main-content>

Stergiou, A. (2019). Geopolitics And Energy Security In The Eastern Mediterranean: The formation Of New 'Energy Alliances'. Στο: Z. Tziarras (Ed.), *The New Geopolitics of the Eastern Mediterranean. Trilateral Partnerships And Regional Security* (σελ. 11-30). Nicosia: PRIO Cyprus Centre.

Taş, H. (2020). The formulation and implementation of populist foreign policy: Turkey in the Eastern Mediterranean. *Mediterranean Politics*, doi: 10.1080/13629395.2020.1833160.

The Nixon doctrine (1975). Ανακτήθηκε από: <https://doi.org/10.1080/05679327408448362>.

The Round Table (1957). The Eisenhower Doctrine. *The Round Table*, 47, 141-147.

The White House (2020). Foreign Policy. Ανακτήθηκε από: <https://trumpwhitehouse.archives.gov/issues/foreign-policy/>

Tziarras, Z. (2019). The new geopolitics of the Eastern Mediterranean - an introduction. Στο: Z. Tziarras (Ed.), *The New Geopolitics of the Eastern Mediterranean: Trilateral Partnerships and Regional Security* (σελ. 5-10). Nicosia: PRIO Cyprus Centre.

Unger, D. (2016). The Foreign Policy Legacy of Barack Obama. *The International Spectator*, 51(4), 1-16.

Yaqub, S. (n.a.). Contesting Arabism: The Eisenhower Doctrine and the Arab Middle East, 1956-1959. Ανακτήθηκε από: <https://www.files.ethz.ch/isn/128811/MESV3-9.pdf>

Zoppo, C. E. (1982). The Mediterranean in American foreign policy. *Revista de Estudios Internacionales*, 3(1), 69-101.